

A. Müller and E. Kautzsch

The Book of Proverbs

in Hebrew

BS15
.2
1893
V.15

BS5
.2
1893
v. 13

THE present edition of the *Sacred Books of the Old Testament* in Hebrew exhibits the reconstructed text on the basis of which our new Version in the *Polychrome Bible* has been prepared by the learned contributors mentioned on the inside page of the back cover.

Departures from the Received Text are indicated by critical marks: — ∙ (i. e. V = Versions) designate a reading adopted from the authority of the Ancient Versions (א, ב, &c. indicate that the respective glosses relegated to the foot of the page are omitted in the Versions, esp. **6**, cf. Prov. 25, 21); — ∙ (i. e. c = conjecture) are used for Conjectural Emendations; and ∙ (i. e. נ = נקודי) for changes involving merely a departure from the Masoretic points, or a different division of the consonantal text (e. g. 30, 1). A פסק ׀ indicates transposition of the Masoretic פסוק פסוק; — ∙ ∙ are used in cases where the יק has been adopted instead of the כתיב, and ∙ ∙ for changes introduced by reason of Parallel Passages. A small note of exclamation, (e. g. 24, 31) calls attention to readings deliberately preferred on the strength of some Heb. MSS or early printed editions of good authority. Doubtful Words or Passages are enclosed in notes of interrogation (׀). Occasionally two critical marks are combined, e. g. ∙ ∙, i. e. Deviations from the Received Text suggested by the Versions as well as by Parallel Passages; or ∙ ∙, i. e. Departures from the Masoretic points, supported by the Versions, &c. [] calls attention to transposed passages, the traditional position of the words in the Received Text being marked by [] while the transposed words are enclosed in []. In addition to these brackets, [], braces, { }, and parentheses, (), are used if there are two or three transpositions on the same page (e. g. 23, 2. 8). In cases where two or three consecutive words are transposed the traditional sequence is indicated by 1 2 3 &c. respectively prefixed to the individual words (e. g. 10, 31. 32). Transposition of consonants is indicated by figures above the respective letters (e. g. 14, 32). Passages corrupted beyond emendation are indicated by, while * * * point to *Lacuna* in the original.

Headings (1, 1; 10, 1; 24, 23; 25, 1; 30, 1; 31, 1) and *Introductory Lines* (1, 2-7; 22, 17-21) have been printed in RED, also the *Acrostic Letters* in the *Alphabetical Poems* (24, 1. 3. 5; 31, 10-31).

The Ancient Versions are referred to in the *Notes* under the following abbreviations:— M = Masoretic Text; **6** = LXX; **7** = Targum; **8** = Peshita; **9** = Arabic Version; **10** (i. e. Jerome) = Vulgate; **11** = Ethiopic Version; **A** = Aquila; **Θ** = Theodotus; **Σ** = Symmachos. **6^A** means Codex Alexandrinus (A), **6^P** = Codex Ephraemi Syri rescriptus Parisiensis (C); **6^S** = Sinaiticus (B), **6^V** = Vaticanus (B). The symbol ∙ ∙ &c. in connection with **6^S** denotes corrections in the version of the poetical books, supposed to have been inserted in the 7th cent. A. D.

The heavy-faced figures in the left margin of the *Notes* (1, 2, 3, &c.) refer to the chapters, the numbers in () to the verses of the Hebrew text. The mark ^ means omit(s) or omitted by; alt. = as an alternative; 1°, 2° = first or second occurrence, respectively. AV = Authorized Version; RV = Revised Version.

Prov.

The Book of Proverbs

MÜLLER & KAUTZSCH

✓ ENGL. DVT. HEBREW 1873

THE SACRED BOOKS

OF

The Old Testament

A CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

PRINTED IN COLORS, WITH NOTES

PREPARED

by eminent Biblical scholars of Europe and America

UNDER THE EDITORIAL DIRECTION OF

PAUL HAUPT

PROFESSOR IN THE JOHNS HOPKINS UNIVERSITY, BALTIMORE

PART 15

The Book of Proverbs

BY

A. MÜLLER AND E. KAUTZSCH

Leipzig

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1901

Baltimore

THE JOHNS HOPKINS PRESS

London, W. C.

DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

THE
Book of Proverbs

CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT
WITH NOTES

BY

THE LATE **AUGUST MÜLLER, PH. D.**
PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF HALLE

AND

EMIL KAUTZSCH, D. D.
PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF HALLE

English translation of the Notes

BY

DUNCAN B. MACDONALD, B. D.
PROFESSOR IN THE THEOLOGICAL SEMINARY, HARTFORD, CONN.

Leipzig

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG
1901

Baltimore
THE JOHNS HOPKINS PRESS

London, W. C.
DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

משלי

שלי שלמה בן דוד מלך ישראל:

		I, א
	לדעת חכמה ומוסר	2
	להבין אמרי בינה:	3
	צדק ומשפט ומשרים:	4
	לנער דעת ומזמה:	ה
5	ונבון תחבולות יקנה:	6
	דברי חכמים וחידתם:	7
	יראת יהוה ראשית דעת	
	חכמה ומוסר אוילים בון:	

10

	8 שמע בני מוסר אביך	
	9 כי לזית חן הם לראשך	
	10 בני אם יפתוך חטאים	
15	11 אם יאמרו לכה אתנו	
	12 נבלעם כשאלו חיים	
	13 כל הון יקר נמצא	
	14 נורדך תפיל בתוכנו	
	15 אל תלך בדרך אהם	
20	16 כי חנם מזרה הרשת	
	17 והם לדמם יארבו	
	18 יצפנו לנפשם:	
	19 את נפש בעליו יקה:	

	20 ברחבות תתן קולה:	20 ב חכמות בחוץ תלנה
25	21 בפתחי שערים ² תאמר:	21 בראש המיות תקרא
	22 וחסילים ישנאו דעת:	22 עד מתי פתים תאהבו פתי
	23 הגה אביעה לבם רוחי:	23 תשובו לתוכתי
	24 נטיתי ידי ואין מקשיב:	24 יען קראתי ותמאנו
	25 ותובחתי לא אבותם:	25 זה ותפרעו כל עצתי
30	26 אלעג בבא פחדכם:	26 גם אני באידיכם אשחק

—113—

(1) 1.11 נצפנה לנקי חנם (2) 1.1 בני (3) 1.1 בני (4) 10 כי רגליהם ליע ירוצו ויטהרו לשפך רם:

(5) 21 בעיר אסרקה (6) 22 ולצים לצון חסרו להם (7) 23 אודיעה דברי אתכם

- 3,11 מוסר יהוה בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו:
12 כי את אשר יאהב יהוה יוכיח יִכָּאֵב את בן ירצה:
- 13 אשרי אדם מצא חכמה
14 כי טוב סתרה מִפְּתֹר כֶּסֶף
15 וְיָקָרָה הִיא מִפְּנֵי־נֵיִם
16 אֲרֹךְ יָמִים בַּיּוֹמָה
17 דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵי נֶעֱם
18 עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ
19 יְהוֹה בַּחֲכָמָה יֹסֵד אֲרִץ
10 כ בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקְעוּ
11 וְאָדָם יִפִּיק תְּבוּנָה:
12 וּמַחְרוּץ תְּבוּאָתָהּ:
13 וְכָל חֲפְצֵי־סֵם לֹא יִשׁוּוּ בָּהּ:
14 בְּשִׂמְאוּלָה עֲשֵׂר וּכְבוֹד:
15 וְכָל גְּתִיבְתֶיהָ שְׁלוֹם:
16 וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֵׁרִים:
17 כּוֹנֵן שָׁמַיִם בַּתְּבוּנָה:
18 וְשַׁחֲקִים יִרְעֻפוּ טָל:
19 נֹצֵר תּוֹשִׁיָה וּמוֹמָה:
20 וְחֵן לְגִרְגָּרְתֶּיךָ:
21 וְרִגְלֶךָ לֹא תִגּוֹף:
22 וְשִׁכְבֶּת וְעִרְבָה שְׁנַתְךָ:
23 וּמִשְׁאֵת רַשְׁעִים כִּי תִבֹּא:
24 וְשִׁמְרֵךָ רִגְלֶךָ מִלִּכְרֹךְ:
25 כְּהִיּוֹת לֹאֵל יִדְּךָ לַעֲשׂוֹת:
26 וּמַחֵר אֶתְּךָ וְיִשׂ אֶתְּךָ:
27 וְהוּא יוֹשֵׁב לְבֶטֶח אֶתְּךָ:
28 אִם לֹא נִמְלֶךְ רַעְיָה:
29 וְאֵל תִּיַחֲדָר בְּכָל דְּרֹכָיו:
30 וְאֵת יִשְׁרָיִם סוֹדוֹ:
31 וְנִנְה צַדִּיקִים יִבְרָךְ:
32 וְלַעֲנֵי־יָמִים יִתֵּן חֵן:
33 וּבְסִילִים מְרִים קִלְוֹן:
34 וְהִקְשִׁיבוּ לְדַעַת בִּינָה:
35 תּוֹרַתִי אֵל תְּעוּבוּ:
36 רַךְ וַיְחִיד לִפְנֵי אֲמִי:
37 יִתְמַךְ דְּבַרִי לְבָךְ:
38 וְאֵל תֵּט מְאֹמְרֵי פִי:
39 וּבְכָל קִנְיָנְךָ קִנְהָ בִינָה:
40 אַהֲבֶהָ וְתִצְרָךְ:
41 תִּכְבַּדְךָ כִּי תִחַבְּקֶנָה:
42 עֲטַרְתִּי תִפְאֶרֶת תִּמְנַנְךָ:
43 וְיִרְכוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים:
44 הַדְּרֹכְתֶיךָ בְּמַעֲגְלֵי יִשְׂרָאֵל:
45 וְאִם תִּרְוִין לֹא תִכְשַׁל:
- 21 בני אל
22 ויהיו חיים לנפשך
23 או תלך לבטח דרכך
24 אם תשכב לא תפחד
כה אל תירא מפחד יפתאם
26 כי יהוה יהיה בכסלך
27 אל תמנע טוב מבעליו
28 אל תאמר לרעך לך ושוב
29 אל תחרש על רעך רעה
ל אל תריאב עם אדם חנם
31 אל תקנא באיש חנם
32 כי תועבת יהוה גלזל
33 מארת יהוה בבית רשע
34 אם ללצים הוא יליין
לה כבוד חכמים ינחלו
4,א שִׁמְעוּ בָנִים מוֹסֵר אֲבִי
2 כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם
3 כִּי בֶן חַיִּיתִי לְאֲבִי
4 וַיְרַנֵּי וַיֹּאמֶר לִי
ה שִׁמְרֵ מִצְוֹת־יְהוָה אֵל תִּשְׁכַּח
7 רֵאשִׁית חֲכָמָה קִנְהָ חֲכָמָה
6 אֵל תְּעוּבוּהָ וְתִשְׁמְרֶךָ
8 סִלְסֵלָהּ וְהִרְוֹמְמֶךָ
9 תִּתֵּן לְרֵאשֶׁתְךָ לְיִתֵּן חֵן
י שִׁמְעוּ בָנִי וְקַח אֲמֹרֵי
11 בְּדֶרֶךְ חֲכָמָה הִרְתִּיךָ
12 בְּלִבְתֶּךָ לֹא יִצַר צַעֲדֶךָ

	ואירכם כסופה יאתה? ¹	I,27 כבא כשׁוֹאֵה פחדכם
	ישחרנני ולא ימצאנני:	28 או יקראנני ולא אענה
	ויראת יהוה לא בתרו:	29 תחת כי שנאו דעת אלהים
	נאצו כל תוכחתי:	ל לא אבו לעצתי
5	וממַעְזֵיהֶם יִשְׁבְּעוּ:	31 ויאכלו מפרי דרכם
	ושלֹת כסילים תאבדם:	32 כי משובת פְּתִים תהרנם
	ושאנן מפחד רעה:	33 ושמע לי ישכן בטח
	ומצותי תצפן אתך:	2,א בני אם תקח אַמְרֵי
10	תטה לבך לתבונה:	2 להקשיב לחכמה אוגך
	לתבונה תתן קולך:	3 כי אם לבינה תקרא
	וכמטמנים תחפשנה:	4 אם תבקשנה ככסף
	ודעת אלהים תמצא:	ה או תבין יראת יהוה
	מפיו דעת ותבונה:	ו כי יהוה יתן חכמה
15	מִן הַלְכֵי הַסֵּם:	7 וצפן לְיֹשְׁרִים תושיה
	ודרך יחסֵדוּ יִשְׁמְרוּ:	8 לנצר ארחות משפט
	ומישרים כל מעגל טוב:	9 או תבין צדק ומשפט
	ודעת לנפשך ינעם:	י כי תבוא חכמה בלבך
	תבונה תנצרפה:	11 מומה תשמר עליך
20	מאיש מדבר תהפכות:	12 להצילך מדרך רע
	ללכת בדרכי חשך:	13 העוזבים ארחות ישר
	יגילו בתהפכות ^א :	14 השמחים לעשות רע
	וגלזוים במעגלותם:	15 אשר ארחתיהם מעקשים
	מנבריה אמריה החליקה:	16 להצילך מאשה זרה
25	ואת ברית אלהיה שכחה:	17 העובת אלוף נעוריה
	ואל רפאים מעגלתיה:	18 כי שתי־ה אל מות ביתה
	ולא ישינו ארחות חיים:	19 כל באיה לא ישובון
	וארחות צדיקים תשמרו:	כ למען תלך בדרך טובים
	ותמימים יתרו בה:	21 כי ישרים ישכנו ארץ
30	ובוגדים יִסְחוּ מִמֶּנָה:	22 ורשעים מארץ יברתו
	ומצותי יצר לבך:	3,א בני תורתֵי אל תשכח
	ושלום יוסיפו לך:	2 כי ארך ימים ושנות חיים
	קִשְׁרָם על נרגרתֵיךְ ^ב :	3 חסד ואמת אל יעזבך
35	בעיני אלהים ואדם:	4 ומצא חן ושלל טוב
	ואל בינתך אל תשען:	ה בטח אל יהוה בכל לבך
	והוא יִישר ארחתיך:	6 בכל דרכיך דעהו
	וְרָא אֵת יְהוָה וסוד מֵרַע:	7 אל תהי חכם בעיניך
40	ושקוי לעצמותיך:	8 רפאות תהי לִשְׂרֵיךְ
	ומראשית כל תבואתך:	9 כבוד את יהוה מהונך
	ותירוש יקבֹךְ יפרצו:	י וימלאו אִסְמִיךְ יִשְׁבְּרוּ

	ואל תטש תורת אמוך:	6, נצר בני מצות אביך
	עֲנֶדְם על נרגרתך:	21 קִשְׁרָם על לֶבֶךְ תמיד
	ודרך היים תזיכרת וְמוֹסֵר:	23 כי נר מצוה ותורה אור
	כהתהלכך תנחה אתך	22 * * * * *
5	והקיצות היא תשיחך:	בשכבך תשטר עליך
	מחלקת לשון נכריה:	24 לְשֹׁמֵרֶךְ מֵאִשֶׁת יָדָעַ
	ואל תקחך בעפעפיה:	כה אל תחמד יִפְיָה בלבבך
	ואשת איש נפש יקרה תצור:	20 כי יבער אִשָּׁה זונה עד כפר לחם
	ובגדיו לא תשרפנה:	27 הִיחַתָּה איש איש בחיקו
10	ורגליו לא תפוינה:	28 אִם יתֵלֵךְ איש על הַגְּחָלִים
	כי יגנוב לִמְלֵא נפשו:	ל לא יבוזו לנגב
	את כל הון ביתו יתן:	31 ונמצא יִשְׁלֵם שבעתים
	משחית נפשו הוא יעשנה:	32 נֶאֱפָ אִשָּׁה חסר לב
	וחרפתו לא תמחה:	33 נָגַע וקלון ימצא
15	ולא יחמול ביום נקם:	34 כי קנאה חמת גבר
	ולא יאבה כי תרבה ישחד:	לה לא ישא פני כל פפר
	ומצותי תצפן אתך:	7, א בני שמר אמרו
	ותורתי כאישון עיניך:	2 שמר מִצְוֹתַי וְתוֹיָה
20	פְתָבְכֶם על לוח לבך:	3 קִשְׁרָם על אצבעותיך
	ומדע לבינה תקרא:	4 אמר לחכמה אחתי אֵת
	מנכריה אמריה החליקה:	ה לְשֹׁמֵרֶךְ מֵאִשָּׁה זרה
	בער אשנבי נשקפתי:	6 בִּי כחלון ביתי * * *
25	בבנים נער חסר לב:	7 וארא כפְתָאִים אבינה
	ודרך ביתה יצער:	8 עֲבַר בשוק אֶצֶל פְּנֵיהֶּ
	באישון לילה ואפלה:	9 בגשף בערב יום
	שית זונה ו:	י והנה אִשָּׁה לקראתו
30	בביתה לא ישבנו רגליה:	11 המיה היא וסררת
	ואצל כל פנה תארב:	12 פעם בחוין פעם כרחבת
	העזה פניה ותאמר לו:	13 והחזיקה בו ונשקה לו
	היום שלמתי נדרי:	14 ובחי שלמים עלי
	לשחר פניך ואמצאך:	15 על כן יצאתי לקראתך
	המיתי אטון מצרים:	16 מרַבְּדִים רבדתי ערשִׁי
35	מר אהלים וקנמוני:	17 נפתי משכבי
	נתעלסהו באהבים:	18 לכה גרוה דרים עד הבקר
	הלך בדרך מרחוק:	19 כי אין האיש כביתו
	ליום הפסא יבא ביתו:	כ צָרוּר הכסף לקח בירו
	בחלק שפתיקה תדיחנו:	21 הסתו ברב לקחה
40	22 ^{c, a} הולך אחריקה פתאם
	כמהר צפור אל פח:	23 ^{b, 22^b} כשור אל טבת יִקְיֵא ו
	ולא ידע כי בגפשו הוא:	23 ^{c, a}

- 4,13 החזק במוסר אל תִּרְף
14 בארח רשעים אל תבא
15 ויִפְרַעֲהוּ אל תעבר בו
16 כי לא יִשְׁנוּ אם לא יִרְעוּ
17 כי לחמו לחם רשע
19 דרך רשעים כאֲפֵלָה
18 וארח צדיקים כאור נגה
- 5
10
15
20
25
30
35
40
- נצרה כי היא חייך:
ואל תֵּאָשֶׁר בדרך רעים:
שִׁפְיָה מֵעֲלוּ וְעֵבֵר:
ונגולה שנתם אם לא יכשִׁי־לוֹ:
ויין חמסים ישתו:
לא ידעו בִּפְהָהּ יִכְשְׁלוּ:
הולך ואור עד נכון היום:
לאמרי הֵט אונך:
שִׁמְרֵם בְּתוֹךְ לִבְבְּךָ:
ולכל בשרו מִן־פֶּאֶה:
כי ממנו תוצאות חיים:
ולוֹזֹת שִׁפְתָיִם הִרְחַק מִמֶּךָ:
ועֲפֹפִיךָ יִיָּשְׁרוּ נִגְדֶּךָ:
וכל דרכיך יִבְנוּ:
הִסֵּר רִגְלְךָ מֵרַע:
לתבונתי הֵט אונך:
ודעת יִשְׁפֹּתֶיךָ יִנְצְרוּ:
וחלק משמן חֶפְזָה:
הדה כהרב פיות:
שאל צעדיִךָ יתמכו:
נעו מעגלתיִךָ לא תדע:
ואל תסורו מאמרי פי:
ואל תקרב אל פתח ביתה:
ושנתיך לאבזרי:
ועצביך . . . נכרי:
בכלות בשרך ושִׁאֲרֶךָ:
ותוכחת נאִץ לבי:
ולמלמדי לא השיתי אונִי:
בתוך קהל ועדה:
וגוֹלִים מתוך בארך:
ברחבות פלגי מים:
ואין לזרים אתך:
ושִׁמְחָה מֵאִשֶׁת נְעוּרֶיךָ:
יִדְרִיָּה יִרְגֵךְ ככל עֵת:
ותִּחַבֵּק חֵק נכריה:
וכל מעגלתיִךָ מִפְּלֵס:
ובחבלי חטאתו יתמך:
וברב אֲזֵלְתוֹ יִשְׁנֶה:
- ב בני לדברי הקשיבה
21 אל יִיָּזְלוּ מעיניך
22 כי חיים הם למצאיהם
23 כִּלְמֶשֶׁר נִצֵּר לִבְךָ
24 הִסֵּר מִמֶּךָ עֲקָשׁוֹת פֶּה
25 עֵינֶיךָ לִנְכַח יִבִּיטוּ
26 פֶּלֶס מֵעַגְל רִגְלְךָ
27 אל תֵּט ימין ושמאול
- 5,א בני לחכמתי הקשיבה
2 לשמר מזמות
3 כי נֶפֶת תִּטְפְּנָה שִׁפְתֵי זֶרֶה
4 ואחריתה מרה כִּלְעִנָּה
ה רגליִךָ יִדְרוֹת = מות
6 ארח חיים פֶּן תִּפְלֵס
7 ועתה בניִם שמעו לי
8 הִרְחַק מֵעֲלִיָּה דֶרֶךְ
9 פֶּן תִּתֵּן לֵאחֲרֵיִם הוֹרֵךְ
י פֶּן יִשְׁבְּעוּ זֵרִים בְּחֶךְ
11 ונהמֶךָ באחריתך
12 ואמרֶךָ אֵיךְ שִׁנְאַתִּי מוֹסֵר
13 ולא שמעתי בקול מורי
14 כמעט הייתי בכל רע
15 שְׁתֵּה מִיִּם מְבוֹרֵךְ
16 יִפְצוּ מֵעֵינֶיךָ חוֹצֵה
17 יִהְיוּ לֶךְ לִבְדֶּךָ
18 יִהְיֶה מְקוֹרֶךָ בְּרוּךְ
19 אֵילַת אֲהָבִים ויעלת הן
ב ולמה תשנה בני בורה
21 כי נֶכַח עֵינֵי יְהוָה דְּרָבִי אִישׁ
22 עוֹנוֹתָיו יִלְכְּדֶנּוּ?
23 הוּא יְמוֹת בֵּאֵן מוֹסֵר

	לשמר מוֹזוֹת פתחי: וַיִּפֶק רצון מִיהוּה: כל מִשְׁנְאֵי אֲהָבוֹ מוֹת:	8,34c.b לשקד על דלתתי יום יום לה כי מצאי מצא ^א היים 36 וחמאי חמם נפשו
5	חצבה עמודיה שבעה: אף ערכה שלחנה: על גפי מלמי קרת: חסר לב ואמרה לו: ושתו בין מסבתי: וְאָשְׁרוּ כדרך בינה: ^א 10 ויוסיפו לך שנות חיים: ולצַת לְבָדְךָ תשא:	9,א חכמות בנתה ביתה 2 טבחה טבחה מסכה יינה 3 שלחה גערתיך תקרא 4 מי פתי יקר הנה ה לכו לחמו בלחמי 6 עזבו פתאים וחיו 11 כי בי ירבו ימך 12 אם חכמת חכמתך לך
15	וְיִפְתְּהָ ובל ידעה כל-מה: על כפא מרמי קרת: המנשרים ארחותם: וחסר לב ואמרה לו: ולחם סתרים ינעם: בעמקי שאול קראיה:	13 אשת כסילות המיה 14 וישבה לפתח ביתה 15 לקרא לעברי דרך 16 מי פתי יקר הנה 17 מים ננוכים ימתקו 18 ולא ידע כי רפאים שם

	תקעת לור כפך גלכדת באמרי פך: לך התרפס ורחב רעיד: 25 ותגומה לעפעפך: וכצפור מיד יקוש:	6,א בני אם ערבך לרעד 2 נוקשת ב-שפת-יך 3 עשה ואת אפוא בני והנצל ^ב 4 אל תתן שנה לעיניך ה הנצל כצבי מ-פח
30	ראה דרכיה וחכם: תכין בקיץ לחמה: ^א מתי תקום משנתך: מעט תקק ידים לשכב: ומחסרך כאיש מגן:	6 לך אל נמלה עצל 7,א זאין לה קצין ^א ומשלן 9 עד מתי עצל תשכב י מעט שנות מעט תנומות 11 ובא כמהלך ראשך
35	הולך עקשות פה: מרה באצבעתיו: בכל עת מדנים ישלח: פתע ישבר ואין מרפא:	12 אדם בליעל איש און 13 קרין בעי-גו ^א מולל ברני-לו ^א 14 תהפכות בלבו חרש ירע 15 על כן פתאם יבוא אידו

—*—*—*—*—*—*—*

(א) 9.7 יסר לין לקח לו קלון
8 אל תובח לין פן ישנאך
9 תן לחכם י * * * ויחכם עוד
י תחלת חכמה יראת יהוה
וסוכיח לרשע מומו:
הובח לחכם ויאהבך:
הורע לצדיק ויוסף לקח:
ורעת קרשים בינה:

(ב) 6.3 כי כאת בקף רעד (ג) 7 אשר (ד) 8 אנרה בקציר מאכלה (ה) 8 שמר

	והקשיבו לאמרי פי: אל תתע בנתיבותיה: ועצמים כל הרגיה: ירדות אל חדרי מות:	7,24 ועתה בנים שִׁמְעוּ לִי כֹה אֵל יִשְׁשָׁן אֵל דְּרִכֶּיהָ לַבָּךְ 26 כִּי רַבִּים חַלְלִים הַפִּילָה 27 דְּרָכֵי שְׂאוּל - דְּרָכֵי - בֵּיתָה
5	ותכונה תתן קולה: בְּתִי־יָדְךָ נְתִיבוֹת נֹצֵחַ: מבוא פתחים תלנה: וקולי אל בני אדם: וכסילים הביינו לב: ומפתח שפתי מישרים: ותועבת שפתי רשע: אין בהם נפתל ועקש: וישרים למצאי דעת: ודעת מחרוץ נבחר: וכל חפצים לא ישוּן בה:	8,א הלא חכמה תקרא 2 בראש מרמים עלי דרך 3 ליד שערים לפי קרת 4 אליכם אישים אקרא ה הבינו פתאים ערמה 6 שִׁמְעוּ כִּי נִגְוִיִּים אֲדַבֵּר 7 כִּי אִמַּת יִהְיֶה חֲבִי 8 בַּצַּדֵּק כָּל אִמְרֵי פִי 9 בָּלֶם נִבְחִים לְמִבִּין י קחו מוסר - ואל כסף 11 כִּי טוֹבָה חֲכָמָה מִפְּנִינִים
10	ודעת מן מנמות אמצא: ופי תהפכות שגאתי: לִי בִּינָה לִי נְבוֹרָה: ורזנים יחוקקו צדק: ונדיבים כל שפטי ארץ: ומשחרי ימצאני: הון עתק וצדקה: ותבואתי מכסף נבחר: בתוך נתיבות משפט: ואצלתיהם אמלא:	12 אֲנִי חֲכָמָה שִׁכַּנְתִּי עֲרֻמָּה 13 אֲנִי אֶהְיֶה וְנֶאֱוֹן וְדֶרֶךְ רַע 14 לִי עֵצָה וְתוֹשִׁיָה 15 בִּי מַלְכִּים יִמְלְכוּ 16 בִּי שָׂרִים יִשְׁרוּ 17 אֲנִי אֶהְיֶה אֶהָב 18 עֲשֵׂר וּכְבוֹד אֲתִי 19 טוֹב פְּרִי מִחֲרוּץ וּמִפֶּז כ בארח צדקה אהלך 21 להנחיל אהבי יש
20	קדם מפעליו מאו: מראש מקדמי ארץ: באין מעינות ינבדיו מים: לפני נבעות חוללתי: . . . עפרות תבל: בחקו חונ על פני תהום: בְּעֵצוֹת עֵינֹת תְּהוֹם: ומים לא יעברו פיו * * * * *	22 יִהְיֶה קִנְיֵי רֵאשִׁית דְּרָכֹו 23 מַעֲלָם נִסְכְּתִי 24 בְּאֵין תְּהוֹמוֹת חוֹלְלָתִי כֹה בְּטָרֶם הָרִים הִקְטַבְעוּ 26 עַד לֹא עָשָׂה אֶרֶץ וְחוּצוֹת 27 בְּהִכְנִי שָׁמַיִם שֵׁם אֲנִי 28 בְּאֲמָצוֹ שֶׁהָקִים מִמַּעַל 29 כְּשׁוּמוֹ לִים חֲקוּ כח-קו מוסדי ארץ ל ואהיה אצלו אמן ¹ יום יום 31 מִשְׁחַקֵּת בְּתַבַּל אֶרְצוּ
25	שמעו מוסר וחכמו: - [ואשרי דרכי ישמרו:] -	33 ^a ,32 ^a ועתה בנים שִׁמְעוּ לִי [] 32 ^b ,34 ^a אשרי אדם שִׁמְעוּ לִי
30	שמעו מוסר וחכמו: - [ואשרי דרכי ישמרו:] -	
35	שמעו מוסר וחכמו: - [ואשרי דרכי ישמרו:] -	
40	שמעו מוסר וחכמו: - [ואשרי דרכי ישמרו:] -	

	10,23	כשחוק לכסיל עשית וְזֹמָה	וחכמה לאיש תבונה:
	24	מנורת רשע היא תבואנו כה כעבור סופה ואין רשע	ותאָזות צדיקים יִתֵּן: וצדיק יסוד עולם:
5	26	כחמין לשנים וכָעֵשֶׂן לעינים	כן העצל לשלחיו:
	27	יראת יהוה תוסיף ימים	ושנות רשעים תקצרנה:
	28	תוקלת צדיקים שמחה	ותקוה רשעים תאבד:
10	29	מעוז לִיְהִים דרך יהוה ל צדיק לעולם כל יומם	ומחמתה לפעלי אָוֶן: ורשעים לא ישכנו ארץ:
	31 ^a , 32 ^a	פי צדיק ינוב חכמה	וְזֹפִי רִשְׁעִים תִּהְיֶינָה:
	31 ^b , 32 ^a	שפתי צדיק יִדְעוּן רִצּוֹן	יִלְשׁוּן וְיִתְהַפְּכוּ בְּתִפְרָת:
15	II, א	מֵאוּנֵי מְרִמָּה תועבת יהוה	ואכן שלמה רצונו:
	2	בא זרון ויבא קלון.	ואת צנועים חכמה:
	3	תַּטַּת ישרים תִּנְחַם	וסלף בְּנָדִים יִשְׁפָּדֵם:
20	4	לא יועיל הוֹן ביום עֲבָרָה	וצַדִּיקָה תציל ממות:
	ה	צַדִּיקָה תִּישַׁר דרכו	וברִשְׁעָתוֹ יִפֹּל רשע:
	6	צדקת ישרים תצילם	ובתוֹת בְּנָדִים ילכדו:
	7	יבמות אדם תאבד תקוה	ותוקלת אונים אבדה:
25	8	צדיק מִצָּרָה נִחְלָץ	ויבא רשע תחתיו:
	9	בפה חֲנֹף ישתת רעהו	וברעת צדיקים יחלצו:
30	י	במוֹב צדיקים תעלין קריה	ובאבד רשעים רָנָה:
	11	בכַּרְכַּת ישרים תרום קרת	ובפי רשעים תִּתְרַם:
	12	בו לרעהו חפר לב	ואיש תבונות יחריש:
	13	הולך רכיל מגלה סוד	ונאמן רוח מִכְסֵה דבר:
35	14	באין תחבֹּלות יפל עם	ותשועה ברכ יועין:
	טו	רע ירזע כי ערב זר	ושנא תוקעים בוטח:
40	16 ^{b,c}	אשת חן תתמך כבוד	ובכֶּסֶף קלון אשה שִׁנְאָת ישר:
	16 ^{d,c}	הון עצלים יחסרו	וּחֵרֶד־זָצִים יתמכו עֶשֶׂר:

—*—*—*—

רשע 11.7 (א)

6,16 שש הגה שגא יהוה
 17 עינים רמות לשון שקר
 18 לב חרש מחשבות און
 19 יפיח כובים עד שקר

ושבע תועבתי נפשו:
 וידיים שפכות דם נקי:
 רגלים ממהרות לרוץ לרעה:
 ומשלה מדנים בין אחים:

5

משלי שלמה

10

10,א בן חכם ישלמה אב וכן כסיל תוגת אמו:

15

2 לא יועילו אוצרות רשע
 3 לא ירעיב יהוה נפש צדיק
 4 ראש עשה כף רמיה
 ה אגר בקיץ בן משביל
 6 ברבות לראש צדיק
 7 זכר צדיק לכרכה

וצדקה תציל ממות:
 וזהות רשעים יהדף:
 ויד חרוצים תעשיר:
 נדרם בקציר בן מביש:

20

8 חכם לב יקח מצות
 9 הולך בתם ילך קטח

ופי רשעים יכסה חמם:
 ושם רשעים ירקב:

25

10 קרין עין יתן עצבת
 11 מקור חיים פי צדיק

ואויל שפתים ילכט:
 ומעקש דרכיו יידעו:

30

12 שגאה תעורר מדנים
 13 כשפתי נכון תמצא חכמה
 14 חכמים יצפנו דעת

ו... שפתים ש-ל-ום:
 ופי רשעים יכסה חמם:

35

15 הון עשיר קרית עזו
 16 פעלת צדיק לחיים

מחתת דלים רישם:
 תבואת רשע לחטאת:

40

17 ארח לחיים שומר מוסר
 18 מכסה שגאה שפתי שקר
 19 ברב דברים לא יחדל פשע
 20 כסף נבחר לשון צדיק
 21 שפתי צדיק ירעו רבים

ועזב תוכחת מתעה:
 ומוצא רבה הוא כסיל:
 וחושך שפתיו משביל:
 לב רשעים וכמעט:
 ואוילים בחסר לב ימותו:

22 גרבת יהוה היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה:

- 12, טו, דרך אויל ישר בעיניו ושמע לעצה הכס: 16 אויל ביום יודע כעסו וכסה קלון ערום:
- 17 יפוח אמונה יניד צדק ועד שקרים מרמה: 5
18 יש בוטה כמדקרות הרב ולשון הכמים מרפא:
19 שפת אמת תפון לעד ועד ארניעה לשון שקר:
- כ מרמה בלב חרשי רע וליעצי שלום שמחה: 10
21 לא יאנה לצדיק כל און ורשעים מלאו רע:
22 תועבת יהוה שפתי שקר ועשי אמונה רצונו:
23 אדם ערום פסה דעת ולב כסילים יקרא אגלת:
- 24 יד חרוצים תמשול ורמיה תהיה למס:
- כה דאנה בלב איש תשחננו- ודבר טוב ישמחננו-: 15
- 26 יתיד ימרעהו צדיק ודרך רשעים מתעם:
27 לא יחרך רמיה צירו והון יקר יאדם חרוץ:
28 בארח צדקה חיים ודרך יעבירה אגל מות: 20
- א, 13 בן חכם מוסר איהב ולין לא שמע גערה: 25
- 2 מפרי פי איש יאכל טוב ונפש בנדים חמם:
3 נצר פיו שמר נפשו פשק שפתיו מתתה לו:
4 מתאוה ואין נפשו עצל ונפש חרצים תדשן:
ה דבר שקר ישנא צדיק ורשע יבאיש ויחפיר: 30
6 צדקה תצר תם דרך ורשעה תסלף הטאת:
7 יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב:
8 כפר נפש איש עשרו ורש לא שמע גערה: 35
9 אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך:
י . . בודון יתן מצה ואת ינועצים חכמה: 40
יא הון ימבהיל ימעט וקבין על יד ירבה:
יב תוקלת ממשכה מחלה לב ועין חיים תאוה באה:

	ועבר שאָרו אבוּרֵי:	17,11 גַּמַּל נַפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד
	וּזְרַע צְדָקָה שֶׁכֶר אִמְתּוֹ:	18 רֹשַׁע עֲשֵׂה פִּעֲלַת שֶׁקֶר
	וּמִרְדָּף רַעָה לַמּוֹתוֹ:	19 יִרְעֶה: צְדָקָה לַחַיִּים
5	וּרְצוֹנוֹ תְּמִימֵי דֶרֶךְ:	כ תּוֹעֵבַת יְהוָה עֲקָשִׁי לֵב
	וּזְרַע צְדִיקִים נִמְלֵט:	21 יָד לֵיד לֹא יִגְקָה רַעַ
	אִשָּׁה יִפֶּה וְקָרַת טַעַם:	22 גּוֹם זֶהֱב בֶּאֱפֵי חוּיר
10	תִּקְוַת רִשְׁעִים עִבְרָה:	23 תִּאֲוֹת צְדִיקִים אֵךְ טוֹב
	וּחֲשֶׁךְ מִיֶּשֶׁר אֵךְ לַמַּחְסוֹר:	24 יֵשׁ מִפֹּזֵר וְנוֹסֵף עוֹד
	וּמְרוּה גַם הוּא יוֹרֵא:	כה נֶפֶשׁ בְּרַכְּהָ תִדְשֵׁן
	וּבְרַכְּהָ לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר:	26 מִנֶּעַ בֵּר יִקְבְּהוּ לְאִזִּים
15	וּדְרִשׁ רַעָה תְּכוֹאֲנוּ:	27 שֶׁחֵר טוֹב יִבְקֶשׁ רִצּוֹן
	וּכְעֲלָה צְדִיקִים יִפְרָחוּ:	28 בּוֹטַח בְּעֲשָׂרוֹ הוּא יִפְּוֹל
	וְעֵבֵד אוֹיֵל לַחֶבֶם לֵב:	29 עֵבֵר בֵּיתוֹ יִנְחַל רוּחַ
20	וּלְקַח נַפְשׁוֹת חֶבֶם:	ל פְּרִי צְדִיק עֵינַי חַיִּים
	אֵף כִּי רֹשַׁע וְחוֹטֵא:	31 הֵן צְדִיק . . . יִשְׁלֵם
	וּשְׂנוֹא תוֹכַחַת בַּעַר:	12,א אֱהָב מוֹסֵר אֱהָב דַּעַת
25	וְאִישׁ מוֹמֹת יִרְשִׁיעַ:	2 טוֹב יִפִּיק רִצּוֹן מִיְהוָה
	וְיִשְׂרָשׁ צְדִיקִים בַּל יִמוּט:	3 לֹא יִבּוֹן אָדָם בְּרֹשַׁע
	וּכְרָקֵב בַּעֲצֻמוֹתָיו מִבִּישָׁה:	4 אִשֶּׁת חַיִל עֲסָרַת בַּעֲלָהּ
30	תַּחֲבֹלוֹת רִשְׁעִים מְרַמֶּה:	ה מַחֲשׁבוֹת צְדִיקִים מִשְׁפָּט
	וּפִי יִשְׂרָיִם יִצִּילֵם:	6 דַּבְּרוּ רִשְׁעִים אֶךְ־בִּדְרָם
	וּבֵית צְדִיקִים יַעֲמֵד:	7 הַפּוֹךְ רִשְׁעִים וְאִינָם
	וּנְעוּנָה לֵב יִהְיֶה לְבוֹז:	8 לְפִי שִׁקְלוּ יִהְלֵל אִישׁ
35	מִמֵּתִכְבֵּד וְחֶסֶד לַחֶם:	9 טוֹב נִקְלָה וְיַעֲבֹד לוֹ
	וּרְחַמֵי רִשְׁעִים אֲבוּרֵי:	י יוֹדַע צְדִיק נֶפֶשׁ בַּהֲמָתוֹ
	וּמִרְדָּף רִיקִים חֶסֶד לֵב:	11 עֵבֵד אֲדַמְתוֹ יִשְׁבַּע לַחֶם
40	וְיִשְׂרָשׁ צְדִיקִים - אֵי־תֵן:	12
	וְיִצֵּא מִצָּרָה צְדִיק:	13 בְּפִשַׁע שִׁבְתִּים יִמוֹקֶשׁ רַעַ
	וְנִמְוֹל יָדֵי אָדָם יִשְׁיִיב לוֹ:	14 מִפְּרִי פִי אִישׁ יִשְׁבַּע

- 14,11 בית רשעים ישמד ואהל ישרים יפריה:
- 12 יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות:
- 13 גם בשחק יכאב לב ואחריתו שמחה תונה: 5
- 14 מדרכיו ישבע כוג לב ומקמליו איש טוב:
- 15 פתי יאמין לכל דבר וערום יבין לאשרו:
- 16 חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח: 10
- 17 קצר אפים יעשה אגלת ואיש מזמות ישנא:
- 18 נחלו פתאים אגלת וערומים יכתרו דעת:
- 19 שחו רעים לפני טובים ורשעים על שערי צדיק: 15
- 20 גם לרעהו ישנא רש ואהבי עשיר רבים:
- 21 בז לרעהו חוטא ומחונן עניים אשריו:
- 22 הלוא יתעו חרשי רע וחסד ואמת חרשי טוב: 20
- 23 בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור:
- 24 עמרת חכמים ערמ³ה- לוי²ת¹ כסילים אגלת: 25
- 25 בה מציל נפשות עד אמת ויפת טובים ימרמה:
- 26 ביראת יהוה מבטח עו ולבניו יהיה מחסה:
- 27 יראת יהוה מקור חיים לסור ממקשי מות: 30
- 28 כרב עם הדרת מלך ובאפס לאם ממתת רון: 30
- 29 אך אפים רב תבונה וקצר רוח מרים אגלת:
- ל חיי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה:
- 31 עשק דל תרף עשהו ומכבדו חנן אכיון: 35
- 32 ברעתו ידהה רשע וחסה ביתו^{1,2,3} צדיק:
- 33 בלב נכון תנוח חכמה ובקרב כסילים תודע:
- 34 צדקה תרומם גוי וחסה לאמים חטאת:
- 40 לה רצון מלך לעבד משכיל ועברתו תהיה מביש: 40
- 15,א מענה רך ישיב חמה ודבר עצב יעלה אף:
- 2 לשון חכמים תיטיב דעת ופי כסילים יביע אגלת:
- 3 בכל מקום עיני יהוה צפות רעים וטובים:

13.13 בּוּ לְדַבֵּר יַחְבֵּל לוֹ וַיְרֵא מַצּוֹה הוּא יִשְׁלָם:

14 הוֹרֵת חֶכֶם מִקּוֹר חַיִּים לְסוֹר מִמּוֹקְשֵׁי מוֹת:

5 15 שֶׁבֶל טוֹב יִהְיֶה הֵן 16 יִפְּלֵ עֵרוֹם יַעֲשֶׂה כְּדַעַת 17 מִלֵּאךְ רָשַׁע יִפְּלֵ כְּרַע

וּדְרֵךְ בְּגָדִים אֵי-דָם: וְכִסִּיל יִפְרֵשׁ אֵילַת: וְצִיר אֲמוּנִים מִרְפָּא:

18 רֵישׁ וּקְלוֹן פּוֹרַע מוֹסֵר וְשֹׁמֵר תּוֹכַחַת יִבְבֵּד:

10

19 תֵּאוּה נִהִיָה תַעֲרַב לְנַפְשׁ * * * * *

וְתוֹעֵבַת כִּסְיִים סוֹר מְרַע: * * * * * וְרַעָה כִּסְיִים יִרְזַע: כִּי יִהְיֶה אֶת חֲכָמִים יִתְחַיֵּם:

15

21 חֲטָאִים תְּרַדֶּף רַעָה וְאֵת צַדִּיקִים יִשְׁ-יַגֹּ טוֹב: 22 טוֹב יִנְחִיל בְּנֵי בָנִים וְצַפּוֹן לְצַדִּיק חֵיל חוֹטָא:

20

23 רַב אֲכַל נִיר רֵאשִׁים וַיֵּשׁ נִקְפָּה בְּלֵא מִשְׁפָּט:

24 חוֹשֶׁךְ שִׁבְטוֹ שׁוֹנֵא בְּנוֹ וְאִהְבּוּ שְׁחָרוֹ מוֹסֵר:

כִּי צַדִּיק אֲכַל לְשַׁבַּע נַפְשׁוֹ וּבִטָּן רָשָׁעִים תַּחֲסֵר:

25

א, 14 יִתְחַכְּמוּת^א בְּנֵתָה בֵּיתָה וְאֵילַת בִּידִיָּה תִתְחַרְסְנוּ:

2 הוֹלֵךְ בְּיֶשְׁרוֹ יֵרֵא יִהוּזָה וְנָלְזוּ דְרַכּוֹ בּוֹזְהוֹ:

30

3 בְּפִי אוֹיֵל חֲטָר גֵּאוּה וּשְׁפַתִּי חֲכָמִים תִּשְׁמְרוּ-ם:¹²

4 בֵּאֵין אֲלָפִים אֲבוֹסֵי בֵּר וּרַב תְּבוֹאוֹת בְּכַח שׁוֹר:

ה עַד אֲמוּנִים לֹא יִכּוֹב וַיִּפְיַח כּוֹכִים עַד שִׁקְרָ:

35

6 בְּקֵשׁ לֵין חֲכָמָה וְאֵין וְדַעַת לְנִבּוֹן נִקְלָ:

7 * * * * *

8 חֲכָמַת עֵרוֹם הִבִּין דְּרַכּוֹ וְאֵילַת כִּסְיִים מְרַמָּה

40

9 * * * * *

י לֵב יוֹדַע מֵרַת נַפְשׁוֹ וּבִשְׂמַחְתּוֹ לֹא יִתְעַרַב זֵר:

ל15 מאור עינים ישמח לב שמועה טובה תדשן עצם:

31 און שמעתי תוכחת חיים
 32 פורע מוסר מואס נפשו
 33 יראת יהוה מוסר חכמה
 5

א16 לאדם מערכי לב

2 כל דרכי איש זך בעיניו
 3 גל אל יהוה מעשיך
 4 כל פעל יהוה ילמענהו
 5 תועבת יהוה כל גבה לב
 6 בחסד ואמת יקפר עון
 7 ברצות יהוה דרכי איש
 8 טוב מעט בצדקה
 9 לב אדם יחשב דרכו
 10
 15

1 קסם על שפתי מלך

11 פלס ומאונן משפט ליהוה
 12 תועבת מלכים עשות רשע
 13 רצון מלך - שפתי צדק
 14 חמת מלך מלאכי מות
 15 באור פני מלך חיים
 20
 25

16 קנה חכמה - טוב מחרוץ וקנות בינה נבחר מכסף:

17 מסלת ישרים סור מרע
 18 לפני שבר גאון
 19 טוב שפל רוח את עיניו
 25

20 ובוטח ביהוה אשריו: ומתק שפתים יסיף לקח: ומוסר אנלים אגלת: ועל שפתיו יסיף לקח: מתוק לגפש ומרפא לעצם: ואחריתה דרכי מות:

21 לחכם לב יקרא נבון
 22 מקור חיים שכל -ל-בעליו
 23 לב חכם ישכיל פיהו
 24 צוף דבש אמרי נעים
 25 כה יש דרך ישר לפני איש

26 גפש עמל ועמלה לו

27 איש בליעל ברה רעה
 28 איש תהבכות ישלח מדון
 29 איש חמס יפתה רעהו
 30 5 עציה: עיניו לחשב תהבכות
 40

כי אכף עליו פיהו:

ועל שפתיו כאש צרבת:

ונגרנן מפריד אלופי:

והוליכו בדרך לא טוב:

קרין שפתיו כלה רעה:

- 15.4 מרפא לשון עין חיים וסלף בה שבר ברות:
ה אויל ינאין מוסר אביו ושמר תכחת יערם:
6 בית צדיק חסן רב וכתבואת רשע נעכרת:
7 שפתי חכמים יזרו דעת ולב כסילים לא כן:
8 זבח רשעים תועבת יהוה ותפלת ישרים רצונו:
9 תועבת יהוה דרך רשע ומדרך צדקה יאהב:
י מוסר רע לעזב ארח שונא תוכחת ימות:
11 שאול ואכדון נגד יהוה אף כי לבות בני אדם:
12 לא יאהב לין הוכה לו אל חכמים לא ילך:
13 לב שמח ייטב פנים ובעצבת לב רוח נכאה:
14 לב נכון יבקש דעת ופמי כסילים ירעה אולת:
טו כל ימי עני רעים וטוב לב משתה תמיד:
16 טוב מעט ביראת יהוה מאוצר רב ומהומה בו:
17 טוב ארחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו:
18 איש המה יגרה מדון וארך אפים ישקיט ריב:
19 דרך עצל כמשכת חרק וארח ישרים סללה:
כ בן חכם ישמח אב וכסיל אדם בוזה אמו:
21 אולת שמחה לחסר לב ואיש תבונה יישר לכת:
22 הפר מחשבות באין סוד וברב יועצים תקום:
23 שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב:
24 ארח חיים למעלה למשכיל למען סוד משאול מטה:
כה בית גאים יפח יהוה ויעב נבול אלמנה:
26 תועבת יהוה מחשבות רע וטהרים אמרי נעם:
27 עכר ביתו בוצע בצע ושונא מתנת יתיה:
28 לב צדיק יהנה לענות ופי רשעים יביע רעות:
29 רחוק יהוה פרשעים ותפלת צדיקים ישמע:

	ועיני כסיל בקצה ארץ: וממר ליולדתו:	17,24 את פני מבין חכמה כה כעס לאביו בן כסיל
	להפות נדיבים עלי יתאר:	26 גם ענוש לצדיק לא טוב
5	וקר רוח איש תכונה: אטם שפתיו נבון:	27 חושך אמריו יודע דעת 28 גם אויל מחריש חכם יחשב
10	בכל תושיה יתגלע: כי אם בהתנלות לפו:	18,א לתאויה יבקש נפרד 2 לא יתפין כסיל בתכונה
	ועם קלון חרפה:	3 כבוא ירשע כא גם בו
15	נחל נבע מקור יחכמה: להטות צדיק כמשפט:	4 מים עמקים דברי פי איש ה שאת פני רשע לא טוב
20	ופיו למהלמות יקרא: ושפתיו מוקש נפשו: והם ירדו חדרי בטן:	6 שפתי כסיל יבאו בריב 7 פי כסיל מחתה לו 8 דברי נרנן כמתלהמים
	את הוא לבעל משחית:	9 גם מתרפה במלאכתו
25	בו ירוץ צדיק ונשגב: ובחומה נשגבה במשכתו:	י מגדל עז שם יהוה 11 הון עשיר קרית עזו
	ולפני כבוד ענוה: אנלת היא לו וכלמה:	12 לפני שבר יגבה לב איש 13 משיב דבר כטרם ישמע
30	ורוח נבאה מי ישאנה: ואזן חכמים תבקש דעת:	14 רוח איש יכלכל מחלהו 15 לב נבון יקנה דעת
35	ולפני גדלים ינחמו: 16-17 בא רעהו וחקרו: ובין עצומים יפריד:	16 מתן אדם ירחיב לו 17 צדיק הראשון בריבו 18 מדינים ישבית הגורל
	ו כברח ארמון:	19 ומקרית עז
40	תבואת שפתיו ישבע: ואהביה יאכלו פריה:	כ מפרי פי איש תשבע בטנו 21 מות וחיים ביד לשון
	ויפק רצון מיהוה: ועשיר יענה עזות: ויש אהב דבק מאח:	22 מצא אשה מצא טוב 23 תחנונים ידבר רש 24 ייש נעים להתרוועע

	בדרך צָקָה תמצא:	16,31 עֲפָרַת תַּפְאָרֶת שִׁיבָה
	ומִשָּׁל ברוחו מלכד עיר:	32 טוֹב אָרֶךְ אַפַּיִם מִנְבוֹר
5	ומיהוה כל משפטו:	33 בַּחֵיק יוֹטֵל אֶת הַנּוֹרֵל
	מִבֵּית מֶלֶךְ זִבְחֵי רִיב:	17,א טוֹב פֶּת חֲרָבָה וְשִׁלּוּהַ בָּהּ
	ובתוך אחים יחלק נחלה:	2 עֶבֶד מִשְׁבִּיל יִמְשָׁל בְּבֵן מְכֻשׁ
10	ובחן לבות יהוה:	3 מִצָּרְף לַכֶּסֶף וְכוֹר לִזְהָב
	שקר מוין על לשון הוֹת:	4 מָרַע מִקְשִׁיב עַל שִׁפְתֵי אָזֶן
15	שִׁמְחָ לֹא־יִכָּדֵר לֹא יִנְקָה:	ה לַעֲנֵן לִרְשָׁע חֲרָף עֲשֵׂהוּ
	ותפארת בנים אבותם:	6 עֲפָרַת זִקְנִים כְּנֵי בָנִים
	אף כי לנדיב שפת שקר:	7 לֹא נֹאוּהַ לְנִבְלֵי שִׁפְתֵי יִתֵּר
20	אל כל אשר יפנה ישביל:	8 אֲבָן חֵן הַשְּׁחָד בְּעֵינֵי בְעֵלָיו
	ושנה בדבר מפריד אלוף:	9 מִכֶּסֶף קָשַׁע מִכֶּקֶשׁ אֲהַבָּה
	מהנות כסיל מאה:	י תַּחַת נִגְרָה בְּמִבֵּין
25	ומלאך אכורי ישלח בו:	11 וְיִמְרֵי יִבְקֹשׁ רַעַ
	ואל כסיל באזלתו:	12 פְּנוּשׁ דָּב שֶׁפֹּל בְּאִישׁ
	לא תמיש רעה מביתו:	13 מִשִּׁיב רַעַה תַּחַת טוֹבָה
	ולפני התנלע הריב נטוש:	14 פּוֹטֵר מִיָּם רֹאשִׁית מִדּוֹן
	תועבת יהוה גם שניהם:	טו מִצְדִּיק רֹשַׁע וּמִרְשִׁיעַ צְדִיק
30	לקנות חכמה ולב אין:	16 לְמָה זֶה מַחִיר בִּיד כֶּסֶל
	ואח לצרה ינלד:	17 בְּכָל עֵת אֲהַב הַרַעַ
35	ערב ערבה לפני רעהו:	18 אָדָם חֹסֵר לֵב תִּקְעַ כֶּף
	מנביה פתחו מבקש שכר:	19 אֲהַב קָשַׁע אֲהַב מִצָּה
	וגהפך בלשונו יפול ברעה:	כ עֹקֵשׁ לֵב לֹא יִמְצָא טוֹב
40	ולא ישמח אבי נבל:	21 יֶלֶד כֶּסֶל - תּוֹנֵה לוֹ
	ורוח נבאה תיכבש נרם:	22 לֵב שִׁמְחָ יִיטִיב גְּוִיָּה
	להטות ארחות משפטו:	23 שֹׁחַד מִחֵק רֹשַׁע יִקַּח

- א, 20 לִין הַיִּין הַמָּה שֶׁכַּר וְכָל שְׁנָה בּוֹ לֹא יִחַסְכוּ:
- 2 נָהֵם כַּכְּפִיר אֵימַת מֶלֶךְ מֵתַעֲבְרוּ חוּטֵא נִפְשׁוּ:
- 3 כַּבוֹד לְאִישׁ שֶׁבֶת מְרִיב וְכָל אוֹיֵל יִתְגַּלַּע:
- 4 מִחֲרָף עֵצֶל לֹא יִחְרַשׁ וְגַם שָׁאֵל בְּקִצִּיר וְאוֹיֵן:
- ה מִיָּם עֵמְקִים עֲצָה בִּלְבַב אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִרְלַנָּה:
- 6 רַב אָדָם יִקְרֵא אִישׁ חֶסֶד וְאִישׁ אֲמוּנִים מִי יִמְצֵא:
- 7 מֵתַהֲלֵךְ בְּתֻמוֹ צַדִּיק אֲשֶׁרֵי בָנָיו אַחֲרָיו:
- 8 מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דִּין מְזַרְהָ בְּעֵינָיו כָּל רַע:
- 9 מִי יֹאמֵר זִבְיָתִי לְבִי טִהַרְתִּי מִחַטָּאתַי:
- י אֲבָן וְאֲבָן אֵיפָה וְאֵיפָה תוֹעֵבֶת יִהְיֶה גַם שְׁנֵיהֶם:
- יֵן גַּם בְּמַעַלְלָיו יִתְנַכֵּר גַּעַר אִם זָךְ וְאִם יִשָּׂר דְּרָכָיו:
- יב אֲזֵן שֹׁמֵעַת וְעֵינַי רֹאֶה יִהְיֶה עֹשֶׂה גַם שְׁנֵיהֶם:
- יג אֵל תֵּאֱהָב שְׁנָה פֶן תִּזְרַשׁ פֶּקֶד עֵינֶיךָ שִׁבַּע לַחֵם:
- יד רַע רַע יֹאמֵר הַקּוֹנָה וְאוֹל לֹו אִזּוֹ יִתְהַלֵּל:
- טו יֵשׁ זֶהֱב וּרְכַב פְּנִינִים וְכָלֵי יָקָר שִׁפְתֵי דַעַת:
- טז לָקַח בְּגָדוֹ כִּי עָרַב זֶר וּבַעַר נִכְרֵיִם חֲבֵלָהוּ:
- יז עָרַב לְאִישׁ לַחֵם שֶׁקָּר וְאַחַר יִמְלֵא פִּיהוּ חֶזְקִין:
- יח מַחֲשָׁבוֹת בְּעֲצָה תִּפְוֵן וּבִתְחִלָּוֹת עֹשֶׂה מִלְחָמָה:
- יט גּוֹלָה סוֹד הוֹלֵךְ רִכְוֵל וּלְפִתָּה שִׁפְתָיו לֹא תִתְעַרֵב:
- כ מִקְלָל אֲבָיו וְאִמּוֹ יִדְעַךְ גְּרוֹ יִבְאִישׁוֹן חֶשֶׁךְ:
- כא גַּחְלָה מִבְּהֵילַת בְּרֵאשׁוֹנָה וְאַחֲרֵיתָהּ לֹא תִבְרַךְ:
- כב אֵל תֹּאמֵר אֲשֶׁלְמָה רַע קִנְיָה לִיהוּה וְיִשַׁע לָךְ:
- כג תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֲבָן וְאֲבָן וּמֵאוּנֵי מְרָמָה לֹא טוֹב:
- כד מִיֵּהוּה מְצַעְדֵי גֵבַר וְאָדָם מֵהַ יִבִּין דְּרָכָיו:
- כה יִמּוֹקֵשׁ אָדָם יֵלַע קֹדֶשׁ וְאַחַר גְּדָרִים לְבַקֵּר:
- כז מְזַרְהָ רִשְׁעִים מֶלֶךְ חֶסֶם וְיִשָּׁב עֲלֵיהֶם אוֹפֵן:
- כח גַּר יִהְיֶה נְשָׁמַת אָדָם חֶפֶשׁ כָּל חֲדָרֵי בֵטֵן:
- כט חֶסֶד וְאֵמֶת יִצְרוּ מֶלֶךְ וְסַעַד בְּחֶסֶד כֶּסֶאוֹ:
- ל תִּפְאָרַת בְּחֹרִים בַּחֵם וְהִדְרָה זְקִנִים שׁוֹיְבָה:
- ל חֲבָרוֹת פָּצַע תִּמְרִיקֵי בְרַע וּמִפּוֹת חֲדָרֵי בֵטֵן:

- 19,א טוב רש הולך בתמו
 2 גם בלא דעת נפש לא טוב
 3 אִנְלַת אֲדָם תִּסְלַף דְּרָכּוֹ
 4 הוֹן יִסִּיף רְעִים רַבִּים
- 5
 ה עַד שִׁקְרִים לֹא יִנְקָה
 6 רַבִּים יִחַלוּ פְּנֵי גְדִיב
 7 כֹּל אֲחֵי רֶשׁ שִׁנְאָתוֹ
- 10
 מְרַדֵּף אֲמָרִים וְלֹא הִמְהוּ:
 שֹׁמֵר חֲבוּנָה וְלִמְצָא טוֹב:
 וַיִּפִּיחַ כּוֹבִים יֹאבֵד:
- 11 * * * * *
 8 קָנָה לֵב אֲהַב נִפְשׁוֹ
 9 עַד שִׁקְרִים לֹא יִנְקָה
- 15
 י לֹא נִאֻהָ לְכַסִּיל תַּעֲנוּג
 אֵף כִּי לַעֲבַד מִשָּׁל בְּשָׂרִים:
- 11 שֶׁכֶּל אֲדָם יִחַף־רִיךְ אִשׁוֹ
 וּתְפֹאֲרָתוֹ עֵבֶר עַל פִּשְׁעוֹ:
 12 נָהֵם כִּכְפִיר וְעָף מֶלֶךְ
 וְכֹטֵל עַל עֵשֶׂב רִצּוֹנוֹ:
- 20
 13 הִזֵּת לֵאבִיו בֶּן כַּסִּיל
 14 בֵּית וְהוֹן נַחֲלַת אֲבוֹת
 וְדֹלֵף טָרַד מְדִינֵי אִשָּׁה:
 וּמִיֵּהוּהָ אִשָּׁה מִשְׁכַּלֶּת:
 טו עֲצֵלָה תִפִּיל תִּרְדָּמָה
 וּנְפֶשׁ רַמְיָה תִרְעֵב:
- 25
 16 שֹׁמֵר מִצְוָה שֹׁמֵר נִפְשׁוֹ
 17 מִלִּנְהוֹת יֵהוּהָ חוֹנֵן רֵל
 וְלִבְיָזָה דְּרָכּוֹ יִמְאֹת:
 וּנְמָלוּ יִשְׁלַם לוֹ:
- 30
 18 יִסֵּר בְּנֵךְ כִּי יִישׁ תִּקְוָה
 וְאֵל הַמִּיתוֹ אֵל תִּשָּׂא נִפְשֶׁךָ:
 19 גִּידֵל־חָמָה נִשְׂא עֲנִשׁ
 כִּי אִם תִּצִּיל וְעוֹד תּוֹסֵף:
 כ שְׁמַע עֲצָה וּקְבַל מוֹסֵר
 21 רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בִּלְבַב אִישׁ
 וְעֵצָה יֵהוּהָ הִיא תִקּוּם:
- 35
 22 תִּיֻאָּוֹת אֲדָם חֲסָדוֹ
 וְטוֹב רֶשׁ מֵאִישׁ כּוֹזֵב:
 23 וַיִּרְאֵת יֵהוּהָ לַחַיִּים
 וּשְׁבַע יִלִּין בֵּל יִפְקֵד רַע:
- 40
 24 טָמֵן עֵצֵל יָדוֹ בַּעֲלַחַת
 כֹּה לִיץ תִּבְהַ וּפְתֵי יַעֲרֵם
 וְהוֹכִיחַ לְגַבּוֹן יִבִּין דַּעַת:
 בֶּן מְבִישׁ וּמַחְפִּיר:
 26 מִשְׁדָּד אֵב יִבְרִיחַ אִם
 לִשְׁנוֹת מֵאֲמָרֵי דַעַת:
 27 הָדֵל בְּנֵי לִשְׁמָעוֹ מוֹסֵר
 וּפִי רִשְׁעִים יִכְלֹעַ אָוֶן:
 28 עַד בִּלְעֵל יִלִּין מִשְׁפַּט
 29 נִכּוֹנוֹ לְלִצִּים שִׂכְי־טִים
 וּמִהֲלָמוֹת לִגְוֹ כַּסִּילִים:

- 21, ל אין חכמה ואין תבונה
31 סוס מוכן ליום מלחמה
ואין עצה לנגד יהוה:
וליהוה התשועה:
- 22, א נבחר שם מעשר רב
2 עשיר ורש נפגשו
מכסף ומוזהב חן טוב:
עשה כלם יהוה:
- 3 ערום ראה רעה ויגסתר
4 עקב ענוה יראת יהוה
ה יצנים פחים בדרך עקש
שומר נפשו ירחק מהם:
- 5 10 6 חנך לנער על פי דרכו
7 עשיר ברשים ימשול
8 זורע עולה יקצור און
9 טוב עין הוא יברך
גם כי יזקין לא יסור ממנה:
ועבד לזה לאיש מלוה:
ושבט עברתו יכלה:
כי נתן מלחמו לדל:
- 15 10 י גרש לין ויצא מדון
11 אהב יהוה טהור לב
12 עיני יהוה נצרו דעת
* * * * *
שפתיו ירועה מלך:
ויסלף דברי בנד:
- 13 אמר עצל ארי בחוץ
14 שוחה עמקה פי זרות
15 16 אגלת קשורה בלב נער
עשק דל להרבות לו
בתוך רחבות ארצת:
זעום יהוה יפול שם:
שבט מוסר ירחיקנה ממנו:
נתן לעשיר אך למחסור:
- 17 לאמרתי הט אנך
ולבך תשית לדעת
18 כי תשמרם בבטנך
19 להיות ביהוה מבטחך
20 אף את מול כתבתי לך
21 להודיעך קשקש אמרי אמת
ושמע דברי חכמים
כי נעימים:
יבנו יתרו על שפתיך:
הודעתך היום:
שלשום במעצות ודעת:
להשיב אמרים אמת לשא ליד:
- 22 אל תנול דל כי דל הוא
23 כי יהוה יריב ריבם
24 אל תתרע את בעל אף
כה פן האלף ארחתינו
ואל תדכא עני בשער:
ועקב את עקביהם נפש:
ואת איש תמות לא תבוא:
ולקחת מוקש לנפשך:
- 40

- 21,א פלני מים לב מלך ביד יהוה על כל אשר יחפין יִסְנוּ:
 2 כל דרך איש ישר בעיניו ותכן לבות יהוה:
 3 עֲשֵׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט נבחר ליהוה מזבח:
- 4 רום עינים ורחב לב יִגְרוּ רִשְׁעִים חֲטָאת: 5
- ה מחשבות חרוין אך למותר וכל אין אך למחסור:
- 6 פעל אצרות בלשון שקר הבל נִדְף מִי־קִשֵׁי מוֹת: 6
 7 שד רשעים יגורם כי מֵאֲנוּ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: 10
 8 הפִּכְפֹּךְ דרך איש יוֹזֵר: ווך ישר פעלו:
 9 טוב לשבת על פֶּתַח נַגַּן מאַשֶׁת מִדֵּי־נִים וּבֵית חֵבֵר: 10
 י נפש רשע אֶתְהָרַע לא יִחַן בְּעֵינָיו רַעְהוּ: 10
- 11 בענש לין יחכם פתי ובהשכיל לחכם יקח דעת: 15
- 12 משכיל צדיק לבית רשע מפלף רשעים לרע: 15
- 13 אטם אונו מִזְעַקַת דָּל גם הוא יקרא ולא יִעֲנֶה: 20
 14 מתן בסתר יכפה אף וְשֹׁחַד בְּחֶק חֲמָה עֲזָה: 20
- 15 שמחה לצדיק עשות משפט ומתתה לפעלי אָוֶן: 20
 16 אדם תועה מדרך הַשְׁכָּל בקהל רפאים ינוח: 20
- 17 איש מחסור אהב שמחה אהב יין ושמן לא יעשיר: 25
 18 כפר לצדיק רשע ותחת ישרים בוגד: 25
 19 טוב שבת בארץ מדבר מאַשֶׁת מִדֵּי־נִים וּכְעֵס: 25
 כ אוצר נחמד בננה חכם וכסיל אדם יבלענו: 25
 21 רֶדֶף צְדָקָה וּחֶסֶד ימצא חיים^ב וכבוד: 30
- 22 עיר גברים עלה חכם וירד עו מבטחה: 30
 23 שמר פיו ולשונו שמר מַצְרוֹת נִפְשׁוֹ: 30
- 24 זר יהור לין שמו עושה בעברת זדון: 35
- כה תאֹת עצל תמיתנו כה תאֹת עצל תמיתנו
 26 כל היום התאֹה רֶע־ וּצְדִיק יִתֵּן וְלֹא יִחַשְׁד־: 35
- 27 זבח רשעים תועבת יהוה אף כי בִּזְמָה יבִיאֲנוּ: 40
 28 עד כובים יאבד :
 29 תִּעַזוּ אִישׁ רִשָׁע בִּפְנֵיו וישר הוא יכין דרכו: 40

	ועיניך דרכי תִּקְצֶנָה: ובאר צרה נכריה: ובוגדים באדם תּוֹקֵף:	23,26 תִּגְנֶה בְּנֵי לִבְךָ לִי 27 כִּי שׁוֹחָה עֵמֶקָה זִרְיָה 28 אִף הִיא כְּתֹתֵף תֹּאֲרֵב
5	לְמִי יִמְדוּ-נִים לְמִי שִׁיחַ לְמִי חִלְלִילוֹת עֵינָיִם: לְבָאִים לַחֲקוֹר מִקְסֵךְ: כִּי יִהְיֶה בְּבוֹסֵי עֵינָיִם: אֲחֵרִיתוֹ כְּנַחֵשׁ יִשְׁךָ: 10 וּלְבֶךָ יִדְבַר הַתְּפֹבֹת: וּבְשֹׁכֵב בְּרֹאשׁ תִּפְּלֵל: הַלְמוּנֵי בַל יִדְעֵתִי אוֹסֵף אֶבְקֶשְׁנוּ עוֹד:	29 לְמִי אוֹי לְמִי יֹאבוּי לְמִי פְצָעִים תִּנָּם לְמֵאֲחֵרִים עַל הַיּוֹן 31 אֵל תִּרְאֵהוּ יוֹן כִּי יִתְאַדָּם 32 יִתְהַלֵּךְ בְּמִישְׁרִים 33 עֵינֶיךָ יִרְאוּ זָרוֹת 34 וְהִיָּיתָ כְּשֹׁכֵב בְּלֵב יָם לֵה הַפּוֹנֵי בַל חִלִּיתִי מִתִּי אֶקִּיץ
15	וְאֵל תִּתְאַזְּ לַהֲיוֹת אֲתָם: וְעִמַּל שְׁפֹתֵיהֶם תִּדְכַּרְנָה: וּבְתִבּוֹנָה יִתְכַוֵּן: כֹּל הוֹן יִקֵּר וְנָעִים:	24,א אֵל תִּקְנָא כְּאֲנָשִׁי רַעָה 2 בִּי שֹׁר יִהְגֶּה לִבִּם 3 בַּחֲמָה יִבְנֶה בֵּית 4 וּבִדְעַת חֲדָרִים יִמְלֹא
20	וְאִישׁ דַּעַת יִמְאֵמֵן פֹּחַ: וּתְשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵין: בְּשַׁעַר לֹא יִפְתַּח פִּיהוּ: לֹא בְעַל מְנוֹמֹת יִקְרָאוּ: 25 וְתוֹעֵבַת לְאָדָם לֵיץ: כִּיּוֹם צָרָה צָר פֹּחֲכָה: וּמַטִּים לִקְרָנָה אִם תִּחְשׁוֹךְ: 30 הֲלֹא תִכֵּן לְבוֹת הוּא יִכֵּן וְהַשִּׁיב לְאָדָם כַּפְּעָלוּ: וּנְפֹת מִתּוֹק עַל חֶבֶךָ: חֲכָמָה לְנַפְשֶׁךָ ^א :	ה גַּבַּר חֲכָם זֶי יִי מֵ-ע-ו 6 כִּי בְתַחְבֻּלוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ מִלְחָמָה 7 וְרֵאוֹתָ לְאֹיִל חֲכָמוֹת 8 מִחֲשָׁב לְהִרְעֵ 9 זְמַת אוֹיֵל חֲטָאת י * * * * * הַתְּרַפִּית 11 הֲצֵל לְקָחוּם לְמוֹת 12 כִּי תֹאמַר הֵן לֹא יִדְעֶנּוּ זֶה וְנֹצֵר נִפְשֶׁךָ הוּא יִדַּע 13 אֲכַל בְּנֵי רִבֵּשׁ כִּי טוֹב 14 כֵּן יִדְעֶיהָ * * * * *
35	אֵל תִּשְׁדֵּר רִבְצוּ: וּרְשָׁעִים יִבְשְׁלוּ בְרַעְיָה: וּבְקִשְׁלוֹ אֵל יִגַּל לְבֶךָ: 40 וְהַשִּׁיב מְעַלְיוֹ אִפּוּ: אֵל תִּקְנָא בְּרִשְׁעִים: גַּר רִשְׁעִים יִדַּע:	15 אֵל תֹּאֲרֵב וּרְשָׁעִי לִנְהַ צְדִיק 16 כִּי שֹׁבַע יִפּוֹל צְדִיק וְקָם 17 בְּנִפְל אוֹיֵבֶךָ אֵל תִּשְׁמַח 18 פֶּן יִרְאֶה יְהוָה וְרַע בְּעֵינָיו 19 אֵל תִּתְחַר בְּמַרְעִים כ כִּי לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵית לְרַע

(ב) 24,14 אם מצאת ויש אחרית ותקנתך לא תפרת:

(ג) 23,31 ובקפני יפרש

	22,26 אַל תְּהִי בְתַקְעֵי כַף 27 אִם אֵין לְךָ לְשֵׁלָם	כְּעֹרְבִים מְצֹאוֹת: מִשְׁכַּבְךָ מִתְחַתִּיךְ: ^א
	28 אַל תִּפְגַּן נְבוּל עוֹלָם	אֲשֶׁר עָשׂוּ אַבּוֹתֶיךָ:
5	29 חַוִּיתָ אִישׁ מֵהִיר בְּמִלֵּאבְתּוֹ	בְּלִי יִתְיַצֵּב לִפְנֵי הַשָּׁמַיִם: ^ב
	23, א כִּי תִשָּׁב לְלַחֹם אֶת מוֹשֵׁל 2 וּשְׂמַתָּ שָׁבִין בְּלַעַךְ	בֵּין תְּבִין אֶת אֲשֶׁר לִפְנֶיךָ: אִם בְּעַל נֶפֶשׁ אַתָּה: [א]
10	4 אַל תִּיגַע לְהַעֲשִׂיר ה זָכִי יַעֲשֶׂיךָ יַעֲשֶׂה לּוֹ כְּנָפִים הַדָּל: כְּנֹשֶׁר עֲשֶׂיךָ הַשָּׁמַיִם: ^ג
	6 אַל תִּלְחֹם אֶת לֶחֶם רַע עֵין	וְאֵל תִּתְּאוֹ לְמִסְעָמֹתָיו: ^ד
15	7 כִּי אָבוֹל וּשְׂתָה יֹאמֵר לְךָ 3 ^b ,8 ^a פֶּתַךְ אֲכַלֶּתָּ תְּקוּיָאָנָה	כִּי הוּא * * * * * וּלְבוֹ בַל עֵמֶךָ: וְהוּא לֶחֶם כּוֹבִים: ^ה
	9 בְּאוּנֵי כִסִּיל אַל תִּדְבַר	כִּי יִבּוֹז לְשִׁכַּל מִלִּיד: ^ו
20	י אַל תִּסְגַּן גְּבוּל אֱלֹמֵנָה 11 כִּי גֵאלֶם חוֹק	וּבְשָׂדֵי יְתוּמִים אַל תִּכְאֵ: הוּא יִרְיֵב אֶת רִיבֶם אַתָּךְ:
	12 הַבִּיָּאָה לְכוּכֹר לְבֶךָ	וְאוֹנֵךְ לְאִמְרֵי דַעַת:
25	13 אַל תִּמְנַע מִנְעֵר מוֹסֵר 14 אַתָּה בִּשְׂבַט תִּפְנּוּ	כִּי תִפְנּוּ בְשִׁבְטֵי לֹא יָמוֹת: וּנִפְשׁוּ מִשְׂאוֹל הַצִּיל:
	15 בְּנֵי אִם חֲכָם לְבֶךָ 16 וְתַעֲלֹזְנָה כְלִוִּיתֵי	יִשְׁמַח לְבִי גַם אֲנִי: בְּדַבַּר שְׂפַתֶיךָ מִיִּשְׂרָאֵל: ^ז
30	17 אַל יִקְנֵא לְבֶךָ בַּחֲטָאִים 18 כִּי אִם תִּצְרַנְדָּה יֵשׁ אַהֲרִית	כִּי אִם בִּירְאָתָּ יִהוּהַ כָּל הַיּוֹם: וְתִקְוֶתְךָ לֹא תִפְרֹת:
35	19 שְׁמַע אַתָּה בְּנֵי וְחֲכָם כ אַל תְּהִי בְּסַבְּאֵי יֵין 21 כִּי סַבְּא וּזוּלָל יִרְשׁ	וְאֲשֶׁר בְּדַרְךְ לְבֶךָ: בּוֹלְלֵי בִשָּׂר לְמוֹ: וּקְרַעִים תְּלַבִּישׁ נוֹמָה:
	22 שְׁמַע לְאַבְיָךְ זֶה יִלְדֶךָ 23 אֲמַת קָנָה וְאֵל תִּמְכֹר כֵּה יִשְׁמַח אֲבִיךָ וְאִמְךָ 24 גִּיָּל יִגְיָל אֲבִי צִדִּיק	וְאֵל תִּכּוּז כִּי זָקְנָה אִמְךָ: חֲבַמָּה וּמוֹסֵר וּבִינָה: וְתִגְלָל יוֹלְדֶתְךָ: [ו] יוֹלְדֵי חֲכָם [יִשְׁמַח בּוֹ:
40		

(1) 23,7 דַּעֲוָה עֵינֶיךָ בּוֹ וְאִינְנוּ

(2) 29 לִפְנֵי סַלְכִים יִתְיַצֵּב

(3) 22,27 לִסָּה

(4) 5^b וּשְׂחָתָּ דְּבִרְיָךְ הַנְּעִיטִים

(5) 23,3 אַל תִּתְּאוֹ לְכַסְעָמוֹתָיו

	פן * * * * * בהכלים אתך רעך:	25,8 אל תצא לרב מהר מה תעשה באחריתה
5	וסוד אחר אל תגל: ורבתך לא תשוב:	9 ריבך ריב את רעך י פן יחסדיך שמע
10	דבר דבר על יאָפניו: שִׁיחַ חכם על און שמעת: ציר נאמן לשלחיו: איש מתהלל במהת שקר: ולשון רבה תשבר גרם: פן תשבענו והקאתו: פן ישבעך ושגאד: איש ענה ברעהו עד שקר: בוגד ביום צרה: <2> ושר בשרים על לב רע:	11 תפוחי זהב במשפיות כסף 12 נזם זהב וחלי כתם 13 כצנת שלג ביום קציר 14 נשיאים ורוח וגשם אין 15 טו בארך אפים יפתה קצין 16 דבש מצאת אכל דק 17 הקר רגלך מבית רעך 18 מפיץ וחרב חזין שנון 19 שן ירעה ורגל מועדת 20 * * * חמין על ינתו
20	ואם צמא השקהו: ² ויהוה ישלם לך: ופנים נועמים לשון סתר: מאשת מדויגים וכית חבר: ושמועה טובה מארץ מרחק: צדיק מט לפני רשע: וחקר יכירם כבוד: איש אשר אין מעצר לרוחו: כן לא נאנה לכסיל כבוד: כן קללת חכם לא תבא: ושבט לגו כסילים:	21 אם רעב שגאך האכילהו: ² 22 כי נחלים אתה חתה על ראשו 23 רוח צפזן תחולל גשם 24 טוב שבת על פנת גג 25 מים קרים על גפש עיפה 26 מעין גרפש ומקור משחת 27 אכל דבש הרבות לא טוב 28 עיר פרוצה אין הומה 29 א, כשג בקיין וכמטר בקציר 30 כצפור נגוד כדרור לעוף 31 שוט לסוס מתג לחמור
30	פן תשוה לו גם אתה: פן יהיה חכם בעיניו:	4 אל תען כסיל כאגלתו ה ענה כסיל כאגלתו
35	שלח דברים ביד כסיל: ומשל בפי כסילים: כן נותן לכסיל כבוד: ומשל בפי כסילים: ושכר כסיל וישפיר:]] כסיל שונה באגלתו: תקוה לכסיל ממנו:	6 חמס שתה 7 דליו שקים מפסח 8 יכצור יר אבן במרגמה 9 חוח עלה ביד שפור י רב מהולל כל [עברים] 11 ככלב שב על קאו 12 ראי איה חכם בעיניו
40	ארי בין הרחבות: ועצל על מטתו:	13 אמר עצל שחל בדרך 14 הרלת תסוב על צירה

(3) 9 מכתב

(2) 25,13 ונפש אדניו ישיב

(4) טים

(5) 21 לחם

(7) 25,15 מעדה נגד ביום קרה

24,21 וְרָא אֶת יְהוָה בְּנֵי וּמֶלֶךְ עִם שׁוֹנִים אֶל תִּתְעַרְבּוּ:
22 כִּי פִתְאֹם יָקוּם אִדָּם וּפִיד שׁוֹנִים מִי יוֹדֵעַ:

5

גַּם אֱלֹהִים לַחֲכָמִים

- 23 הֲפֹר פָּנִים בְּמִשְׁפָּט * * * בַּל טוֹב:
24 אָמַר לְרֹשַׁע צְדִיק אֶתָּה וְעִלְיָהֶם תִּבּוֹא בְּרֹכַת טוֹב:
26 שִׁפְתֵי יֹשֶׁק מְשִׁיב יְדַבְּרִים נֹכְחִים:
27 הֲכֵן בַּחַוִּין מֵלֹאכֶתֶךָ וְעֵתְהָּ בִשְׂדֵה לֶךְ
אָחֵר * * * * *
28 אֵל תְּהִי עַד חֲנָם כִּרְעֶךָ וְיִתְפָּאֲרֶינָהּ בְּשִׁפְתֶיךָ:
29 אֵל תֹּאמַר כֹּאשֶׁר עָשָׂה לִי כֵן אַעֲשֶׂה לוֹ:
30 עַל שְׂדֵה אִישׁ עֲצַל עִבְרָתִי וְעַל כְּרֶם אָדָם חֹסֵר לֵב:
31 וְהִנֵּה עֹלָה בָּלוּ קַמְשֵׁנִים^ב וְגִדְרָה אֲבָנֵי נְהַרְסָה:
32 וְאַחֲזָה אֲנֹכִי אִשִּׁית לְבִי רֵאִיתִי לְקַחְתִּי מוֹסֵר:
33 מַעַט שָׁנוֹת מַעַט תְּנוּמוֹת מַעַט חֶבֶק יָדַי לִשְׁכַּב:
34 וּבֹא יֵלֶמְהֶלֶךְ רִישׁךָ וּמִחֲסֶרֶךָ כֹּאִישׁ מִגֵּן:

30

25,א גַּם אֱלֹהִים מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר הֶעֱתִיקוּ אֲנָשֵׁי חֲזֻקֵיהֶם מֶלֶךְ יִהְיֶה:

- 2 כְּבֹד אֱלֹהִים הִסְתֵּר דְּבַר וּכְבֹד מַלְכִים חָקַר דְּבַר:
3 שְׁמַיִם לְרוֹם וָאָרֶץ לְעֵמֶק וְלֵב מַלְכִים אֵין חָקַר:
4 הֲגֵן סִיגִים מִכֶּסֶף וְיִצְאָה לְצַרְף כְּלִי:
ה הֲגֵן רֹשַׁע לְפָנֵי מֶלֶךְ וַיִּפּוּן בְּצַדֵּק כֶּסֶף:
6 אֵל תִּתְהַדֵּר לְפָנֵי מֶלֶךְ וּבִמְקוֹם גְּדִלִים אֵל תַּעֲמֹד:
7 כִּי טוֹב אָמַר לֶךְ עֹלָה הִנֵּה מִהַשְׁפִּילְךָ לְפָנֵי גְדִיבֶיךָ:

משלי כ"ה

(ז) 25,7 אשר ראו עיניך

(ח) 31 פניו חרלים

(ט) 24,29 אשיב לאיש כפעלו

	ואֲיִן . . לְדֹר דֹּר: וּנְאִסְפוּ עֲשׂוֹת הַרִים: וּמְחִיר שָׂדֵה עֲתוּדִים: וּחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ:	27,24 כִּי לֹא לְעוֹלָם חֶסֶן כֹּה גִלְהֶה חֲצִיר וּנְרָאָה דָשָׁא 26 כְּבָשִׂים לְלְבוּשֶׁךָ 27 וְיִי חֶלֶב עַיִם לְלַחֲמֶךָ- ^א
5	וּצְדִיק [] כִּכְפִיר יִבְטַח: וּבְאִדָּם יָדַע כֵּן יֵאָרֶיךָ: מִטֵּר סַחֵף וְאִין לֶחֶם: וּשְׁמֵרֵי תוֹרָה יִתְּנוּ בָם: 10 וּמִבְּקִשֵׁי יְהוָה יִבְנוּ כָל: מְעַקֵּשׁ דְּרִיכִים וְהוּא עֲשִׂיר: וְרַעְיָה זֹלָלִים יִכְלִים אֲבִיו: לְחֹנֵן דְּלִים יִקְבְּצֵנוּ: נִם תִּפְלְתוּ תוֹעֵבָה: 15 בְּשַׁחֲתוֹ הוּא יִפּוֹל: ^א וְדַל מִבֵּין יִחְקֶרְנוּ: וּבְקוֹם רְשָׁעִים יִתְּפֹשֵׁ אָדָם: וּמִוֹדָה וְעֹזֵב יִרְחֵם: וּמְקַשֶּׁה לְבוֹ יִפּוֹל בְּרַעְיָה: 20 מוֹשֵׁל רְשָׁע עַל עַם דָּל: שָׁנֵא- ^ב קָצַע יֵאָרֶךְ יָמָיו:	28,א נָסוּ וְאִין רֹדֵף רְשָׁעִים[] 2 בְּפִשַׁע אַרְיָן יִרְבִּים שְׂרִיָּה 3 נִבְר רְשָׁע- וְעֵשֶׂק דְּלִים 4 עֹזְבֵי תוֹרָה יִתְּלָלוּ רְשָׁע ה אֲנָשֵׁי רַע לֹא יִבְנוּ מִשִּׁפְט 6 טוֹב רֵשׁ הוֹלֵךְ בְּתָמוּ 7 נוֹצֵר תוֹרָה בֵּן מִבֵּין 8 מִרְבֵּה הוֹנוֹ בְּנִשְׁךְ- וּבִי־תִרְכִית 9 מְסִיר אֹזְנוֹ מִשְׁמַע תוֹרָה י מְשַׁנֵּה יִשְׂרָיִם בְּדֶרֶךְ רַע 11 חֶסֶם בְּעֵינָיו אִישׁ עֲשִׂיר 12 בְּעַלְיָן צְדִיקִים רַבָּה תִּפְאָרֶת 13 מִכֶּסֶה פִּשְׁעָיו לֹא יִצְלִיחַ 14 אֲשֵׁרֵי אָדָם מִפְּחָד תָּמִיד 15 אֲרִי נָהֵם וְלֵב שׁוֹקֵק 16 יִגְדִּיחוּ חֶסֶד תְּבוּנוֹת- רַב [מַעֲשָׂקוֹת]
	יַעַד בּוֹר יִנּוֹם אֵל יִתְּמְכוּ בּוֹ: וְנַעֲקֹשׁ דְּרִיכִים יִפּוֹל בְּ-שַׁחֲת: 25 וּמְרֹדֵף רִיקִים יִשְׁבַּע רִישׁ: וְאִין לְהַעֲשִׂיר לֹא יִקְנֶה:	17 אָדָם עֵשֶׂק בְּדָם נִפְשׁ 18 הוֹלֵךְ תָּמִים יִשָּׁע 19 עֹבֵר אֲדַמְתּוֹ יִשְׁבַּע לֶחֶם כ אִישׁ אֲמוֹנוֹת רַב בְּרִכּוֹת
30	וְעַל פֶּת לֶחֶם יִפְשַׁע גִּבֹּר: וְלֹא יָדַע כִּי חֶסֶד יִבְאֵנוּ: מִמַּחְלִיק לְשׁוֹן []-אֶתְרִיגוֹ[]: חֶכֶר הוּא לְאִישׁ מִשְׁחִית: וּבִטַח עַל יְהוָה יִדָּשֵׁן: וְהוֹלֵךְ בְּחִכְמָה הוּא יִמְלֹט: וּמַעֲלִים עֵינָיו רַב מְאֹרוֹת: 35 וּבְאֶבְרָם יִרְבוּ צְדִיקִים:	21 הִבֵּר פָּנִים לֹא טוֹב 22 נִבְהַל לְחֹן אִישׁ רַע עֵין 23 מוֹבִיחַ אָדָם [] חָן יִצְעֵא 24 גּוֹזֵל אֲבִיו ^ג וְאָמַר אֵין פִּשַׁע כה רַחֵם נִפְשׁ יִזְרָה מְדוֹן 26 בּוֹטַח בְּלִבּוֹ הוּא כִּסִּיל 27 נֹתֵן לֶךְשׁ אֵין מַחְסוֹר 28 בְּקוֹם רְשָׁעִים יִסְתֵּר אָדָם
40	פֶּתַע יִשְׁבֵּר וְאִין מִרְפֵּא: וּבְמִשְׁלַל רְשָׁע יִאֲנַח עַם: וְרַעְיָה זֹנוֹת יִאֲבֹד הוֹן: וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְרַסְנָה: רֶשֶׁת פּוֹרֵשׁ עַל פַּעְמִיז: וּצְדִיק יִדְוִיף וְשִׁמַּח: רְשָׁע לֹא יִבֵּן דַּעַת:	29,א אִישׁ תּוֹכַחוֹת מְקַשֶּׁה עֲרֵף 2 בְּרַבּוֹת צְדִיקִים יִשְׁמַח הָעָם 3 אִישׁ אֶהֱבֶה חִכְמָה יִשְׁמַח אֲבִיו 4 מֶלֶךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אַרְיָן ה נִבְר מַחְלִיק עַל רַעְיָהוּ 6 בְּפִשְׁעֵי אִישׁ רַע מוֹקֵשׁ 7 יָדַע צְדִיק דִּין דְּלִים

— * * * —

(ב) 24 ואמו

(ג) 28 ותמיסים יתלנו טוב

(ד) 28.2 מבין

(ה) 27,27 ללחם ביתך

גלאה להשיבה אל פיו:
 משבעה משיבי טעם:
 מתעביר על ריב לא לו:
 5 הירה זקים יתחצים:]
 ואמר הלא משחק אני:
 ובאין זרנגן ישחק מדון:
 ואיש מדיזנים לחרחר ריב:
 10 והם ירדו חררי בטן:
 שפתים חלקים ולב רע:
 ובקרבו ישית מרמה:
 כי שבע תועבות בלבו:
 15 תגלה רעתו בקהל:
 וגלל אבן אליו תשוב:
 ופה חלק יעשה מךקה:
 כי לא תדע מה ילד יום:
 גכרי ואל שפתך:
 20 וכעס אויל ככד משניהם:
 ומי יעמד לפני קנאה:
 מאהבה מסתרת:
 מן יתדבך נשיקות שונא:
 ונפש רעבה כל מר מתוק:
 25 כן איש נודד ממקומו:
 ומתקרעה מעצלת נפש:
 ובית אה תבוא ביום אידך
 מאח רחוק:
 30 ואשיבה חרפי דבר:
 פתאים עברו נענשו:
 ובעד נכרים חבלהו:
 קללה תחשב לו:
 ואשת מדיזנים נשנתה:
 35
 ואיש יתחד פני רעהו:
 ושמר אדניו יכבד יום:
 כן לב האדם לאדם:
 ועיני האדם לא תשבענה:
 40 ואיש לפי מהללו:
 לא תסור אלתו:
 שית לבך לעדרים:

26 טמן עצל ידו בצלחת
 16 חכם עצל בעיניו
 17 מחויק בואזניו כלב עבר
 18 כמתלהלה יתמות]
 19 כן איש רמה את רעהו
 כ באפס עצים תכבה אש
 21 פחם לגחלים ועצים לאש
 22 דברי זרנגן כמתלהמים
 23 כסף ויזנים מצפה על חרש
 24 בשפתיו ינכר שונא
 כה כי יתנן קולו אל תאמן בו
 26 מקבסה שגאה במשאון
 27 ברה שחת בה יפול
 28 לשון שקר ישנא דכו
 27 א אל תתהלל ביום מחר
 2 יהללך זר ולא פיך
 3 לכד אבן ונטל החול
 4 אכזריות תמה וטסף אף
 ה טובה תוכחת מגלה
 6 נאמנים פצעי אוהב
 7 נפש שבעה תבוס נפת
 8 כצפור נודדת מן קנה
 9 שמן וקמרת ישמח לב
 י רעד ורע אביך אל תעזב
 טוב שבן קרוב
 11 חכם בני ושמח לבי
 12 ערום ראה רעה נסתר
 13 קח בגדו כי ערב זר [השפים
 14 מדרך רעהו בקול גדול כבקר
 טו דלף טורד ביום סגריר
 16
 17 ברזל כברזל יתיד
 18 נצר תאנה יאכל פריה
 19 כ . . . הפנים לפנים
 כ שאול ואבדה לא תשבענה
 21 מצרף לכסף ובור לזהב
 22 אם תכתוש את האויל בתוך
 [הריפות יבעלי
 23 ידע תדע פני צאנך

	ומצאתו לא רחין: ועפעפיו ינשאו: ומאכלות מתלעתיו ואביונים מאדם:	30,12 דור טהור בעיניו 13 דור מה רמו עיניו 14 דור חרבות שניו לאבל עניים מארץ
5	הב הב	15 לעלוקה שתי בנות
	ארבע לא אמרו הון: * * * * * ואש לא אמרה הון:	16 שלוש הנה לא תשבענה שאול * * * * * ארץ לא שבעה מים
10	ותבו ליקהת אם ויאכלוק בני נשר:	17 עין תלעג לאב יקרוק ערבי נחל
15	וארבעה לא ידעתים: דרך נחש עלי צור וררך גבר בעלמה:	18 שלשה המה נפלאו ממני 19 דרך הנשר בשמים דרך אגיה כלב ים
20	ותחת ארבע לא תוכל שאת: ונבל כי ישבע לחם: ושפחה כי תירש גברתה:	21 תחת שלוש רגזה ארץ 22 תחת עבר כי ימלך 23 תחת שנואה כי תבעל
25	והמה חכמים מחבמים: ויכינו בקיץ לחמם: וישימו בסלע ביתם: ויצא חצין כלו: והיא בהיכלי מלך:	24 ארבעה הם קטני ארץ 25 בה הנמלים עם לא עו 26 שפנים עם לא עצום 27 מלך אין לארקה 28 שםמית בידים תתפש
30	וארבעה מטבי לכת: ולא ישוב מפני כל: ומלך	29 שלשה המה מיטבי צעד ל ליש גבור בבקמה 31 זרויר מתנים או תיש
35	ואם זמות יד לפה: כי מיץ הלב יוציא חמאה	32 אם נבלת בהתנשא 33 כי מיץ הלב יוציא חמאה

31,א דברי המואל מלך משא אשר יפרתו אמו:

40	בכורי אמר אלך- ומה בר נדרי: ודרכיך למימחות מלכין: ולרוונים * * * * * איש שוכר:	2 מה ברי מה המואל ומה בר בטני 3 אל תתן לנשים חילך 4 אל למלכים שחו יין
----	---	--

30-31

(א) 30.16 עצר (ב) 30.22 כן דרך אשה מנאפת אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און:

(ג) 31.4 אל למלכים המואל

(ד) 33 ומיץ אפים יוציא ריב

	והכמים ישיבו אף: ורגו ושחק ואין נחת: וישרים יבקרו נפשו: וחכם באחור ישבחנה:	29,8 אנשי לצון יפיתו קריה 9 איש חכם נשפט את איש אויל י אנשי דמים ישנאו תם 11 כל רוחו יוציא כסיל
5	כל משרתיו רשעים: מאיר עיני שניהם יהוה: כסאו לעד יפון: ונער משלח מביש אמו: וצדיקים במפלתם יראו: ויתן מעדנים לנפשך:	12 משל מקשיב על דבר שקר 13 רש ואיש תככים נפגשו 14 מלך שופט באמת דלים 15 י שבט ותוכחת יתן חכמה 16 ברבות רשעים ירבה פשע 17 יסר כנך ויניחך
10	ושמר תורה אשרהו: כי יבין ואין מענה: תקוה לכסיל ממנו: ואחריתו יהיה מדין: ובעל חמה רב פשע: ושפל רוח יתמך כבוד: אלה ישמע ולא יגיד: ובוטח ביהוה ישגב: ומיהוה משפט איש: ותועבת רשע ישר דרך:	18 באין חזון יפרע עם 19 בדברים לא יסר עבד כ חיות איש אין בדבריו 21 מפנק מנער עבדו 22 איש אף יגרה מדון 23 נאות אדם תשפילנו 24 חולק עם גנב שונא נפשו כה תרדת אדם יתן מוקש 26 רבים מבקשים פני מושל 27 תועבת צדיקים איש עול
15		
20		

25 דברי אגור בן יקה המשאי

	לאיתי אל יאקל: ולא בית אדם לי: ודעת קדשים ארע: מי אסף רוח בחפניו מי היהו יק ב־אפסי ארץ ומה שם בנו: מנן הוא לחוסים בו: פן יוביח בך ונכובת:	30,א נאם הגבר לאיתי אל ב כי בער אנכי מאיש ג ולא למדתי חכמה ד מי עלה שמים ויכרד ה מי צרר מים בשמלה מה שמו ו כל אמת יאלוה צרופה ז אל תוסף על דבריו ח שמים שאלתי מאתך ט שוא ודבר כזב תרחק ממני י פן אשבוע וכחשתי יא ופן אגרש וגנבתי יב אל תלשן עבד אל אדניו יג דור אביו יקלל
30		
35		
40		

—443— Critical Notes on Proverbs —539—

THE PRINCIPAL commentaries and critical notes on the Book of Proverbs are referred to in the present notes under the following abbreviations: —

BAUMG. = A. J. BAUMGARTNER, *Étude critique sur l'état du* 5
texte du livre des Proverbes d'après les principales traductions
anciennes, Leipzig, 1890.

BERTH. = E. BERTHEAU, *Die Sprüche Salomo's* (in *Kurzgefasstes*
Exegetisches Handbuch zum AT), Leipzig, 1847.

BICK. = G. BICKEL, *Kritische Bearbeitung der Proverbien*, in 10
the *Vienna Oriental Journal*, vol. 5 (1891), pp. 86ff.

CHAJES = H. P. CHAJES, *Proverbia-Studien zu der sogenannten Salomonischen*
Sammlung C. x-xxii, 16, Berlin, 1899.

DEL. = FRANZ DELITZSCH, *Das Salomonische Spruchbuch*, in KEIL und 15
DELITZSCH, *Bibl. Commentar über das AT*, Leipzig, 1873.

DYS. = JOH. DYSERINCK, *Kritische Scholien bij de vertaling van het boek der*
Spreuken, in *Theol. Tijdschrift*, Leyden, 1883.

EW. = H. EWALD, *Die Dichter des Alten Bundes*, part 2, second edition,
Göttingen, 1867.

FRANK. = W. FRANKENBERG, *Die Sprüche übersetzt und erklärt* in W. NO- 20
WACK's *Handkommentar zum AT*, Göttingen, 1898.

GRÄTZ = H. GRÄTZ, *Exegetische Studien zu den Salomonischen Sprüchen*, in 25
Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums, 1884, pp. 289ff.;
337ff.; 414ff.; 433ff. Cf. GRÄTZ's critical notes on Proverbs in the second part
of his *Emendationes*, Breslau, 1893, pp. 30-33 (covers cc. 1-22).

HEID. = M. HEIDENHEIM, *Zur Textkritik der Proverbien*, in *Deutsche Viertel-*
jahrschrift für englisch-theologische Forschung und Kritik, 2 (Gotha, 1865),
pp. 395ff.; 3 (Zürich, 1867), 51ff., und 327ff. (covers cc. 1-9).

HITZ. = F. HITZIG, *Die Sprüche Salomos übersetzt und ausgelegt*, Zürich, 1858.

JÄG. = J. G. JÄGER, *Observationes in Proverbiorum Salomonis versione* 30
Alexandrinam, Meldorpii et Lipsiæ, 1788.

KAMPH. = A. KAMPHAUSEN, *Übersetzung der Sprüche* in KAUTZSCH's AT
(second edition, Freiburg, 1896) pp. 784ff., with brief critical notes on the text
in the *Beilagen*, pp. 81ff.

LAG. = P. DE LAGARDE, *Anmerkungen zur griechischen Übersetzung der* 35
Proverbien, Leipzig, 1863.

ה' 31 פן ישתה וישכח מחקק וישנה דין כל בני עני:
 6 תנו שכר לאובד ויין למרי נפש:
 7 ישתה וישכח רישו ועמלו לא יזכר עוד:
 8 פתח פיך לאַלֵּם אל דין כל בני חלופי:
 9 פתח פיך שפט צדק ודין עני ואביון:

10 ורחק מפנינים מכרה: וי אשת חיל מי ימצא
 11 ושלל לא יחסר: 11 ב טח בה לב בעלה
 12 כל ימי חייה: 12 ג מלתחו טוב ולא רע
 13 ותעש בחפץ כפיה: 13 ד רשה צמר ופשתים
 14 מן־רחק תביא לחמה: 14 ה היתה כאַנְיוֹת סוחר
 15 ותתן טרף לביתה: 15 ו ונתקם בעוד לילה
 16 מפרי כפיה נטעה־ה ברם: 16 ז ממה שדה ותקחהו
 17 ותאַמץ ורועתיה: 17 ח הגרה בעוז מתניה
 18 לא יכבה בליל נרה: 18 ט עמה כי טוב סחרה
 19 וכפיה תמכו פלך: 19 י ידיה שלחה בכישור
 20 וידיה שלחה לאביון: 20 יא כ כפה פרשה לעני
 21 כי כל ביתה לַבָּשׁ שָׁנִים: 21 לב לא תירא לביתה משלג
 22 שש וארגמן לבושה: 22 מג מרברים עשתה לה
 23 בשבתו עם זקני ארץ: 23 נודע בשערים בעלה
 24 וחגור נתנה לבנעני: 24 ס דין עשתה ותמכר
 25 ותשחק ליום אחרון: 25 עז והדר לבושה
 26 ותורת חסד על לשונה: 26 פיה פתחה כחכמה
 27 ולחם עצלות לא תאכל: 27 צופיה ה־לִי־כות ביתה
 28 ויהללה בעלה: 28 קמו בניה ויאשרוה
 29 ואף עלית על פלגה: 29 רבות בנות עשו חיל
 30 אשה יראת יהוה היא תתהלל: 30 ל שקר החן והבל היפי
 31 ויהללוה בשערים מעשיה: 31 תנו לה מפרי ידיה

— 31:5-31 —

(ג) 31,5 וחק לנערתיך

r Assy. *mišlāni*, Arabic *شطر*, and that the term refers to the form (contrast above, p. 32, l. 49); it means originally neither *parable* nor *proverb* &c. but simply a *line of poetry* or *verse*, each *stich* consisting of two hemistichs. — (According to KÖNIG, *Stilistik* (Bonn, 1900) p. 81, l. 19 *משל* means *ῥῆμα*, *sententia*.)

For cuneiform proverbs see HALÉVY, *Mélanges de critique et d'histoire relatives aux peuples sémitiques* (Paris, 1883) pp. 326 ff. and JÄGER's paper in *Beitr. z. Assyrl.* 2, 274 ff., esp. p. 281; cf. note 20 to my lecture on *The Book of Ecclesiastes* (Boston, 1894). *Ibid.* n. 23 I have quoted a specimen of an Assyrian *משל*: —

ālu šu kakkāšu dannu nakru ina pān abullišu ul ippaṣar
"A city whose weapon is not strong —

The enemy will not be scattered in front of her gate."

The introductory verses at the beginning of the Book of Proverbs bear a certain resemblance to the opening lines of the Babylonian Nimrod Epic; see *Beitr. z. Assyrl.* 1, 102; MÜRDTER-DELITZSCH, *Geschichte Babyloniens und Assyriens* (Calw, 1891), p. 47; A. JEREMIAS, *Izdubar-Nimrod* (Leipzig, 1891), 15 p. 14. It might be well to state in this connection that it is by no means certain that the ideographic name of the hero of the Babylonian epic is to be read *Gilgames* (see *Journal of the Amer. Orient. Soc.*, vol. 16, p. ix). *Gilgames* may have been a surname like the appellation of the Babylonian Noah, *Atra-xasis* or *Xasis-atra* (see *l. c.*, p. cxi). To read the ideographic name of the hero of 20 the Babylonian epic *Gilgames* is about as reasonable as the idea that the name *Richard I.* should be pronounced *Cœur de Lion*. Contrast KB 6, 1, p. 116.

- (8) I have pointed out in the Critical Notes on Chronicles, p. 80, l. 48 that תורה is a Babylonian loanword = *tertu*,^a the indication of the divine will from which the 25 sacred oracle is derived, while Aram. ארתא and Ethiopic *ôrit* correspond to the byform of *tertu*: *ârtu*. This *ârtu* has no connection with Heb. אורים, as ZIMMERN suggests in his *Beitr. zur babyl. Religion*, part 2 (Leipzig, 1899) p. 91, n. 2; אורים, the unfavorable, condemnatory answer of the oracle, is connected with ארר *to curse* just as *ullu*, the cuneiform technical term for the unfavorable 30 answer is akin to אלה *curse*; *ullulu* means in Assyrian *spell-bound* from אלל *to bind*, just as *arâru* means not only *to curse* but also *to bind* (DEL., *Heb. Lang.*, p. 53; HW 70^b.138^a), or as תבר denotes both *association* (see below, note on 21,9) and *enchantment*. The technical name for the favorable answer, Heb. תמים blamelessness, *acquittal* is, in the cuneiform texts, *annu*, lit. *response*, cf. Heb. 35 ענה (see below, note on 15,28); a connection with *annû* 'this' and Heb. הנה (ZIMMERN, *l. c.*, p. 88, n. 4) is not probable. The name of the Babylonian diviners, *barû* (cf. ברית, ZIMMERN, *l. c.* p. 90) is not concealed in הברי שמים Is. 47, 13, as ZIMMERN suggests (*l. c.* p. 85, n. 8) but we find it in Is. 44, 25; Jer. 50, 36, where we must read ברים instead of אלה (3 *divini*). See the ab- 40 stract of my paper on *The Origin of the Mosaic Ceremonial* in No. 145 of the *Johns Hopkins University Circulars* (May, 1900) p. 37^a and my paper on *Babylonian Elements in the Levitic Ritual* in vol. 19 of the *Journal of Biblical Literature* (Boston, 1900) p. 58; cf. Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 60, l. 15.
- (10) אלהיכם, solemnly pronounced, is a full hemistich. TOY, *Comm.*, p. 19, remarks 45 that this clause may be purposely short. Similarly the brevity of the first hemistich in 23, 35^c, מתי אקין, is intentional: after מתי אקין there is a pause, practically equivalent to our modern dash (—); it is unnecessary to insert, with BICK. and TOY, מיני (Gen. 9, 24). For this intentional brevity of certain hemistichs see Crit. Notes on Isaiah, p. 172, l. 1; cf. also Is. 40, 9, where the first hemistich 50

—*—*—*

^a [For the *ô* in תורה = Babyl. *tertu* see Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 31, l. 23; p. 58, l. 7; Crit. Notes on Isaiah, p. 88, l. 38. — P. H.]

MÜHLAU, H. F., *De proverborum quae dicuntur Aguri et Lemuelis origine atque indole*, Lipsiae, 1869.

NOW. = W. NOWACK, *Die Sprüche Salomo's* (in *Kurzgefasstes exegetisches Handbuch zum AT*), Leipzig, 1883.

OORT = H. OORT, *Spreuken 1-9*, in *Theol. Tijdschrift*, Leyden, 1885, pp. 5 379ff.

PINK. = H. PINKUSS, *Die syrische Übersetzung der Proverbien textkritisch und in ihrem Verhältnisse zu dem masoretischen Text, den LXX und dem Targum untersucht*; in *ZAT* 14 (1894).

STRACK, *Die Sprüche Salomos*, second edition, Nördlingen, 1899 (in STRACK'S 10 and ZÖCKLER'S *Kurzgefasster Kommentar zu den Heiligen Schriften des A und NT*).

TOY = C. H. TOY, *A Critical and Exegetical Commentary on The Book of Proverbs*, New York and Edinburgh, 1899, in *The International Critical Commentary*. 15

VOGEL = A. SCHULTENSII *Versio integra Proverborum Salomonis et in eadem Commentarius, quem in compendium rededit et observationibus criticis auxit* GEO. JO. LUDOV. VOGEL, Halis, 1768.

WILD. = G. WILDEBOER, *Die Sprüche*, in KARL MARTI'S *Kurzer Hand-Commentar zum AT*, Freiburg i. B., 1897 (cf. also WILDEBOER, *De Tijdsbepaling 20 van het Boek der Spreuken in Verslagen en Mededeelingen der Koninkl. Akad. van Wetenschappen* (Afd. Letterkunde, 4. Reeks, deel iii) Amsterdam, 1899, pp. 233-255.

25

- I (3) Instead of מוֹפֵר הַשְּׁבִיל אֵל, which is somewhat peculiar, OORT suggests מוֹפֵר הַשְּׁבִיל; it is better, however, to read מוֹפֵר וְהַשְּׁבִיל, following 21, 16 and Dan. 1, 17.
- (4) [For אֵל קָהָאִים read קָהָאִים; cf. ZA 2, 275; NÖLDEKE, *Syr. Gr.*² § 40, E; LAGARDE, *Mittheil.* 3, 29, n. 1; JÄGER, *Beitr. z. Assyrl.* 1, 489. 30
- (6) The Hebrew term מִשְׁלַל does not mean *simile*, *parable*, it refers to poetic lines consisting of two parallel halves or hemistichs; cf. Assyrl. *mišlu* 'half' (Arab. شطر), DEL., HW 432^a, and the Arabic term قصيدة i. e. *broken in two, divided in the middle*. Like Arabic شعر cuneiform poetry is generally arranged in two parallel columns, each line consisting of two hemistichs, as the Song of 35 Moses in Deut. 32 appears in the current editions of אֵל; cf. SCHRADLER, *Die Holfahrt der Istar* (Giessen, 1874) p. 60; HAUPT, *Akkad. Sprache* (Berlin, 1883) p. 25 and pp. xxxv. xxxvi below; ZIMMERN, *Babyl. Busspsalmen* (Leipzig, 1885); *Beitr. zur Kenntniss der Babyl. Religion*, Part I (Leipzig, 1896) p. 53; ZA 8, 121; 10, 1; 11, 86; 12, 382; DELFTZSCH, *Das babyl. Welterschöpfungsepos 40* (Leipzig, 1896), pp. 6 and 60ff., especially pp. 100ff. and pp. 92ff.; GÜNKEL, *Schöpfung und Chaos* (Göttingen, 1895) pp. ix and 401 ff.; CHEYNE, *Crit. Notes on Isaiah*, p. 78, l. 24.

BROWN-DRIVER-BRIGGS' Lex. translates מִשְׁלַל *proverb, parable* but adds in parenthesis: "of sentences constructed in *parallelism*, usually of Hebrew wisdom, 45 but occasionally of other types;" and TOY states in his *Commentary on Proverbs*, p. 3: — "The Hebrew word מִשְׁלַל (*proverb*) probably signifies *similarity, parallelism* (nearly = *comparison*), and seems to have been used at an early time of all poetry, hardly with reference to the form (parallelism of clauses, clause-rhythm, being the distinctive formal characteristic of old-Semitic poetry), 50 but, probably, with reference to the thought (short distichs made by the juxtaposition of related ideas, originally comparisons with familiar objects." I believe, however, that מִשְׁלַל means originally *equality* or *equal parts* or *halves*,

- 1 [One of the three hemistichs of this verse must be omitted; TOY cancels the first, **אל** תשובו, or rather להוכחתו שובו, but it seems preferable to eliminate the third, **אחכב** אודיעה דברי אחכב, which appears to be an explanatory gloss to the second hemistich **הנה אביעה לכם רוחי** and it would perhaps be best to transpose the first and second hemistichs, thus reading:—
 □ הנה אביעה לכם רוחי □ .ישובו להוכחתו:] 5
- (26) **איר calamity** (cf. v. 27; 6, 15; 13, 15; 24, 22; 27, 10; for 17, 5 see p. 49, l. 16) is identical with **איר flood** Gen. 2, 6; Job 36, 27; see Crit. Notes on Genesis, p. 118, l. 3. For **שהק = צחק** see Crit. Notes on Judges, p. 59, l. 6. — P. H.]
- (27) **אל K^{thib} בשואה**, transcriptional error; Q^{re} בשואה.
אל + וצוקה צרה עליכם **צרה** וצוקה + **אל**; so, too, **שצח**, yet in **ש** between the first and second 10 hemistichs of the verse in **אל**; apparently the words stood on the margin of the common archetype of **אל** and **ש**.
- (29) **BICK. + אלהים** (cf. 2, 5) against **שצח**.
- (30) [For **נאין** cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 81, l. 3.]
- (33) **שאנן**, in spite of **שאננו** Job 3, 18, is not a form **קטלל** (BARTH, § 143^a) but a form 15 **קטלן**, like **كسلان lazy** &c. (BARTH § 206^a), so, too, **רענן**; the form **רעננה** in Job 15, 32 is adjective, not verbal; the two hemistichs of the verse must be transposed: — **בלא יוטו הקלטי: וכפתו לא רעננה**. — P. H.]
- 2 (7) **K^{thib} and so ש; וצפן**: Q^{re} and so **שצח**. [For **וצפן to predestinate** see WELL- 20 HAUSEN's translation of The Psalms, p. 169, l. 36; cf. below, 13, 22. The stem of **הוציאה** is **اسى** (cf. below, p. 40, l. 32) not **ישה**. — P. H.]
- (8) **אל K^{thib} חסירו**, i. e. **הסירו**; or is it **הסירו** and so only orthographically different 25 from the Q^{re} **חסיריו** with which **ש** agrees? Both readings regard God as the subject of **לנצר** and **ישמר**, that *He may guard the paths of judgment and preserve the way of His saints*. Yet v. 9 presupposes that we are to regard the saints as subject to **לנצר**. Read, with OORT, **חקרו** (BICK. **חקרו**) and for **אל ישמר** (so, too, **שצח**), **ישמרו**. This is evidently one of the not infrequent cases where the *mater lectionis* was by accident not inserted; **ישמר** then became **ישמר**, which led to the pointing **הסירו**. [For **לנצר** see below, p. 52, l. 11. For the non-assimilation of the 30 **נ** in **אל לנצר** cf. the Assyr. **Šaf'el ušançir** (DEL., HW 477^b; Assyr. Gr. § 49, b). In Assyrian, antedental *n* is, as a rule, not assimilated in cases where the assimilation would produce ambiguity, e. g. *enzu* 'goat' in distinction from *ezzu* 'strong,' *enšu* 'weak' in distinction from *eššu* (= *edšu, hadšu*) 'new' &c. See *Hebraica* 1, 227. V. 8^b should be inserted after 7^a. — P. H.]
- (9) TOY thinks the rhythm might be improved by reading **תשמר thou shalt keep** instead of **אל משרים**. 35
- (14) **אל + רע** (so, too, **שצח**; DYS., GRÄTZ **רע**). This is a surprising pleonasm beside **תהפכות**; it is evidently repeated from 14^a and is, with OORT, to be struck out.
- (15) Read with DYS., WILD., STRACK, following 10, 9, **מעקשים אל** *whose paths are crooked*; but the parallel **במעלותם** **ונלוים** shows that the sinners are the subject. **שצח** and TOY try vainly to help the sense out by passing over the **ב** in **במעלותם**. 40
- (17) [For **ברית** see above, p. 33, l. 38. — P. H.]
 It would perhaps be better to read, with BICK. and TOY, **אלהים** for **אל** **אלהיה** **אל**.
- (18) **אל שחה**, and so **ש**; this **שחה** is evidently intended as predicate to **ביתה**, but **בית** is 45 masculine, and if we accent the last syllable (as perfect of **שחה**) the meaning is unsuitable. LAG., OORT, BICK., following **ש** **ἔθετο**, **שקה**. [We might perhaps read: **שחתמנת ביתה**; cf. 22, 14; 23, 27; also Is. 38, 17.]
- (19) For the first hemistich, **בל באיה לא ישובו**, cf. the line in the cuneiform description of Hades (HAUPT, Nimr. Ep. 19, 30): *ana bitī ša eribušū lā aqū* 'to the house 50 whence no one issues who has once entered it; cf. JASTROW, *Religion of Babylonia and Assyria* (Boston, 1898), p. 566; SCHRADER's KB 6, 1, p. 80, l. 5; p. 188, l. 30. (P. S. — See now PEISER in his OLZ 3, 451). — P. H.]

- I of the third line consists merely of הרימי (practically equivalent to *Lift up! I say*) while אל תילאי represents the second hemistich. It is by no means necessary to suppose that a second hemistich (DUMM: השמיעי שלום) has dropped out, or that הנה ארני should be transposed from the beginning of v. 10 (MARII'. See the translation of the opening chapter of Deutero-Isaiah in No. 145 of the *Johns Hopkins University Circulars*, p. 39^b. In the same way שרי יגנני and הן תני in Job 31, 35 constitute two separate clauses (or lines), and we need not insert, with DUMM, מיייהן לי מגלה, but כתב in the last clause of the verse should be corrected to יכתב, following *3 et librum scribat* cf. BUDDÉ's *Comm.*, p. 184, below). The words on the Luther Monument in Worms, with which the Reformer is said to have concluded his answer at the Diet on April 18th 1521, *Hier stehe ich! Ich kann nicht anders! Gott helfe mir! Amen*, might form a tetrastich in Hebrew. Cf. also the last line of Prov. 30, 4: ומה שם יבנו ומה פה יסמו. — P. H.]
- (11) לרם אל. GRÄTZ, DYS., KAMPH., WILD., TOY, read לרם for the sake of the parallelism with לנקי. But v. 18^a supports אל (so OORT). [אל instead of לרם seems to be preferable. The error may be due to the influence of v. 18^a (cf. 12, 6). נצפנה לנקי הנם appears to be an explanatory gloss (TOY). — P. H.]
- (15) בני אל (so, too, *ᾠσαῖς*); BICK., with *ᾠsav* &c. Instead of אל מנחיתם *ᾠסῖ* read, probably more correctly, מנחיתם; the only certain occurrence of the fem. sing. נחיתה is Is. 43, 16.
- (16) V. 16 is omitted by *ᾠsup*, HITZ., NOW., DYS., OORT, BICK., WILD.; it is an evident gloss from Is. 59, 7. *ᾠσαῖς*, BAUMG. support אל.
- (17) TOY thinks that we should perhaps read מפרשה רשח (which would require the emendation הנה instead of the preceding הנם of אל) or פרשו ר' instead of מורה אל. הרשת [הנם is certainly wrong; v. 17 is a proverbial quotation. — P. H.]
- (18) WILD. prefers to read לרם, following *ᾠ oi φόνου μετέχοντες*, instead of לרם. [לרם]
- (19) TOY is inclined to read אחרית *such is the fate* &c. instead of ארהות אל, but *ᾠ* has al ḏdoi (cf. *ψ* 1, 6 &c.).
- Instead of אל בעליו JÄG., HEID., OORT (following *ᾠ τη γάρ ἀσβεΐα*) prefer to read בעולה; yet in that case we would expect נפשי *ᾠ τήν ξαυτών ψυχήν*.
- (20) [אל] for הקמות is amplificative plural; cf. p. 40, l. 50; p. 49, l. 3; p. 59, l. 45, and *Crit. Notes on Ezekiel*, p. 70, l. 50; contrast *GES.-KAUTZSCH*²⁶ § 124, c. אל תרנה in this connection (cf. 8, 3) cannot be 3 f plur. (= *tarun-na*; cf. Arab. *jaqirna* for *jaqirna*, &c.); nor can it be an emphatic form of the 3 f sing. (= Arab. *tarunnan*); it might be explained as a form like Arab. *tamudda* for *tamdud* (WRIGHT-DE GOEJE 1, § 121), but, unless we read, with HEID. and OORT, בתוצת רנה, it is better to point תרנה as in Job 39, 23 (KÖNIG, *Synt.* § 348, c). — P. H.]
- (21) For אל המיות *ᾠ* (*τοιχέω*) seems to have read המות. TOY is inclined to adopt this reading [so, too, OORT, *Em.* — P. H.] or to substitute מרמים, as in 8, 2. אל overcrowds and disturbs the hemistich; it is evidently an explanatory gloss to בפתחי שערים. [Cf. OORT, *Em.* see below, p. 69, l. 1]. In the same way the following אמריה must be omitted as superfluous scribal expansion (so TOY); cf. below, p. 55, l. 23.
- (22) For אל תאחבו we must read תאחבו (*tāhabū = tāhabū, ta'habū*), so, too, שאח, נאח, &c. for שאח, נאח, בנאח; see *Crit. Notes on Isaiah*, p. 88, l. 40. Cf. 1 S 1, 17 = שאלה &c. The name בית שאן was pronounced בית שן in the Amarna tablets it appears as *Bit-sāni* (Assyr. *s* = ש; cf. *Crit. Notes on Ezekiel*, p. 64, l. 31; see English translation of Joshua, p. 84, l. 22. Cf. also below, p. 36, l. 14. אל לעון חמרו להם must be omitted, with TOY, as scribal expansion. — P. H.]
- (23) DYS., TOY prefer שובו to תשובו אל; the ת is perhaps dittogram of preceding ת. 50

—

^a [It is hardly necessary to state that these first two clauses are not authentic; cf. KANKE, *Deutsche Gesch. im Zeitalter der Reform.*, 6th ed., vol. 1, p. 336. — P. H.]

- 3 (26) For **א** בַּקֶּלֶךְ LAG., DYS. read בְּבַל־מִפְּלִיךְ, following **Θ** ἐπὶ πασῶν ὀδῶν σου. This would make the first hemistich too long unless we omit יהיה as dittogram of יהיה (cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 52, l. 52).
- (27) For **א** מִבְּעֵלֹי, which is somewhat peculiar, TOY reads מִבְּרֵעִיךְ from thy neighbor; [OORT, Em., מאביין, and לעוור for **א** לעשות — P. H.] 5
א K^{thib} וְרֵדָה, but Gen. 31, 29; Deut. 28, 32; Mic. 2, 1 support the Q^{rê} וְרָדָה;
- (28) **א** K^{thib} לְרֵעֵיךָ, plur. to thy neighbors; read, with the Q^{rê}, the sing. לְרֵעֶךָ in agreement with the imp. sing. which follows.
- (30) Instead of **א** K^{thib} הָרִיב read, with the Q^{rê}, הָרִיב; a root רִיב (mediae ו) quarrel does not occur. 10
- (31) Instead of the flat **א** תִּבְחַר אֵל choose not read, with HITZ. and GRÄTZ, against DEL. and NOW. but following 24, 19 and **ψ** 37, 1 (7), אֵל־תִּבְחַר; **Θ** ἄλλοτρεῶς.
- (34) Instead of **א** לְלִצִּים אִם DYS. reads אִם־לְלִצִּים, following **ψ** 18, 27; the dittography of the ל led to the change of עַם to אִם.
 Read, with the Q^{rê}, וְלִצְנִיִּים; for miserable or wretched ones (so **א** K^{thib} עֲנִיִּים 15 cannot be opposed to the לִצִּים in the first hemistich of the verse; it should be those bending humbly before God. Cf. below, p. 49, l. 8 and RAHLFS, עני und עני in den Psalmen, Göttingen, 1892.
- (35) WILD. conjectures, following Hos. 4, 7, וְקִבּוֹר כְּסִילִים מִזָּמֶר בַּקֶּלֶן but the glory of the fools shall be changed into shame; TOY suggests הַרְיֵשׁ or הִרְשֵׁץ. 20
- 4 (3) TOY reads וַיִּדְרֵר לִפְנֵי אֲבִי רַךְ — כִּי בֶן הָיִיתִי יָרִיר — following **Θ** ἀγαπώμενος.
- (4.5) **א** קָנָה הַכֶּמֶה קָנָה בֵּינָה; וְחַיָּה; so, too, **Σ** but not **Θ**. In the first hemistich of v. 5 of **א**, as it now exists, are fragments of v. 7 which originally (see next note) followed v. 5. וְחַיָּה was added at the end of v. 4 to complete the line after the 25 connection with אֵל הַשֶּׁבַח had been broken.
- (6.7) **א** (and so, too, **Σ**) reads v. 6 before v. 7 although the suffixes in v. 6 can only refer to הַכֶּמֶה and בֵּינָה. V. 7 is lacking in **Θ**, yet is not a gloss, as OORT thinks; it had dropped out of the archetype of **א****Θ**, was entered later on the margin, and came in **א** to stand in the wrong place. 30
- (13) For **א****Σ** בְּמוֹצָרִי **Θ****Σ** בְּמוֹצָרִי (so TOY); either can be right.
- (15) For **א** פָּרַעְהוּ (so perhaps also **Σ**) **Θ**, followed by **Σ**, has ἐν ᾧ ἂν τόπῳ στρατοπέδευσάσθωσιν, i. e. according to Jäg., מִרְעָהוּ; according to LAG., מִרְעָהוּ; according to OORT, מִרְעָהוּ; the last is perhaps right. [OORT, Em., מרעהו. — P. H.]
- (16) **א** K^{thib} יִמְשְׁלוּ, Q^{rê} יִבְשְׁלוּ; **Θ** (καὶ ὅ) κοιμῶνται = יִשְׁכְּבוּ (LAGARDE), **א** אִם לֹא יִלְנוּ (BICK.); **Σ** יִמְשְׁלוּ עֵבְרִין תִּיקְלָא presupposes Q^{rê}; **Σ** חֲבִיבִי וְחַיָּה; read probably יִמְשְׁלוּ יִמְשְׁלוּ (so rightly PINK.; HEID. re-translates: יִמְשְׁלוּ; but the Hif. can hardly be supported with Job 25, 2). The true reading is obscure; OORT guesses יִשְׁהִיּוּ.
- (18.19) V. 19 must be inserted before v. 18, following HITZ. and DEL. and against **א****Θ****Σ**. Otherwise we should have, at least, to strike out the ו before אֵרָח as a 40 dittogram of the preceding ו.
- (21) Read וְזָלוּ, or אֵל יִזְלוּ, with **Σ** וְזָלוּ and **Σ** וְזָלוּ, and comparing תִּזְלוּ in Jer. 2, 36. **א** זָלוּ (in 3, 21 זָלוּ) means, according to the usual view, let them not depart! but the usage of the language recognizes only the Nif'al. **Θ** (ὅπως μὴ ἐκλίπωσιν σε αὐτῶν σου = אֵל יִזְלוּ מִעֵינֶיךָ), in spite of its erroneous view of the mean- 45 ing of the verse, is a witness for the conjecture זָלוּ.
- (23) For **א** מִבְּלִי (so, too, **Σ**) read, with **Θ****Σ**, מִבְּלִי and cf. Deut. 12, 21.
- (26) For פִּלְס see below, p. 38, l. 50.
- 5 (2) The first hemistich has probably reached us incomplete; to read, with BICK., 50 לְשִׁמְרֶךָ for **א** לְשִׁמְרֶךָ does not help. **Θ** ἐννοταν ἀγαθόν, but the adjective seems to be an arbitrary addition. DYS. joins to מוֹמֹת, at the end of the first hemistich, וְרַעַת at the beginning of the second; he then further arbitrarily supplements the

- 2 (22) יִמְחוּ, so HITZ., OORT, BICK., following **טצ** (FRANK., Nif'al יִמְחוּ); **א** יִמְחוּ will tear them out. SIEGFRIED (TLZ '99, col. 329) suggests יִמְחוּ will be wiped away (cf. 6,33). Or should we read יִמְחוּ in the first hemistich, so that the 3 plur. impf. would be used in both hemistichs for the passive as in Aramaic (GES.-KAUTZSCH § 144,g)?
- 3 (1) For the sing. תּוֹרְתִי **ט** reads here and often elsewhere the plur. תּוֹרְתֵי; attention will not be drawn to further occurrences of this.
- (3) The third hemistich of the verse, **א** קָתַבְתָּם עַל לִוַּח לִבְךָ, although found also in **טצ**, is to be struck out, with **ט**, OORT, BICK.; it is a gloss from 7,3. 10
- (4) For **א** שָׂבַל, which was probably influenced by 13,15; **ψ** 111,10, TOY suggests שָׂם good repute.
- (8) **א** לְשֵׁרֶךָ to thy navel (so, too, **ט**) is rather strange in spite of DEL. and BAUMG. **ט** τῷ σώματι σου and **ס** لِحِمِّكَ presuppose either לְשֵׁרֶךָ (= לְשֵׁרֶךָ; cf. above, p. 34, l. 44 and below, l. 42) or לְבִשְׂרֶךָ. Agreement with **א** K^{thib} speaks for 15 the first (HITZ., OORT); 4,22, for the second (CLERICUS, GRÄTZ, BICK., FRANK., STRACK, TOY).
- (10) שָׂבַר with OORT, FRANK., following **ט** σάτος; **א** שָׂבַע, (so, too, **טצ**), satiety (abundance).
- (11) **א** בְּנֵי should probably be omitted, with TOY, as (early) scribal insertion; cf. 1,15.
- (12) **א** קָצַב with OORT, following the context; **א** וְקָצַב which can only mean and even 20 as a father. DYS., following **ט** μαστίζοι δέ, conjectures וְקָצַב, in parallelism with יוֹכִיחַ. But as only the Qal and Hif'il occur of the stem קָצַב, we should have at least to read, with BICK., FRANK., STRACK, TOY, וְקָצַב.
For **א** בֵּן TOY prefers to read אֲשֶׁר or בֶּן-אֲשֶׁר.
- (13) For **א** וְאָרַם at the beginning of the second hemistich we should probably read, 25 with KAMPH., WILD., OORT, Em., אִישׁ (cf. 6,12; Is. 2,9, &c.) or, with TOY, אָנוּשׁ.
- (15) **א** K^{thib} מפניים is a transcriptional error; read, with the Q^{eré}, מִפְּנֵינִים.
- א** חֲפָצֶיךָ read, with OORT, BICK., PINK., TOY, following **ט** and 8,11, חֲפָצִים.
- (18) **א** עֵץ הַיִּיט is by no means ein ganz farbloses Bild (FRANKENBERG); we may safely assume that the משלים were conscious of the original meaning of עֵץ חַיִּים (11,30; 30 13,12; 15,4) as well as of הַיִּיט מְקוֹר (10,11; 13,14; 14,27; 16,22) just as modern German poets have not entirely forgotten the import of the term *Jungbrunnen*, although TOY, *Comm.*, p. 206 remarks, "there seems to be no reason to suppose a reference to a primitive *spring of life* corresponding to the *tree of life* of Gen. 2." For the *tree of life* and the *spring of life* (Assyr. *namsû*; cf. Crit. Notes 35 on Ezekiel, p. 64, l. 27) in Oriental folklore see MEISSNER, *Alexander und Gilgames* (Leipzig, 1894), p. 16; cf. JASTROW, *Rel. of Bab. and Assyr.*, pp. 510.516. See also SCHRADER's KB 6,1, p. 248, l. 254; p. 252, l. 298. The *plant of life* is mentioned, apart from the Nimrod Epic, in the cuneiform historical texts, e. g. in an inscription of Esarhaddon (*Beitr. z. Assyr.* 3,254,11; cf. *ibid.* p. 360): 40 *šarrātu kima šammi balāzi eli šir niše liḫib* 'may the kingdom be beneficial to the welfare of mankind like the plant of life.' Cf. below, p. 60, l. 27. — P. II.] **א** מְאֲשֶׁר read, with LAG., OORT, following the parallelism, מְאֲשֶׁרִים. The singular might be explained as distributive: every one of them will be made happy (cf. GES.-KAUTZSCH § 145,1) but in almost all analogous instances the text is doubt- 45 ful. BICK. emends **א** מְאֲשֶׁר וְתַמְכִּיחַ מְאֲשֶׁר וְתַמְכִּיחַ.
- (21) **א** אֶל-יָדוֹ מַעֲיָנָה is unintelligible; it is impossible to get from v. 20 a subject for יָדוֹ. Probably the words were taken from 4,21 to fill out a text which had become illegible (cf. English translation of Isaiah, p. 209, l. 35). **ט** τίς, μή παρα- 50 ποῦς; OORT מַעֲיָנָה אֶל-יָדוֹ. [TOY inserts **א** וְיָדוֹ after **ב**. — P. H.] **טצ** read **ט**, but compare, on **ט**, PINKUSS.
- (25) **א** פְּתָאֵם (cf. note on 1,4) with OORT, TOY, in accordance with the parallelism; **א** פְּתָאֵם; cf. below, p. 40, l. 50.

- 5 second hemistich with נבטיה נכריה. Ὡς αἰσθησις δὲ ἐμῶν χειλέων ἐντέλλεται σοι; Ὡς αἰσθησιν ἐντέλλομαι, *i. e.*, according to OORT, יִצְרוּ לָךְ יִצְרוֹת שְׁפָתַי לָךְ וְדַעוֹת יִצְרוֹת; yet Ὡ probably read דַּעַת, and took יִצְרוֹ actively with an indefinite subject. According to JÄG. and BICK, Ὡ read יִצְרָ instead of יִצְרוֹ.
- (5) Perhaps לָךְ is to be inserted, with OORT, before מִיֵּת. 5
- (6) מִיֵּת; Ὡ; שְׁפָתַי לָךְ involve לא; TOY suggests בַּל. [Cf. below, l. 53. — P. II.]
- (9) מִיֵּת; הוֹרֵךְ; שְׁפָתַי לָךְ (= הוֹרֵךְ; GRÄTZ, OORT, TOY; Ὡ Ζῶήν σου, taking דַּעַת, as some have קָבַר, as meaning *soul* (LAG.; cf. WELLHAUSEN's translation of the Psalms, p. 187, l. 27); see, however, Crit. Notes on Genesis, p. 107, l. 51. לָךְ; אֲבִי with מִיֵּת; TOY, following Ὡ, לָךְ; 10
- (10) מִיֵּת must be a miswriting of some verb; Ὡ (so, too, שְׁפָתַי לָךְ) εἰς οἴκους ἀλλοτριῶν ἔλωσιν, — in all probability an arbitrary addition of a verb, after מִיֵּת had appeared in the text. The parallelism requires something like *and thy hard-won gain an alien snatch away*. OORT suggests יִלְבֹּשׁ; FRANK. omits בַּל before מִיֵּת, taking יִצְרוֹ בַּל as subject, corresponding to דַּעַת in the first hemistich. 15
- (16) FRANK. thinks that מִיֵּת or אֲבִי should be inserted before מִיֵּת.
- (17) According to FRANK. we should read אֲבִי instead of מִיֵּת.
- (18) [Verses 18—20 give the explanation of the allegorical language in vv. 15-17 (just as Is. 51, 10^a explains the mythological allusions in the preceding line 51, 9^b); cf. my lecture on Ecclesiastes, p. 20 = *Oriental Studies* (Boston, 1894) p. 261. — 20 P. II.]
- (19) Read, with Graec. Ven. αἰ ταύτης φιλίας, HITZ., OORT, following 7, 18, דַּעַת. The reading דַּעַת of מִיֵּת probably originated first in the Rabbinic interpretation of the whole section (so explicitly in Midrash Mishle from v. 15 on) as bearing on the study of the Torah (*her breasts will nourish thee*; cf. HEID.) 25
- מִיֵּת of מִיֵּת, although found also in Ὡ; שְׁפָתַי לָךְ, is suspicious if only as a third hemistich in the verse. It is evidently a kind of softening gloss to יִצְרוֹ.
- (20) The first hemistich is overloaded; we should probably, with DYS., omit מִיֵּת, following Ὡ; cf. 1, 15.
- (21) [מִיֵּת מִיֵּת means neither *He weighs all his paths* (TOY; RV^M *weigheth* 30 *carefully*, AV *He pondereth all his goings*, Graec. Ven. καὶ πάσας τὰς ἀναστροφὰς αὐτοῦ ταλαντεύει), nor *He makes plane* (TOY, alt., DEL., KAMPH., WILD.; RV *maketh level*), but *He watches all his tracks, observes all his doings* (3 *omnes gressus ejus considerat*, Ὡ εἰς δὲ πάσας τὰς τροχιάς αὐτοῦ σκοπεῖται). FRANK., who leaves מִיֵּת untranslated, thinks Ὡ read מִיֵּת instead of מִיֵּת, but מִיֵּת, 35 or rather the Nif. *naplusu*, is a common Assyrian word for *regard, observe, notice, consider*. ZIEGLER (1791) translated correctly: *auf alle ihre Lebensbahnen blickt er scharf*, comparing Job 34, 21: *וְכָל צִדְדֵי יְדָאָה || וְכָל עֵינָיו עַל דְּרָבֵי אִישׁ*.
- For the Assyrian stem מִיֵּת see ZIMMERN, *Babyl. Busspsalmen*, p. 17; DEL., HW 528^a; cf. also post-Biblical and Aramaic מִיֵּת *inspect, examine, search*; Syr. مَلَّ 40 *investigate* &c., which is different from مَلَّ *to break through* = Assyrian מִיֵּת (DEL., HW 529; *Beitr. z. Assyriol.* 1, 177^a s. v. *nipištu*): مَلَّ *perquisivit* (as well as Aram. מִיֵּת) seems to be an Assyrian loan-word. (In SCHULHILSS' *Homonymie Wurzeln* this stem is not discussed.)
- In Is. 26, 7 מִיֵּת הַיָּשָׁר הַיָּשָׁר הַיָּשָׁר should be rendered: *The 45 way of the just is plain, Thou watchest the steps of the upright* (יָשָׁר, which follows מִיֵּת in מִיֵּת, must be substituted for צִדְקָה in the second hemistich; contrast Ὡ). מִיֵּת מִיֵּת is nearly equivalent to יוֹדֵעַ דֶּרֶךְ צִדְקִים *He gives heed to the course of the righteous* in ψ 1, 6.
- In Prov. 4, 26 מִיֵּת מִיֵּת דַּעַת means *Watch the path of thy feet or Mind thy 50 steps*, and מִיֵּת מִיֵּת דַּעַת in 5, 6 (left untranslated by FRANK.) must be explained in the same way; לא תֵּעָזַב at the end of this verse is an explanatory gloss on מִיֵּת מִיֵּת. For מִיֵּת מִיֵּת we must read, with the Versions, לא or בַּל, cf. Ὡ ὁδοῦς

- 8 (2) Instead of בית of אֱלֹהִים read בְּתוֹךְ, with \mathfrak{C} and GRÄTZ, DYS., as in v. 20; \mathfrak{C} בִּינַת בֵּית.
- (4) [For the plur. אִישִׁים cf. ψ 141,4; Is. 53,3; see, however, CHEYNE and MARTI *ad loc.* — P. H.]
- (5) אֱלֹהֵינוּ in both hemistichs is strange; GRÄTZ and BICK. read in the second hemistich, והִבִּינוּ; so, perhaps, also \mathfrak{C} ἔσθεσθε; [cf. Crit. Notes on Ezra, p. 60, l. 47]. 5
- (6) For אֱלֹהִים, which is doubtful, GRÄTZ, TOY read נִכְחִים *verity*, as in v. 9.
- (7) TOY conjectures, following 12,22, הוֹעֵבָה לִי שִׁפְתֵי רָשָׁע (or הוֹעֵבָתִי).
- (10) Instead of אֱלֹהֵי מוֹצְרֵי *my instruction* read, with $\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$, OORT, and TOY, מוֹצֵר.
[The second hemistich, וְדַעַת מַחְרוּיִן נִבְחָר, does not mean *And knowledge rather than choice gold* (so AV, DEL. *et scientiam prae auro lectissimo*); מַחְרוּיִן נִבְחָר is 10 an attributive relative clause (= אשר נִבְחָר מַחְרוּיִן; cf. 16,16; 22,1; נִבְחָר in 8,19 must be explained in the same way, in which מַחְרוּיִן is placed before נִבְחָר for the sake of emphasis. The following בֵּי, at the beginning of v. 11, is confirmative (not = *for*, but = *indeed*). The דַּעַת is accusative dependent on קָחָה. Cf. p. 44, l. 16.]
- (12) אֱלֹהֵי הַכְּמָה, which makes the first hemistich too long, may be scribal expansion. — P. H.] 15
Instead of אֱלֹהֵי שִׁכְנָתִי FRANK. reads שִׁכְנָתִי or rather הַסְּכֵנָתִי, following ψ 139,3 (= *ich verstehe mich auf Klugheit, I am acquainted with prudence, I am an expert in prudence*); TOY קָנִיתִי *I possess*. [אֱלֹהֵי שִׁכְנָתִי, however, may be correct; it is a denominative verb, derived from שָׁכַן *neighbor* (27,10; Ex. 12,4; 3,22; Ruth 4,17; Jer. 6,21; ψ 31,12); שִׁכְנָתִי עִרְמָה means *I live close by, am well acquainted with*, 20 *עִרְמָה, I am acquainted with the neighbor* (not *ego sapientia incolo sollicitiam*, DEL.). The phrase שִׁכְנָתִי עִרְמָה is practically equivalent to מָדַע לְבִינָה אֶקְרָא 7,4^b. Cf. also חָלִי וִירֹעַ חָלִי Is. 53,3. — P. H.]
For אֱלֹהֵי דַּעַת וּמוֹמָה *thoughtful knowledge* read וְדַעַת וּמוֹמָה, with $\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$.
- (13) אֱלֹהֵי יִרְאָה יִהְיֶה שְׂנֵאתָ רַע (also in $\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$) is a hemistich too many and breaks the 25 context; BICK., who also puts v. 13 after v. 17, strikes it out as a gloss.
- (14) Instead of אֱלֹהֵי בִינָה לִי נְבוֹרָה *I am understanding; I have might*, we have probably, with \mathfrak{C} ἡμῶν φησὶ καὶ ἡμῶν δὲ ἡμῶν, to read לִי אֱלֹהֵי בִינָה וְנִי; or, at any rate, with OORT, TOY, לִי בִינָה אֱלֹהֵי. לִי בִינָה אֱלֹהֵי would be on the analogy 30 of numerous genuine Semitic nominal clauses expressing the identity or absolute congruity of subject and predicate (cf. GES.-KAUTZSCH § 141, c.d.), but here contrary to the context. \mathfrak{C} has simply וְנְבוֹרָתָא וְבִינָתָא.
- (16) Instead of אֱלֹהֵי כָל שִׁפְתֵי TOY reads, following \mathfrak{C} , יִשְׁפְּתוּ.
- (17) אֱלֹהֵי אֱהִיבָה, not אֱהִיבָה as BICK. wishes to pronounce it. Read אֱהִיבָה, 35 with $\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$. Ew. points to v. 11 where also Wisdom speaks of itself in the 3^d pers. with $\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$. The אֱהִיבָה is a dogmatic correction intended to prevent the use of the verse in defense of the Christian λόγος doctrine; the Torah enters in the place of Wisdom. [Cf. below, p. 45, l. 24; p. 66, l. 14.
For אֱהִיבָה = אֱהִיבָה cf. above, p. 33, l. 25; p. 34, l. 44.]
- (19) For נִבְחָר see above, l. 11. — P. 11.] 40
- (24) אֱלֹהֵי מַיִם in apposition to מַעֲיֵנוֹת is strange grammatically and in sense; strictly speaking, it can mean nothing but *the most honored among the waters* (cf. Is. 23,8f. and GES.-KAUTZSCH § 133,h). \mathfrak{C} πρὸ τοῦ προελθεῖν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων passes over נִבְחָר, as also does \mathfrak{S} (cf. PINK.); \mathfrak{C} מַעֲיֵנֵי עַמּוּנֵי דַּמְיָא. [OORT suggests 45 נִבְקָעִים; TOY, מַלְאֵי מַיִם or מַלְאֵי מַיִם; but perhaps we should substitute מַיִם וּמַקּוֹי (Lev. 11,36, Syr. مَحْبِلًا, Assyr. qābu) or מַלְאֵי מַיִם (cf. note on Is. 58,11). — P. H.]
- (26) אֱלֹהֵי וְרֵאשׁ (so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$ and also \mathfrak{C} , if it did not read רֵאשִׁי) does not give a satisfactory sense.
- (27) [For אֱלֹהֵי בְחָקוֹ (= בְּחָקוֹ) it would be better to read בְּחָקוֹ; cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 137, l. 13. The \mathfrak{C} may be due to the influence of v. 29^b where בְּחָקוֹ was cor- 50 rupted to בְּחָקוֹ; see below, p. 42, l. 2. — P. 11.]
- (28) Instead of אֱלֹהֵי בְּעָזוֹ read, with $\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$ and OORT, TOY, בְּעָזוֹ, according to the usage of infinitives with suffixes in vv. 27-29.

- 7 (6) In place of $\text{א} \text{ל}$ בחלון ביתי $\text{ט} \text{ז}$ express מחלון ביתה (FRANK., therefore, substitutes throughout in vv. 6.7 the 3 fem. for the 1 pers.), and ע has כֵּן בָּתָּה ועירתה. OORT reads בחלון הבֵּית; the rhythm suggests rather מחלון ביתי הבֵּית.
- (8) $\text{א} \text{ל}$ פְּנֵה (instead of פְּנִיקָה; GES-KAUTZSCH § 91, e; cf. notes on Gen. 40, 10; Is. 28, 4) is doubtful; perhaps we should read פְּנֵה following ט , KAMPH., WILD., STRACK; cf. v. 12.
- (9) For $\text{א} \text{ל}$ אישון FRANK. reads אֲשֶׁן, following כ (Grè). He adds that אֲשֶׁן is frequently used in the Evangel. Hierosol. with the meaning *time*; but this usage may be derived from the passages in Proverbs.

(10) $\text{א} \text{ל}$ נְצֵרָה לֵב could only mean *like one guarded of heart* (cf. 14,2 and GES-KAUTZSCH § 116, k'); ט (so, too, ז) ἢ ποιεῖ νέμω ἐξίπτασθαι καρδίας (= *ומעירתה*, PINKUSS). [OORT, *Em.* suggests פורת. — P. H.]

(11) Instead of $\text{א} \text{ל}$ סורתа TOY reads טובבה (cf. Cant. 3,2.3) *gadding about*.

(16) Instead of $\text{א} \text{ל}$ הסבות *with striped (carpets)* GRÄTZ conjectured הסִבְתִּי *I have made beautiful*. Read, with OORT, הסִיִּי, following ט ξστρῳκα, ז ~~منصنن~~ and ע טויה.

(18) $\text{א} \text{ל}$ נתעלפה, usually explained as a by-form to עלו (עלין), is probably only a substitute for a coarser word; ט ἐγκυλισθῶμεν; ז (for ע 's *ונעסיק* read, with PINK., *ינעפיק*) *we will embrace*.

(22) For $\text{א} \text{ל}$ פתאם, which is doubtful, DYS., WILD. prefer to read הפִּתָּה, following ט κερφσθεις; the article, however, would be peculiar, and the part. פִּתָּה is found only in Job 5, 2. TOY suggests a part. Nif. נִפְתָּה. FRANK. פִּתָּה; OORT considers פתאם to be an adverb with the same stem (= *like a simpleton*); cf. below, l. 50. For $\text{א} \text{ל}$ יבא (so, too, ז) read with OORT יבָּא, following ט ἔρεται.

(22.23) After פתאם, at the end of the first hemistich, the second hemistich has fallen out, as the parallelism shows; 22^b (בשור אל טבת יבא) goes with פה במהר צפור אל פה in v. 23. V. 23^c (ולא ידע כי בנפשו הוא) coming after a hemistich that has now dropped out, formed the close of the period, as 9, 18 shows. 22^c (ונעכס אל מוסר) *and like a fetter for the correction of a fool* and 23^a עד יפלה חיך (כבר) until the arrow cleaves his liver in $\text{א} \text{ל}$ are hopelessly corrupt. Nor does ט kai ἄσπερ κύων ἐπὶ δεσμούς, ἣ ὡς ἔλαφος τοξεύματι πεπληγῶς εἰς τὸ ἦπαρ (so, too, ז) help us out. Perhaps אויל has come from a יובל parallel to יבא GRÄTZ; cf. Is. 53, 7. [RUBEN, *Crit. Remarks on some Passages of OT* (London, 1896) p. 11, n. * considers מוסר a by-form of מוסר (cf. מסר = פסר) and proposes to read *ונעכס אויל מוסר and as a hart that is caught in the fetter*. He takes $\text{א} \text{ל}$ אויל, at the end of v. 22, to be a corrupt repetition of אויל and, following LAG., he supposes that ט ἄσπερ κύων = *כבל* is a transposition of *כבל* (שק 105, 18; 149, 8) which is a gloss on $\text{א} \text{ל}$ *ונעכס אל*. $\text{א} \text{ל}$ may be a contraction of אויל, cf. Syr. *אֵיל*, fem. *אֵילָה*. In Assy. the words for *ram* (אֵיל) and *hart* (אֵיל) are both written alike (see DEL., HW 32^b.48^b) *a a lu*. It is possible, however, that one of these words does not represent אויל *hart* but *عجل* *ibex*; see my remarks in *Beitr. z. Assyrl.* 1, 170. TOY reads *כענל יובל למרפק like a calf that is led to the stall*, which is very improbable. Perhaps we should arrange the hemistichs in the following order: —

ולא ידע כי בנפשו הוא 23^c. 22^a הולך אחריה פתאם
 במהר צפור אל פה 23^b. 22^b בשור אל טבת יבא
 עד יפלה חיך (כבר) : 23^a. 22^c ~~ונעכס~~ אל מוסר : 45

After her the simpleton follows, *not knowing his life is at stake,*
Like an ox that goes to the slaughter, *like a bird rushing into a snare,*
Like a hart to the grip of the trap, *till its liver is cleaved by the arrow.*

Transposition of *עכס* and *אויל* was suggested long ago by DEHAZSCH. For אויל cf. 6, 5. פתאם ($\text{א} \text{ל}$ פתאם; cf. 3, 25) is amplificative plural (= *this colossal simpleton, this arrant fool*); cf. above, p. 34, l. 31. — P. H.]

(27) Meaning and rhythm demand a repetition of *ביתה* before *דרבי*; so ז , but opposed is $\text{א} \text{ל}$ with ט ; BICK. דָּרְךְ.

- 6 (3) **א** כי באת בבקו רעך **א** (so, too, **ש**) seems to be an unnecessary clause. If it be original, we must, with BICK., presuppose that a corresponding second hemistich has been lost.
- (5) Instead of the colorless **מ** of **א** read **מ**, with OORT, BICK., following **ש** (ἀβρόχων) **ש**. PERLES (*Analekten*, 1895, p. 52) and WILD. read **מ**, which would suit the parallelism very well.
- (7.8) [Verses 7 and 8^a must be combined so as to form one line. To improve the rhythm of the first hemistich omit אשר and אשר; the latter is a gloss on קצין (*cf.* 25, 15) which **ש** (חננדא) mis-read קציר (**ש** ἑσώριον).
V. 8^b is a gloss on 8^a. — P. II.]
- (13) Read **מ** with the K^{thib} and **ש**; Q^{rê} and **ש** have **מ**; so, too, read **מ** with the K^{thib} and **ש**; the Q^{rê} and **ש** have **מ**.
- (14) By transposing, with DYS., the אהנה from עז to רע we get two well-balanced hemistichs. It, however, is superfluous and mars the rhythm; it would be better to omit it (so BICK., TOY); *cf.* above, p. 35, l. 38. — P. II.]
- (16) The sense requires the Q^{rê} תועבת (so, too, **ש**); the K^{thib} arose from a mistaken combination of seven abominations.

- 10 (4) For **א** ראש we should perhaps read, with FRANK., following 6. 11; 30, 8, ראש and then עשה for **א** עשה (*A slack hand produces poverty*).
- (6) The second hemistich is read by **ש** in general as by **א**. BICK. conjectures ingeniously וקמה בעם וקמה רשעים; GRÄTZ יבנה יחפה יבנה רשעים; **ש**, also, takes פ as 25 obj. and המ as subj. (PINKUSS).
- (7) [זכר צדיק לברכה does not mean *The memory of the righteous will be blessed* (TOY), but *The name of the just will be used as a blessing* (*cf.* Gen. 12, 2); זכר is simply a synonym of שם just as Assyr. *zikru* (DEL., HW 255^b); see *Hebraica* 1, 230. In the second hemistich we must read, with KROCHMAL, GRÄTZ, יקב (FRANK. 30 יקב), instead of **א** יקב (contrast Job 5, 3); *cf.* also OORT, *Em.* — P. II.]
- (9) Instead of **א** ידע TOY suggests either (with GRÄTZ) ידע, following 11, 15; 13. 20; or לו ידע (*cf.* ψ 106, 32).
- (10) **א** ואיל שפתים ילבט (so, too, **ש**) is evidently repeated by mistake from v. 8^b. **ש** (and so **ש**) δ δὲ ἐλέγχων μετὰ παβήσιας εἰρηνοποιεῖ, which perhaps means, according to LAG., ומוכיח בשפתים שלום; Ew. renders it ומוכיח בשפתים שלום; and BICK. (*cf.* Is. 27, 5) ומוכיח יעשה שלום. EWALD's suggestion (in which GRÄTZ agrees, only changing בשפתים to בשפתים) seems most defensible. On behalf of the text of **ש** it can be urged that the parallelism in cc. 10 to 22, 16 is almost everywhere antithetic. [Perhaps we should read: ומוכיח בלב פתח ישרים. — P. II.]
- (16) Instead of **א** תקחה TOY reads תקחה or קוח.
- (17) [**א** should be pointed as participle, ארה, corresponding to מתקנה in the second hemistich (so FRANK.). — P. II.]
- (18) For **א** מכסה CHAJES (p. 32) reads מכסה = *Lying lips are a cover of hatred* (LUTHER: *falsche Mäuler decken Hass*). This is, undoubtedly easier than **א** so far as the 45 syntax is concerned. **ש** מכסה would have the same meaning; *cf.* Is. 14, 11; 23, 18. [In the same way מכסה in Lev. 3, 3 &c. seems to have been a substantive and not a participle; *cf.* DILLM.-RYSSEL and BÄNTSCH *ad loc.* — P. II.]
- (20) **א** כמעת can hardly be original; **ש** ἀκλείψει, **ש** **א**, **ש** מתהא seem to have read differently. [Following **ש** ἄργυρος πεπερωμένος we might be inclined to substitute צורה (*cf.* ψ 12, 7; Prov. 30, 5; see also 25, 4; 17, 3; 27, 21) for **א** גבהר, but צורה would hardly have been corrupted to גבהר. The original text must have been נהן (so, too, GRÄTZ in his *Emend.*). The two verbs, בהן and צרה, are combined

- 8 (29) Instead of **א** בהקו **א**, which seems to have been introduced in error from v. 27, read, with VOGEL, **א** בהקו, following **א** ὡς ἰσχυρά ἐποίει; **א** has only **א**; **א**, שית.
- After **א** בהקו a hemistich seems to be lacking. BICK. strikes out **א** בהקו מוסרי **א** as a variant to the second hemistich of v. 27.
- (30) [For **א** אמון we must read **א** *nursling* (AV *one brought up*), pass. part. to the act. אמון, אמון; so FRANK., TOY. — P. 11.]
- א** ואזיה שעשועים = **א** ἐζώ ἤγησεν ἢ προσέχαιρεν (**א**, too, read the words; BICK. strikes out **א** ואזיה as a ditto-gram out of which has resulted, by שעשועים having been taken over from v. 31, a very strangely expressed piece of tautology. 10
- (31) [V. 31 seems to be a gloss.
- (32) The second hemistich of v. 32 must be transposed: 32^b and 34^a go together; cf. TOY *ad loc.* and OORT, *Em.*
- (32.33) The first hemistich of v. 32 goes with 33^a; 33^b (ואל תפריע) must be omitted as an interruptive gloss. The order of the hemistichs in 6V is 32^a.34^a.32^b.34^b.34^c, 15 while 33 is omitted. — P. 11.]
- (33) V. 33 **א**; **א** and **א** are corrected from **א**.
- (35) Q^{re} with **א**; K^{thib} (preferred by DVS., yet cf. ויפק in v. 35^b) **א**, or, otherwise pronounced, **א**, has the testimony of **א** αὐτὰρ ἔξοδοί μου ἔξοδοί ζωης and of **א**. 20
- 9 (1) Instead of **א** הצבה VOGEL, FRANK., TOY, OORT, *Em.* read הצבה *set up*.
- (3) [קרא must belong to 3^b, but תקרא על נפמי מרמי קרה would make the second hemistich too long; מרמי should probably be canceled as a gloss or variant to נפמי, though נפמי seems to be the Aramaic equivalent of כנפיה. For **א** תקרא read the plural 25 שלחה נעלה תקראנה על נפמי קרה: **א** התקראנה
Cf. ASSYR. *agappu*, *gappu*, *kappu* 'wing' (DEL., HW 17^a.203^a.340^a). The primitive form of the word for *wing* was *gappu*; this became, with assimilation of the *d* (cf. above, p. 35, l. 34), *gappu*; with partial assimilation of the initial *g* to the final *p* (cf. below, p. 61, l. 4; p. 65, l. 36) *kappu*; and with resolution of the 30 doubling (DEL., *Ass. Gr.* § 52), *kappu*, כנה. Cf. SCHULTHESS, *l.c.*, p. 17. — P. 11.]
- (4) Instead of the perf. אקרה of **א** (**א** εἶπεν, **א** אמרה) read, with OORT, FRANK. אקרה (1st sing. cohorr.); according to PINK. this may be what is meant by אקרה in **א**. Cf. v. 16.
- (7-10) Although read by **א** and **א** these verses are a later insertion, as GRÄTZ saw. 35 They do not address the simile as do vv. 4-6 and 11 ff.; further, **א** in v. 11 joins excellently with v. 6.
- (9) **א** is either corrupt, or a word has dropped out after להכם; **א** (and so, too, **א**) δίδου σοφῶν ἀφορμῶν; **א** אלה להביא.
- (13) **א** פתייה; but instead of this ab tract noun, which is very strange here, read. 40 with OORT, TOY, **א** *פתייה*. **א** ἐνδεῆς ψωμοῦ (= **א**, JÄG.) γίνεται.
For **א** (for the meaning *anything* we might, perhaps, refer to 2 S 18, 22; Job 13, 13; cf. GES.-KAUFMANN § 137, c) read, with JÄG., HIEZ., GRÄTZ, LAG., OORT, *Em.*, following **א** ἀισχύνη, **א** *בלתי* yet PINK. doubts; **א** can only, he thinks, like **א**, have set some expression which appealed to him in the place of the 45 colorless **א**. **א**; **א**.
- (14) Instead of **א** **א** TOY reads **א**; cf. v. 3.
- (16) For **א** **א** read, with OORT, as in v. 4, **א** (1st sing. cohorr.). **א** παρακελεύομαι λέγουσα; **א** **א**.
- 6 (1) Instead of the plur. **א** of **א** read, with **א** and LAG., BICK., TOY, **א**, sing. 50
- (2) Instead of **א** **א** of **א** (so, too, **א**), which has been taken from 2^b, read, with OORT, TOY, following **א** χείλη, **א**.

- 11 (19) Instead of the strange בן *just* (as?) of א (so, too, C) SS and DYS., BICK. read, no less strangely, בן. The parallel מדרף requires a participle; read, therefore, רעה with KAMPH., WILD., TOY, following 15, 14; Hos. 12, 2 (where רעה רעה stands beside ררה); ψ 37, 3. [Cf. also OORT, *Em.*]
- (25) For א ירא א we must read, with FRANK., ירה, (cf. ارواء) or ירה (so GRÄTZ and OORT, *Em.*), I *inebriabitur*; HITZ. pointed ירה = ירה P. H.]
- (28) For א יפול (so, too, SS) read יפול with EW., DYS., OORT, *Em.*, and the parallelism. Notice the *plene* written form as regularly in the case of יפול. א ובעלה and so, too, SS; G, followed by BICK., δ δὲ ἀντιλαμβανόμενος (= ובעלה JÄG.) and, correspondingly, for א יפרח (so, too, SS), יפרח.
- (30) א פרי צדיק (so, too, SS) G ספרי צדקה (or צדק, BAUMG., FRANK., TOY) with the arbitrary addition φῦεται.
 א ולקח נפשׁת חכם (so, too, C); G (S) ἀφαιρούνται δὲ ἄωροι ψυχὰι παρανόμων = ולקחה נפשׁת חכם. So LAG. renders, according to whom נשׁת is to be expunged as an attempt to correct נפשׁת. Cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 90, l. 7. FRANK. thinks that G read חכם instead of א חכם; for ἄωρος = חכם cf. 10, 6; 13, 2.
- (31) For א בארץ (so, too, C) G offers μόλις. This is most probably right, but the Hebrew equivalent cannot be reached; GRÄTZ suggests כמעט, but that means *almost*. [In order to give כמעט the required meaning *hardly, scarcely*, it is necessary to insert the negative, כמעט לא ישלם, in modern Hebrew this combination 20 is not uncommon: כמעט לא יוכל לקרא means *he can hardly read* = Arab. ما يعرف. G's version of this line, εἰ δὲ μὲν δίκαιος μόλις σωθήσεται κ. τ. ε. is quoted in 1 Peter 4, 18. א בארץ represents of course an intentional alteration, for dogmatic purposes, of the original text; cf. below, l. 43. — P. H.]
 Instead of א ישלם (so, too, C) read, with SS and GRÄTZ, BICK., ישלם; cf. 13, 13. 25
- 12 (9) For א וקבר לו (so, too, C) read, with SS and HITZ., BICK., FRANK., STRACK, וקבר לו; DYS. reads וקבר and *heaps up*; GRÄTZ, וקבר and *has a span* (of oxen). [For צמד cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 122, l. 51; but we should perhaps read קבר (Assyr. *ebûru*, DEL., HW 11^b, below); cf. Josh. 5, 11. 12 (P). — P. H.]
- (12) Instead of the unintelligible א רעים מצור רשעים (followed by C) SS offer ἐπιθῶνται ἀσέβων κακῶν = תפלת רשעים רעות (LAG.), thus omitting מצור. [The original text may have been ישטר מצור רשעים; cf. 14, 11; מצור (cf. Eccl. 9, 14) = קצר or מצורה Is. 29, 7; Ez. 19, 9 (cf. I *munimentum pessimorum*). א רשע before מצור may be a misplaced variant to רעים (cf. below, p. 56, l. 48; p. 57, l. 51). — P. H.]
- For א ויהן, with which פרי is generally but arbitrarily understood, read איהן or באיתן with DYS., GRÄTZ, KAMPH., WILD., STRACK, TOY, following G ἐν ὄχυρῶμασιν; S גבעת *sprout, bear* (PINK.) thus rendering (פרי) איהן; S^H (ed. MIDDENDORFF) חסמול.
- (13) For א מוקש (cf. 20, 25; 29, 6) we should perhaps read מוקש *entangles himself*, with GRÄTZ, KAMPH., WILD., TOY, OORT, *Em.*, following 6, 2 and G; DYS. reads מוקש.
- (14) א טוב + (so, too, SS) is a mistaken general limitation of a general statement; [cf. above, l. 23 and p. 44, l. 35; also p. 41, l. 36 and p. 62, l. 6. — P. H.]
 Read, with the K^{thib}, וישב; Q^{rc} ישיב = *one (or God) will recompense him*. [Cf. below, p. 52, l. 44; p. 55, l. 35 and Crit. Notes on Numbers, p. 43, l. 31.]
- (17) The stem of עד *witness*, עיד, means originally *to repeat*, Gen. 43, 3 בני העיד העיד *repeatedly*; a *witness* is a person who *repeats* the facts of a case. Afterwards the stem עד *to repeat, to reiterate* came to mean *to make a solemn declaration* (עדנה); cf. A syr. *us'id* (DEL., HW 32^b); the translation *testimony* for עדנה is incorrect. — P. H.]
- (25) Instead of א ושמנה and ושמנה read, with SS, ושמנה and ושמנה. The cases in which a masculine predicate is used *after* a feminine subject are either due to special reasons (*anacoluthon* &c.) or are textually suspicious; cf. the list in

- 10 in Jer. 9,6 (הגני צרפתם ובהנתיים), Θ $\text{ἰδοὺ ἐγὼ πυρώσω αὐτοὺς καὶ δοκιμῶ αὐτοὺς}$; Zech. 13,9 (ובחנהיהם... צרפתים, Θ πυρώσω... καὶ δοκιμῶ); Ψ 66, 10 (צרפתנו... בחנהנו, Θ ἐδοκιμάσας ἡμᾶς καὶ ἐπύρωσας). It is not necessary to suppose that Θ πεπυρωμένος is a transcriptional error for πεπειραμένος (so LAGARDE). In Prov. 8, 10 Θ V has $\text{ὑπὲρ χρυσίον δεδοκιμασμένον}$ for נבחר מטהרין נבחר (cf. above, p. 41, l. 9), but in 8, 19 $\text{κρείσσω ἀργυρίου ἐλεκτού}$ for מכבה נבחר ; in 16, 16 both מייב מטהרין and מכבה נבחר are translated $\alpha\lambda\eta\tau\acute{\omega}\tau\epsilon\rho\varsigma$ χρυσίου or ὑπὲρ ἀργύριον ; so, too, in 22, 1 (נבחר שם מעשר רב Θ $\alpha\lambda\eta\tau\acute{\omega}\tau\epsilon\rho\nu$ ὄνομα καλὸν ἢ πλοῦτος πολὺς); in 21, 3 we find Θ $\text{ἀρεστά παρὰ θεῶν μάλλον ἢ θυσιῶν αἶμα} = \text{נבחר ליהיה מנבח}$.
- For the corrupt נבמעט at the end of the verse, ἄσθητα *dross* would suggest 10 סינים (cf. 25, 4; for 26, 23 see below, p. 62, l. 46) or בריל (Is. 1, 25); but neither סינים nor בריל could have been corrupted to נבמעט . The original reading must have been נסאם ; cf. Jer. 6, 30 where $\text{נבמעט נבמעט} = \text{ἀργύριον ἀποδοκιμασμένον}$ ($\text{נבח} = \text{δοκιμάζω} = \text{ἀποδοκιμάζω}$, נבחן practically = δόκιμος). Read therefore: — $\text{נבמעט נבמעט לך רשעים נבמעט}$ 15
- נבמעט means throughout *preferable* and is nowhere used attributively, but is always participial predicate; cf. above, p. 41, l. 11. — P. 11.]
- (23) For נבמעט FRANK. suggests נבמעט (= *an object of wrath*) parallel to נבמעט at the beginning of the first hemistich; TOY prefers נבמעט .
- (24) Only God could be subject of נבמעט , but He has not been mentioned previously. 20 ἡ δεκτὴ , following which BICK. emends: רצן . Read נבמעט with HITZ., following ἡ δεκτὴ and ἡ δεκτὴ . נבמעט would then be object, not subject, of נבמעט ; cf. GES-KAUTZSCH § 121, a. [OORT, *Em.* suggests נבמעט or נבמעט . — P. 11.]
- (29) נבמעט , but the abstract noun is strange. Read, with Θ and in accordance with the parallelism, נבמעט ; נבמעט express the same but in the plural. Perhaps 25 we should disregard the accentuation and combine, with FRANK., following 13, 6; Job 4, 6, נבמעט (to be pointed נבמעט ?), so that נבמעט would be the subject, not נבמעט .
- (31) In this transposition, which is suggested by the sense, we follow HIRTIG.
- II (3) Read the Q^re, נבמעט , corresponding to the impf. נבמעט ; the K^cthib נבמעט (is the 30 perf. meant?) is simply a transcriptional blunder.
- (6) For נבמעט TOY prefers נבמעט , following נבמעט ; this is grammatically easier, but mars the rhythm. [Perhaps we should read נבמעט ; cf. 19, 13; Lam. 4, 20. — P. 11.]
- (7) The first hemistich is evidently too long; נבמעט (so, too, נבמעט) seems added in order to prevent the offense that might be taken at a statement that this took 35 place at the death of every man [Eccl. 9, 4]. Θ avoids the difficulty by adding נבמעט , instead of נבמעט , and the negative: $\text{τελευτήσαντος ἀνδρός δικαίου οὐκ ἄλλοται ἐλπῖς}$. נבמעט (so, too, נבמעט); Θ $\text{τὸ δὲ καύχημα} = \text{נבמעט}$.
- (9) נבמעט is right, נבמעט is subject like נבמעט ; Θ reads נבמעט wrongly. For נבמעט HITZ., BICK. read נבמעט ; CHAJES (p. 11) and TOY. נבמעט , following 40 ἡ παρῖς . TOY, however, gives נבמעט as an alternative.
- (10) נבמעט and so נבמעט rejoices; נבמעט = נבמעט ; it probably took נבמעט in the sense *to be equipped, active, strong* (PINK.), hence v. 9 $\text{נבמעט} = \text{נבמעט}$; Θ , meaninglessly, κατώρθωσεν . LAG. suggests for this: κατωρχήσατο . Θ jumped from קריה to קרת and dropped out, in consequence, vv. 10^b and 11^a. The addi- 45 tion to the text of Θ in some Greek MSS, $\text{καὶ ἐπ' ἀπωλείᾳ ἀσεβῶν ἀγαλλίαμα ἔην εὐλογίας δικαίων ὑψωθήσεται πόλις}$ is from Θ . So LAG. who further ascribes 10^a, 11^b and 12, 13 to the same source.
- (12) [For the recurrence of the initial נבמעט in vv. 9-12 cf. below, p. 54, l. 31. — P. 11.]
- (16) The second and third hemisichs of this verse are added from נבמעט against נבמעט , 50 with EW., HITZ., BICK. (BICK. however reads 16^c: — נבמעט). Instead of נבמעט (so, too, נבמעט), which does not suit the context, read נבמעט , with Θ ἀνδρείοι and HITZ., EW., BICKELL.

- 14 (1) For אִל הַכְּמוֹת נָשִׁים *the most prudent among women* (cf. Jud. 5, 29), read הַכְּמוֹת, with DELITZSCH, DYS., WILD., STRACK, TOY, OORT, *Em.*, on the analogy of 1, 20; 9, 1; [cf. above, p. 34, l. 31. — P. H.] אִל נָשִׁים is an explanatory gloss (so TOY).
- (3) For אִל HITZ., FRANK. read נָה; cf. 10, 13. Instead of the grammatically impossible הַשְּׂמֵרִים of אִל read הַשְּׂמֵרִים with ŠŠ and HITZ., LAGARDE, OORT, *Em.*
- (4) For אִל אֲבוֹם KROCHMAL (see GRÄTZ), FRANK., CHAJES, TOY read אָפֶם (*without oxen there is no grain*).
- (7) אִל לֶךְ מִנְגֵד לְאִישׁ כְּסִיל (so, too, Š) is evidently corrupt; literally it runs *Go from the presence of a foolish man, and thou dost not know lips of knowledge*. Š (according to JÄG.), Š, and HITZ. read מִכִּיל לְאִישׁ כְּסִיל; and וּבְלִי דַעַת שֹׁפְהֵי דַעַת; similarly BICK., only הַבֵּל and וּבְלִי דַעַת שֹׁפְהֵי דַעַת (cf. Num. 22, 5; מִקֶּדֶם Gen. 2, 8, &c.); הַלֶּךְ מִנְגֵד need not be identical with יֵצֵא מִלְּפָנָיו &c. The verse may therefore mean, *Walk in the presence of a foolish man, and thou wilt not know lips of knowledge*, i. e., If you are in constant intercourse with a fool (מתערב לאיש כסיל, cf. 20, 19; or בא את איש כסיל, 22, 24), you will not learn very much. — P. H.]
- (9) אִל אָפֶם means literally, but without the least connection with the second half of the verse, *the guilt-offering mocks at fools*. Quite differently Š (and Š) οἰκτιρα παρανόμων ὀφειλήσουσιν καθαρισμόν and Š כְּסִילֵי מְהִלִּין בְּחַטָּאָה.
- (10) For אִל וְ FRANK. reads וְדֹן following Š ὕβρει; contrast TOY.
- (11) אִל וְיִפְרֶה; similarly Š בְּפִרְיָה, and probably Š וְיִפְרֶה will rejoice presupposes the same reading. Against this Š ὀδησονται and Š וְיִפְרֶה, probably following 12, 7.
- (13) For the grammatically impossible אִל (with Š) אַחֲרֵיהֶם שִׂמְחָה (cf. the case in Is. 17, 6, which is quite analogous, and GES-KAUTZSCH, § 131, n, note 1) it is certainly an easy correction, taking the ה over to שִׂמְחָה, to read אַחֲרֵיהֶם שִׂמְחָה; so HITZ., DYS., BICK., WILD., CHAJES. According to Jäg. this was the reading of Š, but that is uncertain, as is, also, the reading of Š. Yet since the article here would be very strange, אַחֲרֵיהֶם must rather be due to a mistaken repetition from v. 12^b. Cf. below, note on 16, 13.
- (14) Instead of the meaningless אִל מַעֲלִין read וּמַמְעֲלִילִין with CAPPELLUS, DEL., BICK., KAMPH., FRANK., STRACK, TOY, OORT, *Em.*; cf. Jer. 17, 10; Zech. 1, 4. 6. Š ἀπό τῶν διανοημάτων αὐτοῦ; Š מַעֲלִין; Š מִן הַדְּלִיָּה.
- (17) For אִל יִשְׁנֵא WILD. suggests, following Š שָׁאן, *but the man of deliberation keeps calm*; of the stem שָׁאן, however, only the Pîlel שָׁאן [contrast p. 35, l. 15; p. 34, l. 46. — P. H.] occurs in OT. TOY, following Š πολλά ὑποφέρει suggests יָשָׂא; but πολλά, which is almost indispensable, is an arbitrary addition.
- (21) אִל K^{chib} קָנִים; the Q^{re} קָנִים is unnecessary; contrast above, p. 37, l. 15.
- (22) CHAJES p. 16, note ε) proposes to read in 22^b וְתִקְדּוּ אֶת-חֲרָשֵׁי טוֹב: *but His mercy shall be with them that devise good*. Perhaps we should insert, with TOY, ל before the second חֲרָשֵׁי. [For חֲסֵד וְאֵמֶת, i. e. *kindness and faithfulness*, not *mercy and truth*, see Crit. Notes on Psalms, p. 80, l. 27; cf. TOY's Comm. on Prov., p. 295. — P. H.]
- (24) אִל קָרָם does not give a satisfactory sense; Š πανούργος, and following it HITZ. קָרָם (cf. Job 5, 13) and DYS., WILD., FRANK., OORT, *Em.*, קָרָמָה which in 1, 4 and elsewhere is used in a good sense; TOY קָרָם or קָרָמָה; cf. below, l. 51. [For אִל אֲנִלָּת at the beginning of the second hemistich read, with GRÄTZ, FRANK., TOY, OORT, *Em.*, in accordance with the parallelism, לִנְיָה (cf. 1, 9; 4, 9). For the second אֲנִלָּת GRÄTZ and TOY prefer אֲנִלָּת, in the same way קָרָמָה at the end of the first hemistich. — P. H.]
- (25) Instead of אִל מִרְפָּה (so, too, Š) we would expect a participle parallel to מַעֲלִין

- 12 GES.-KAUTZSCH § 145, u. Nor can לב be construed as feminine. According to ALBRECHT (ZAT 16, 81) the K^{thib} should be pointed ישׁתנה and ישׁתנה.
- (26) For אלהיתר (= יתר?) read יתר, with HITZ., BICK., STRACK, although אלהיתר might be explained as a "rhythmical" jussive at the beginning of the clause; cf. the numerous instances in GES.-KAUTZSCH § 109, k. 5
For אלה מרעהו (so, too, טצט) read מרעהו, with DÜDERLEIN, HITZ., DEL., NOW., BICK., KAMPH., WILD., STRACK; cf. Job 39, 8.
- (27) For אלה יקר אדם read, with טצט and BICK., יקר אדם.
- (28) Instead of אלה נתיבה read עברה, with טצט, BICKELL, and OORT, Em.
For אלה (so אלה according to the best evidence, cf. BÄR, *Liber Proverbiorum*, 10 p. 40; meaning *no-death*) read אלה with all the Ancient Versions and almost all commentators; only BERTHEAU, DEL., and probably BAUMG., are opposed.
- 13 (1) Since אלה מוסר אב cannot mean *is the result of a father's instruction*, as DEL. renders, the verb governing it must have dropped out. ט forces sense with 15 מוקבל מורותא; an equally violent rendering of אלה is attempted by ט (so, too, ט) ὑπήκοος πατρί; they regard מוסר as a passive participle from מר (PINK.). Read, with DYS., following 12, 1, מוסר אהב (GRÄTZ prefers אהב), and compare on the object coming first, פש 11, 7; 99, 4; [contrast Crit. Notes on Isaiah, p. 136, l. 35. — P. H.]
- (4) Instead of אלה נפש, which is grammatically impossible (it could be explained 20 only as an archaic form like הית, בנו, &c.; cf. GES.-KAUTZSCH § 90, n), read נפש, with DYS., BICK., OORT, Em.; in טצט the verse runs quite differently.
- (6) For אלה השאט Toy prefers השאט (so one MS).
- (9) GRÄTZ and Toy read ירה *shines brightly*, following 2 K 3, 22; Is. 58, 10, &c., instead of אלה ישמה which is certainly strange. 25
- (10) Instead of אלה רק (so, too, ט) we would expect a participle, as a subject must be expressed; ט κακός = רע (so, since VOGEL, most commentators; PINK. thinks that it is rather רק) is certainly not original.
For אלה נועים FRANK. prefers ננועים *with the lowly* (cf. 11, 2). This is probably right since in all other passages ניען means nothing but *to take counsel, to con-* 30 *sult with others.* [So, too, OORT, Em. — P. H.]
- (11) אלה מהבל (so, too, טצט), according to the usual but linguistically impossible rendering, (*gained*) by fraud, is evidently a transcriptional error for מבהה; ט ἐπισπουδαζομένη = מבהה (VOGEL and almost all commentators); cf. 20, 21 Q^{re}.
- (13) For אלה ישלם, we should perhaps read, with FRANK., following ט ὑγιαίνει, ישלם 35 *will keep well, will be safe.* Cf. 11, 31 where ישלם (אלה ישלם) = ט σωζεται.
- (15) Instead of אלה איתן אדם read אדם, with Jäg., DYS., following ט ἐν ἀπωλείᾳ and טצט.
- (16) Instead of אלה כל-ערום *every prudent man* read כל with KAMPH.; cf. 16, 4.
- (17) For אלה רשע we should perhaps read, with GRÄTZ, Toy, רע.
אלה יפל (so, too, טצט) *falls into evil*; the context absolutely requires (hence even 40 LUTHER *bringt Unglück*) יפל; so ARNOLDI, NOW., DYS., BICK., KAMPH., WILD., FRANK., STRACK, OORT, Em.
- (19) The first and second hemistichs of this verse are not parallel; two hemistichs have probably dropped out between them.
- (20) Instead of the Q^{re} הלך (טצט and perhaps also ט) read הלך imper. (cf. הלכו) and 45 similarly the second K^{thib}, הך; so ט (?); but טצט follow the Q^{re} הך. For the second imperative as expression of the certain consequence of an action (*thus thou will become wise!*) cf. GES.-KAUTZSCH § 110, f.
- (21) For אלה ישלם, (so, too, טצט; though, perhaps, with another pronunciation), to which God must be understood as subject, read תשיג with EW., KAMPH., Toy, follow- 50 ing ט καταλήμμεται; cf. the same translation of תשיג Gen. 31, 25; Ex. 15, 9; Deut. 28, 45 and often; the parallelism with הרר is exact.
- (22) [For אלה צפן *predestined* see above, note on 2, 7. — P. H.]

- 16 (13) **א** מְלָכִים is a repetition by mistake from v. 12; read מְלָךְ with **⊖** (which has the sing. even in v. 12) **Ⓝ**; also יֵאָהֵב in v. 13^b agrees with the sing. [The plural, however, may be amplificative (מְלָכִים = *the great king, even the greatest king*); cf. above, p. 34, l. 31. — P. H.]
- (16) **א** מַה is probably a dittogram from the preceding מַה in חַמְמָה (so **Ⓝ** GRÄTZ); it should be struck out, following **⊖** **Ⓝ**. [Contrast below, note on 30, 13, p. 67, l. 41. — P. H.]
- (19) Read עָנִיִּים, with the Q^rê and the sense; K^cthib עָנִיִּים; cf. above, p. 37, l. 15.
- (22) Instead of **א** מַה שֶׁקָּלִיו בֶּקְלָיו read שֶׁכָּל לִבְעָלָיו, with DYS., GRÄTZ, WILD., TOY, OORT, Em., following **⊖** **Ⓝ** (*haplography*). 10
- (27) שְׁפִתָּיו with the K^cthib and **Ⓝ**; (Q^rê שִׁפְתָּיו is unnecessary (**Ⓝ** **Ⓝ**)).
- (30) For **א** מַה עֵצָה we should perhaps, following Is. 29, 10; 33, 15, read עֵצָה, with GRÄTZ, TOY. FRANK. prefers in these three passages, עַמְצָן [= **Ⓝ** **Ⓝ**; cf. Assyr. אַמְצָן *to be narrow*, DEL., HW 88^a; but transposition of **ט** is not exceptional. — P. H.] 15
- 17 (5) For **א** לְאִיר (so, too, **Ⓝ**) read לְאֵבֶר with GRÄTZ, following **⊖** ἀπολλυμένω (parallel to לְרֵשׁ).
- (7) CHAJES' suggestion (p. 28) to read לְנֶבֶן for **א** לְנֶגֶל deserves consideration. It goes without saying that *pretentious speech is not proper for a fool*.
- (11) **א** מַה בְּקֶשׁ־רָע אֶךְ קָרִי requires the translation *only rebellion does the evil man seek*; hence **⊖** ἀνταρτίας ἐρείπει πᾶς κακός. On the other hand, **Ⓝ** renders **Ⓝ** **Ⓝ** and **Ⓝ** **Ⓝ**; did they read, as TOY supposes, אֶךְ as אִישׁ?
- (13) K^cthib תְּמִישׁ; the Q^rê requires unnecessarily תְּמִישׁ.
- (18) **א** לְפָנֵי רֵעֵהוּ = *before (in the presence of) his neighbor*, which must be artificially **Ⓝ** interpreted as *for his neighbor*. But **⊖** has τῶν ἐαυτοῦ φίλων, and **Ⓝ** **Ⓝ** and **Ⓝ** **Ⓝ** should have read differently from **א**. (לְפָנֵי רֵעֵהוּ refers to the creditor (פְּלוֹנֶה), not to the debtor (לֹוֶה, cf. 22, 7); עָרַב לְפָנֵי רֵעֵהוּ or עָרַב לְרֵעֵהוּ 6, 1 means *to give security to another (not for another person)*. For רַע cf. 18, 17. A man who pledges himself in this way, **Ⓝ** 6, 3. In the latter passage רַע **Ⓝ** refers again to the creditor, not to the debtor. **Ⓝ** **Ⓝ** **Ⓝ** means *I pledge myself to thee (not for thee)*. *To give security for a thing or for a man* is **Ⓝ** **Ⓝ** **Ⓝ** (praestare rem, cf. Prov. 22, 26, or de re) or **Ⓝ** **Ⓝ** **Ⓝ**. **Ⓝ** **Ⓝ** may be construed also with **Ⓝ** or **Ⓝ** **Ⓝ** (can *כימילא לה*) or with the accusative (עָרַב לְרֵעֵהוּ *he made him guarantee the thing*). In the same way עָרַב is construed with the accusative of the person for whom security is given, cf. 11, 15; 20, 16; 27, 13. *He gave security to the man for his brother* is עָרַב אֶה אַחֵיו לְאִישׁ or עָרַב לְפָנֵי אַחֵיו (in German, *er übernahm dem Manne gegenüber Bürgerschaft für seinen Bruder*; cf. Greek ἐγγυᾶσθαι τινα πρὸς τινα or τινα (τινί)). In Syriac the verb עָרַב *to become surety for a person* may be construed either with the accusative or **Ⓝ** **Ⓝ** **Ⓝ** with the prepositions **Ⓝ**, **Ⓝ**, **Ⓝ**, or **Ⓝ**. The correct explanation of our passage is given in DELITZSCH's commentary, who quotes FLEISCHER's translation *apud alterum* (sc. *creditorem pro debitore*). TOY renders, *who becomes security to another*, and adds, "The *another* refers to the creditor. *To another* is lit. *in the presence of his neighbor*." See also GES.-BUHL³ s. v. עָרַב. — P. H.] 45
- (21) For the participle יֹלֵךְ as *casus pendens*, which is, at the same time, equivalent to a conditional clause (as in Gen. 9, 6), cf. GES.-KAUFZSCH § 116, w. **Ⓝ** **Ⓝ** **Ⓝ** **Ⓝ** (so, too, **Ⓝ** would mean *it happens to his sorrow*). Probably, however, the **Ⓝ** is only a dittogram of the **Ⓝ** preceding; hence **⊖** ἔδοθη, **Ⓝ** חִיבֵעָה. [The prefixed **Ⓝ**, however, might be emphatic in this case; see above, p. 48, l. 15. — P. H.]
- (22) **א** נָהַם (so, too, apparently **⊖**) according to the usual interpretation = *healing*; read, with DYS., נָגַה, following **Ⓝ** **Ⓝ** and **Ⓝ** **Ⓝ**.

- 14 but the conjecture פְּרָצָה *plans their destruction* (HITZ., DYS., TOY) is not successful.
- (26) For אַל עַל CHAJES (p. 9) prefers the adjective עַל. It is true that the suffix in בניו would then have a natural antecedent which is lacking in the Received Text.
- (32) For אַל בְּמוֹתוֹ (so, too, C) which could only mean (*trusts in his death*, read בְּמוֹתוֹ 5 with C πεποιθὺς τῇ ἑαυτοῦ θούσητι (cf. I K 9,4); so S and DYS., BICK., KAMPH., FRANK., TOY, OORT, Em.
- (33) The tenor of אַל in the second hemistich is not without difficulty; but to insert a negative before הִנֵּנִי (so C S; C cuts the knot with שְׂמִינְתָּא תְּתִידַע *folly is recognized*) is too arbitrary (cf. above, p. 44, l. 37). For אַל הוֹרַע TOY reads אֲנִי. 10
- (34) [אַל הָסַר = אֲסַר is doubtful (in Lev. 20,17 it may be a euphemism); perhaps we should read, with JÄG., GRÄTZ, following C ἐλασσονούσι, הָסַר (cf. 28,22); see, however, 25,10.
- (35) רַעֲיוֹנֵמֶלֶךְ is not predicate (FRANK.) as in 15,8; 16,13; in that case the ל prefixed to the following subject would have to be taken as the emphatic ל (cf. Crit. Notes 15 on Ezra-Nehemiah, p. 58, l. 20 and below, p. 49, l. 50; p. 52, l. 11). The construction is the same as in 15,10^a.24^a, &c.; S حجبوا. — P. H.]
If אַל תְּהִיָּה were a sound reading, we would expect after it לְטָבִישׁ. DYS.'s and WILD.'s conjecture of תְּהִיָּה cannot be defended with C τῆ δὲ ἑαυτοῦ εὐστροφίᾳ ἀφαιρεῖται ἀτιμίαν. CHAJES (p. 43), following C, omits ל before עָבַד but prefixes לוֹ it to טָבִישׁ.
- 15 (2) The conjecture תְּשִׁי (DYS., GRÄTZ, KAMPH., FRANK., TOY, OORT, Em.) deserves notice as it corresponds to the parallel בִּיעַז much better than אַל הִיטִיב.
- (6) אַל (and, also, S C) בִּיה עֲדִיק (here בִּיה is *accus. loci* = בְּבִיה; cf. especially GES.- 25 KAUTZSCH § 118, g; contrast Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 71, l. 25); but C ἐν πλεοναζούση δικαιούσυν = בְּרִבּוֹת עֲדִיק (JÄG.); BICK. בְּרִבּוֹת עֲדִיק.
For the second hemistich of אַל, C had originally οἱ δὲ ἀσεβεῖς δόλοιο ἐκ γῆς ἀπολοῦνται; a younger doublet, in which S C agree, is καρποὶ δὲ ἀσεβῶν ἀπολοῦνται. 30
- (7) For אַל יִרְוּ FRANK., TOY prefer יִרְוּ, following Σ, φυλάσσοισι.
- (12) For אַל אֶל TOY reads אַת, following C μετά; [cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 45, l. 35; p. 90, l. 32; p. 115, l. 31; contrast *ibid.* p. 109, l. 7. — P. H.]
- (14) Instead of the K^{thib} וּבָנִי (which comes from בָּנִים in v. 13) read the Qth וּבָנִי with C S C. 35
- (15) For אַל וְטוֹב it is perhaps better to read, with TOY, וְטוֹב.
- (19) For אַל יִשְׂרִיב TOY prefers הִרְצִים, following C ἀνδρείων; cf. 10,4.
- (24) מַעֲבָה and לְמַעֲלָה (cf. Eccl. 3,21) may be subsequent additions. The omission of ל before מַעֲבָה, after the preceding שְׂאִיל, may be due to haplography. — P. H.]
- (26) For אַל וּבְהַרְרִים FRANK. is probably right in conjecturing רַעֲיוֹנוֹ *but His pleasure* 40 are &c.
- (28) [אַל לְעֲנִיתָ לֵב עֲדִיק יִהְיֶה לְעֲנִיתָ] cannot mean *The righteous considers his word* (TOY) or *das Herz des Gerechten denkt nach, wenn es antworten will* (GES.-BUHL³ s. u. יִהְיֶה) but *the mind of the righteous meditates* (cf. 24,2) *a response, tries to give a favorable answer* (cf. below, p. 66, l. 33); S *mens justi meditatatur obedientiam.* 45
GRÄTZ suggested לְאֲמוּנָה, following C S C, HITZIG עֲנִיתָ (*denkt tugendhaft*). — P. H.]
- (31) Instead of אַל הָיִים (so, too, C; in C the verse is missing; cf. LAG. on v. 27^b) HITZ. suggests חָכֵם; but this makes poor sense.
- 16 (4) אַל לְטַעְנֵיהֶן, but the article is here syntactically impossible; cf. GES.²⁰ § 127, i. 50
- (11) Very attractive is FRANK.'s conjecture בָּלֵם וּמְאֵנִים טַעֲנָם לִיהוּ *steelyard and scales are judgment for JHVH*, i. e., the employment of false balances will be judged by JHVH.

18

nounced *iš*² (GES.-KAUTZSCH, § 47, b, note); cf. Aram. אִית (LIDZBARSKI, *Epigr.*, p. 214, Assy. *išū* (DEL., HW 310), *idu* 'hand' (fem. *ittu* 'side', *itti* 'my side' = אִתִּי^β, originally אִתִּי^β; see *Beitr. z. Assy.* 1, 172^b); see also Crit. Notes on Chron., p. 61, l. 31. The *nota accusativi* אִש (LIDZ., p. 230) has no connection with the preposition אִש (contrast GEO. HOFMANN, *Phon. Inschr.*, 1889, p. 39), but is originally identical with אִש, אִש representing a form *ith* (Punic *yth*) or *iith* (like *bin* 'son'; cf. NÖLD., *Mand. Gr.*, p. 274, n.) while אִית = *iāth* (contrast DELITZSCH, *Proleg.*, p. 169 below), i. e. a form like *dāmu* 'blood.' The *n* in אִש is just as irregular as the *mi* instead of *th* in Arabic لَيْسَ (Assyr. *lašū*, i. e. *lašū* = *lā-išū*; cf. 𐤋𐤍 = قَام = &c.). It is, however, possible that the *sh* in אִש is a שָׁ (SFG 20, 3; GGN 25 Ap. '83, 101) = א, so that the *mi* in Arabic would be quite regular, and the *n* in the Heb. *nota accusativi* and Aram. אִיתִי and אִשׁ (NÖLD., *Syr. Gr.*² § 287, n. 1)^δ would then have to be explained in the same way as the *n* in אִתְרוֹן instead of אִשְׁרוֹן* (see *Beitr. z. Assy.* 1, 181).^ε In Assy. (DEL., HW 51^b, 160^b) we find *āti*, *āši*, *iāti*, *iāši* — all = אִתִּי. The original meaning of *iāš*, *iāt* 15 was *being*, cf. Assy. *āšū* 'living being, animal' (DEL., HW 143^b), and the *nota accusativi* was originally used only before pronominal suffixes like *iā* in Arabic and *kiā* in Ethiopic;^ζ the use of אִש before nouns^η is secondary.

The form for the second person, Heb. אִתְּךָ, should be *ātuka* in Assy., but instead of *ātuka* (written *attuka*; cf. DEL., HW 160 and above, l. 9) we find 20 *kātu*, *kāšū* (DEL., IIW 357^a), the pronominal suffix being prefixed. This is due to the influence of the forms for the first person, *āti*, *āši*, alongside of which we have *iāti* and *iāši*. The initial *i* is here undoubtedly identical with the *i* in the Aramaic form of the *nota accusativi* אִי, but it produced the impression of the suffix of the first person *-ia* being prefixed. Therefore the final *i*-vowel con- 25 taining the suffix of the first person was no longer preserved but changed into *-u* and *-a*, on the analogy of other nouns, and the suffix *-ka* of the second person was prefixed, *kātu*, *kāšū* instead of *ātuka*, the feminine forms (*kāti*, *kāšī*) being subsequently differentiated on the analogy of the personal pronoun, *anta*, *anti*; so, too, *šāšū*, *šūšū* 'him' for *āšūšū*, *iāšūšū*; *niāšī* 'us' for *āšīni*, 30 *iāšīni*, &c. (DEL. § 55, b). Contrast *Beitr. z. Assy.* 1, 296. 328. 457. 467. — P. H.]

19

(1) Instead of אִשׁ אִתְּךָ, which does not correspond exactly to the parallel hemistich, read אִתְּךָ אִשׁ, with HITZ., GRÄTZ, following אִשׁ (א is lacking in this chapter for vv. 1-3) and 28, 6. 35
Read אִשׁ for אִשׁ, with HITZ., KAMPH, STRACK, TOY, following אִשׁ.

^α That is, *iš*, not *'iš*; see *Beitr. z. Assy.* 1, 260, n. 27; cf. *ibid.* p. 328.
^β The preposition אִש *with* is not a feminine form of the Assy. preposition *ina* (LAGARDE, *Mittheil.* 1, 226); *ina* corresponds to Ethiopic *en* in አንበሳ; and አንበሳ: (cf. Assy. *ina balī*, Heb. אִתְּךָ, DEL., HW 174^a) contrast DILLM.² § 166, 23; § 170, 5.
^γ *utinam* has, of course, no connection with لَيْسَ. In WRIGHT-DE GOEJE 2, 83, below, it is explained as a modification of رَيْت = رَايْت; but it seems to be an emphatic form of the precative لَوْ *lū* (DEL., IIW 373^b below) just as the rare لَات (WRIGHT-DE GOEJE 1, p. 96, below) appears to be an emphatic form of the negative لَا. Cf. GGN 25 Ap. '83, p. 98, n. 2; RECKENDORF § 132 and p. 709.
^δ This remark has been misunderstood in GES.-BUEHLER, 82^b. NÖLDFEKE does not mean to say that אִש *being* is different from the *nota accusativi*; he only wants to emphasize the fact that the archaic use of אִש in cases like אִשׁ מִיָּד (where אִש = Assy. *iāt*) is different from the common reflexive use of אִש.
^ε For *n* = שׁ cf. above, p. 50, l. 5.
^ζ In *iā* and *kiā* the final consonant has been dropped, while the initial *k* in Ethiopic represents a prefixed pronominal element.
^η Cf. DELITZSCH, *Proleg.*, p. 117 below; IIW 154^a.

- 17 (26) **א** **עַל יִשְׂרָאֵל** (so, too, apparently 63C) = *on account of* or *in spite of uprightness*, gives a very feeble sense and stands, further, in no intelligible relationship with 26^a; it also fails to explain the **גַּם** which indicates a climax. Of corrections **עַל יִשְׂרָאֵל** (Dvs.) or **עַל יִשְׂרָאֵל** (GRÄTZ, TOY) do not help at all. Read, with KAMPH., following **ש** 31,24, **יְקָר עַל יִשְׂרָאֵל** *in abundance, in full measure*. [So, too, OORT, *Em.*] 5
 (27) **וְקָר** with the K^ethib; the Q^re changes unnecessarily **יְקָר** (*dignified of spirit*).
 (28) **שֶׁסָּא**; BICK. even strikes out **גַּם אֵייל**, but there is no reason to suspect **א**.

- 18 (1) **א** **לְהַאֲנִיחָהּ** (so, too, 63C); but **ש** has προφθασεις, hence CAPPELLUS, HITZ., FRANK., CHAJES (p. 30) read **לְהַאֲנִיחָהּ**; *cf.* Jud. 14,4. 10
 (3) For **א** **רַשָּׁע** (so, too, 63C) read **רַשָּׁע** with J. D. MICH., HITZ., Dvs., TOY. For **א** **קִלּוֹן** TOY reads **וְרוֹן** *insolence*.
 (4) **א** **תְּקַמָּה** (so, too, 63C; but see BAUMG.); **ש** **תֵּימ** as in 10,11; 13,14; 14,27; 16,22.
 (5) **א** **שֶׁאֵל** should be pronounced **שָׁאֵל**; *cf.* above, p. 34, l. 44. — P. II.]
 (8) **א** **כְּמַתְלֵהִימִים** as in 26,22; but the rendering *dainty food* is nothing but a guess, 15 and the form (part. Hithpael!) would certainly be very strange. LÖHR (FLZ '99, col. 652) considers it to be miswriting for **מְמַתְקִים** (Cant. 5,16; Neh. 8,10) brought about by the preceding **לְמַתְלֵמֹת** in v. 6.
 (10) **א** **וְרוֹן** (so, too, 63C); HITZ., perhaps rightly, **יָרוֹם**.
 (14) For **א** **מְהַלְהוּ** FRANK. reads **מְהַלְהוּ** (*The wrath of a man may be endured by him who soothes him*); CHAJES (p. 43) suggests **מְהַלְהוּ** (*the courage of a man makes him endure suffering*).
 (17) Read, with the Q^re, **וְכָא**; K^ethib **וְכָא**; [*cf.* 20,4 and contrast 2,7; 17,27. For **נָע** *cf.* 25,8.9 and Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 66, l. 37. — P. II.]
 (19) Instead of **א**'s strange **מִי אֶחָד נִפְשָׁע** **ש** has ἀδελφός ὑπό ἀδελφοῦ βουθησόμενος ὡς 25 κ.τ.λ. = **מִי אֶחָד נִפְשָׁע מֵאַחֵיו** (VOGEL); so, too, **ש** **מִי אֶחָד נִפְשָׁע** and **ש** **מִתְעַרְרֵר** (יְעַרְרֵר, which is also read, is, according to PINK., only a correction). HITZ.'s ingenious conjecture **מִי אֶחָד נִפְשָׁע** does not give a satisfactory sense. For **א** **מְרוּנִים** (K^ethib, = **מְרוּנִים** and **מְרוּנִים**; Q^re, with similar meaning, **מְרוּנִים**; *cf.* p. 43, l. 16), **ש** has καὶ ὑψηλή (ending 19^a) = **וְמְרוּמִים** (JÄG.); **ש** **מִי אֶחָד נִפְשָׁע**; **ש** **וְאַחֵרָא** (?). 30
 (21) **א** **וְאַחֵרָא** (so, too, 63C); **ש** **οὐ δὲ κρατοῦντες αὐτῆς** = **וְאַחֵרָא** (so Dvs., perhaps rightly; BICK. **וְאַחֵרָא**). [OORT, *Em.*, **וְאַחֵרָא**. — P. H.]
 For **א** **יִאֲכַל** (so, too, 63C; *cf.* above, p. 35, l. 28; p. 36, l. 43) read, with Dvs., **יִאֲכַל**, following **ש** ἔδονται.
 (24) Instead of **א** **אִישׁ רַעִים** (in the usual interpretation *one who has many comrades*) read **אִישׁ** with GRÄTZ, FRANK., TOY, following 63C. According to the *Masora parva* **ש** might be expected here for **אִישׁ** as in 2 S 14,19 and Mic. 6,10. [In Mic. 6,10 we must read instead of **א** **וְאַחֵרָא**, with WELHAUSEN, NOWACK, GES.-BUHL³ **וְאַחֵרָא** *shall I overlook or wink at* (**נִשְׁה**), in parallelism to **א** **וְאַחֵרָא** (RV, *shall I be pure*), at the beginning of the following verse, for which we 40 must point, with **ו** *numquid justificabo* (AV, *shall I count them pure*) **וְאַחֵרָא** *shall I acquit him* (**וְאַחֵרָא**, v. 10) or **וְאַחֵרָא** *shall he be pure* (GUTHE in KAUTZSCH). SCHNURRER (1783) proposed to read **וְאַחֵרָא** instead of **אִישׁ בֵּית אֱלֹהִים**; see RYSSSEL, *Michta*, p. 106, n. 2. It is not necessary to read the *Hif. declarativum* **וְאַחֵרָא** (RYSSSEL, p. 107): in Assyrian the Piel *uzakki* is used in the meaning *to declare free* (DEL., HW 254^a).

In 2 S 14,19 KLOSTERMANN, DRIVER, BUDDE, LÖHR take **א** **אִישׁ** as = **אִישׁ**, with the Masorah, but H. P. SMITH and GES.-BUHL³ adopt PERLES' suggestion, reading **וְאַחֵרָא** instead of **אִישׁ** **אִישׁ**; it would perhaps be better to read **וְאַחֵרָא** (Deut. 2,17 &c.) following **ש** **וְאַחֵרָא**, *cf.* **ש** **וְאַחֵרָא**; **וְאַחֵרָא**: 50 **וְאַחֵרָא**; **וְאַחֵרָא**; **וְאַחֵרָא**; **וְאַחֵרָא** &c. The Hebrew phrase is equivalent to *Thou hast 'cornered' me* or *thou hast hit the nail on the head*.

As to **אִישׁ** in Prov. 18,24, it cannot be denied that **ש** may have been pro-

- 20 (20) **בְּאִישׁוֹן** with the K^chib (*cf.* 7,9); Q^ré **בְּאִישׁוֹן**.
- (21) The K^chib **מַבְחֵלָה** is evidently a transcriptional error; the Q^ré **מְבַהֵלָה** is also read by **SSC**; *cf.* 13,11 where **מְבַהֵל** is to be read for **מַבְחֵל**.
- (23) [**יָלַע אֶרֶץ אֱרֶם יָלַע קֶרֶשׁ אֱל**] is syntactically impossible. Nor can we point, with EWALD and BERTHEAU, **יָלַע** as a substantive, **יָלַע**. We must read, as in 12,13 (see above, 5 p. 45, l. 40), **נִקְשׁ אֱל** (*cf.* 6,2) instead of **אֱל קֶרֶשׁ אֱל**. **אֱל קֶרֶשׁ אֱל** is an attributive relative clause, **יָלַע** (point **יָלַע**; *cf.* below, p. 67, l. 20) is shortened impf. Qal (*cf.* above, p. 46, l. 4) of **לָעָה** = **לָעָה** *to speak rashly*, and **קֶרֶשׁ** = **κορβαύ** Mark 7,11. **לָעָה** "קֶרֶשׁ" is practically equivalent to **נָדַר בְּשִׁנְיָה** *cf.* Eccl. 5,5. For **בָּקַר** we need not refer to Lev. 27,33; in our passage the verb means simply *to consider*. The 10 idea is, a man should not make a rash, inconsiderate vow but should consider the matter before he binds himself. **SS**'s rendering of this line, **παρις ἀνδρῶν ταχὺ τὸ τῶν ἰδίων ἄφοδον, μετὰ γὰρ τὸ εὐξασθαι μετανοεῖν γίνεταί**, is free but correct; it does not presuppose a different text. The primary meaning of **μετανοεῖν** is not *repentance* but *reconsideration, afterthought*. — P. H.] 15
- (26) **אֱל וַיִּשָּׁב אֱל** is impf. consec. joined to a participle expressing a repeated action (*cf.* GES-KAUTZSCH § 111,u. It is questionable, however, whether the text is not intended for **וַיִּשָּׁב אֱל** as simple *modus rei repetita*. For **אֱל אֵינָם** GRÄTZ and CHAJES (p. 3) prefer **אֵינָם** (*he shall bring upon them their own iniquity*); *cf.* 2 S 16,8 *al.* and exactly the same phrase in **ψ** 94,23. 20 [For the recurrence of the initial **מ** in vv. 24-25 *cf.* p. 54, l. 31. — P. H.]
- (27) For **אֱל נַר** it is perhaps better to read, with CHAJES (p. 36), **נָר**.
- (28) [For **וַאֲמַת** see above, p. 47, l. 43; for **אֱל בַּחֶסֶד** in the second hemistich we should probably substitute **בְּצַרְק**, following **SS** **ἐν δικαιοσύνη**. — P. H.]
- (30) **תְּמָרִיק** with the K^chib, although a Hif. from **מָרַק** is not found elsewhere; for the 25 Q^ré **תְּמָרוֹק** *cf.* Est. 2,3.9.12.
- 21 (4) **אֱל נַר** is evidently **נַר** *breaking up of fallow ground* (Lat. *novale*) and is thus of intention distinguished from **נַר** *light*; yet some MSS read **נַר**, **SSC** express **נַר**. HITZ. conjectures **נַב** *fruit*, CHAJES (p. 42) **נָר** (**נַר** is an Assyr. loanword (just as 30 **כְּנֹזַר**, **כְּנֹזַר**, **כְּנֹזַר**, **כְּנֹזַר**, **כְּנֹזַר**, **כְּנֹזַר**, &c.) which has passed also into Aram. and Arab. (*cf.* FRÄNKEL, *Aram. Fremdw.*, pp. 94.131), but in these languages **נַר** means *yoke*, not *tillage*; *cf.*, however, **niru^m šu eqli** (= **הַקְּלָא**), DEL., HW 461^b. Heb. **נַר** *tillage* is properly *subactio agri*. The stem of Ass. **niru** 'yoke, collar' is **نجر**. — P. H.]
- (6) **אֱל נְדָרָה** (so, too, **SSC**); **SS** **אֱל נְדָרָה** (= **אֱל נְדָרָה** JÄG.; so HITZ.). 35 Instead of the meaningless **אֱל בְּבִקְשֵׁי אֱל** (so, too, **SSC**) read **בְּבִקְשֵׁי אֱל**, with CAPPELLUS, WILD., OORT, *Em.*, following **SS**; HITZ., *Ew.*, DVS., TOY, **בְּבִקְשֵׁי אֱל**.
- (8) [**אֱל** is supposed to be an intransitive adjective (derived from **وزر** **uzaru**, impf. **يوزر** **jauzaru** 'to commit a crime, to be laden with iniquity,' syn. **أَنِيم**, **حَمَل**) like **וַלַּד** Gen. 11,30 (so KÖNIG ii,1,556, n. 1); but it is impossible that the initial **ו** 40 should have been preserved in this case: **אֱל** is probably nothing but a corrupt dittogram of the following **וַלַּד** (so STADE, TLZ '94, col. 234). As in a great many cases, the dittogram has displaced the original word qualifying **אֱל**, *cf.* *e. g.* v. 26 and Crit. Notes on Isaiah, p. 169, l. 21. **וַלַּד** Gen. 11,30 the **ו** for **א** is simply due to an accidental error; so, too, in the Oriental **בְּהֵיב** at the end of 45 2 S 6,23; *cf.* DRIVER *ad loc.* See also Crit. Notes on Numbers, p. 49, l. 11. — P. H.]
- (9) **מְדוּנִים** (*cf.* p. 50, l. 29) with the K^chib; Q^ré **מְדוּנִים**. — [TOY, following GRÄTZ, reads **מְדוּנִים** instead of **אֱל וּבֵית הַבַּיִת רַחֵב** (*cf.* 25,24), but the Received Text would seem to be correct; **בֵּית הַבַּיִת**, however, probably does not mean *house in common* (RV^M) but *conjugal chamber*, although the Assyr. **bit ebûri**, quoted in my *Akkadische Sprache* 50 (Berlin, 1883) p. xxxiv was based on the incorrect publication of the cuneiform text in iv R¹ 27,11^b. The new edition in iv R² shows that we must read, not **bit ebûri**, but **bit emûti** as in iv R 1,40^a (*cf.* Nimr. Ep. 81,46.48). **Bit emûti** means

- 19 (7) The first two hemistichs of v. 7 form one line independent and complete in itself; the third clause belongs to a second line, the first hemistich of which is lacking in א [cf. DRIVER's *Introd.*⁶, p. 395, below]. ט has two additional hemistichs before this second line, but without connection with the v. 7 of א. ל with the K^{thib}; Q^{re} לִי *to him they belong*; cf. 26,2; Ezra 4,2; ψ 100,3. 5
- (8) According to א's punctuation שׂמֵר would be *casus pendens* and equivalent to a conditional clause (cf. above, note on 17 21) and לִמְצָא would have to be understood as dependent on some verbal idea like *it happens* (cf. GES.-KAUTZSCH § 114, h.1). But for א לִמְצָא we should perhaps read יִמְצָא with DVS., TOY, following ט εὐρήσει and ט̄ cf. 16,20; 17,20). [It is not impossible that we have in this לִמְצָא a trace of the prefixed emphatic ל (cf. above p. 48, l. 15): יִמְצָא + ל *verily* (see Crit. Notes on Ezekiel, p. 46, l. 19; p. 63, l. 41); cf. also לִנְצַר in 2,8; לִשְׁקַרָּה in 6,24; 7,5; לִהַשִּׁב 16,30; לִאֲבֹל 30,14. In Is. 38,22 להושיעני יהוה יהוה seems to be imperative (so MARTI, *alt.*) with prefixed emphatic ל. To add רָצָה, with CHLVNE, or הוֹשׁ or קוֹם (MARTI) would mar the rhythm. — P. II.] 15
- (11) Instead of א הִאֲרִיךָ (for which we should expect at least the impf. as the *modus rei repetitæ*, GES.-KAUTZSCH § 107, e) read הִאֲרִיךָ with GRÄTZ, PINK., WILD., following א and corresponding to the parallel עָבַר. 15
- (16) As almost all the antithetic hemistichs standing second are joined on with ו, read וְזוֹה, with ט δ δὲ καταφρονῶν, KAMPH., WILD., STRACK, instead of א בִּזְוֹה 20 ו and ב were transposed, or ו fell out after the preceding ו (*haplography*). FRANK.'s and TOY's suggestion to read, following 13,13, הָרָבִי for א הִרְבִּי (וֹ ditto-gram from following ו) deserves consideration. וְזוֹה with the Q^{re} (so ט̄ and BICK., perhaps also ט ἀπολείται, cf. Job 4,21); K^{thib} וְזוֹה and so א. DVS. conjectures וְזוֹה יוֹמָת. 25
- (19) Instead of א נִרְל (K^{thib}) which is an evident transcriptional error, read, with the Q^{re}, נִרְל. Yet it is certainly a question whether the original reading was not something absolutely different; cf. HITZIG. 25
- (20) א באהריתך; it is perhaps better to read, with FRANK., following Syr. Sir. 2,3, באהריתך *on thy paths* (but Cod. Ambros. also באהריתך). 30
- (22) א הַאֲזוּת; EW., FRANK., following ט καρπός, הַבּוֹאָה *produce, income, gain*. 30
- (28) א יִבְלַע; better perhaps יִבִּיעַ, with FRANK., following 15,28.
- (29) For א שְׁפָטִים *judgments, punishments* read, with WILD., FRANK., following ט ἀδστυρες (cf. Job 21,9) שְׁבָטִים; cf. 10,13; 26,3, and note on Num. 25,5. 35
- 20 (2) For א אִיפֹת CHAJES (p. 36) reads אֲמָר *the command* (of the king); better perhaps אֲמָר, as the plural is used exclusively in Proverbs. 35
- (3) [It would perhaps be better to point, with GRÄTZ, FRANK., שְׁבֹת instead of א שְׁבֹת (cf. ψ 127,2), unless we prefer to read שׁוֹב, following ט ἀποστρέφεισθαι. — P. II.] CHAJES' suggestion (p. 24) to read for א וְכָל, following 18,1, וְכָל deserves con- 40 sideration *a fool quarrels about everything, or better with every one*.
- (4) א שְׂאֵל with the Q^{re} and א̄; K^{thib} יִשְׂאֵל; cf. above, p. 50, l. 23.
- (6) Instead of א יִקְרָא, with indefinite subject, read יִקְרָא, following א̄ and KAMPH.; [cf., however, Crit. Notes on Ezra-Nch., p. 33, l.28 and above, p. 45, l.45. — P. II.] א̄ arose through dittography of the ו; read יִקְרָא with א̄ and KAMPHAUSEN. 45
- (8) [The בַּאֲדָרִין on which the Babylonian *barû* (see above, p. 33, l. 38) seated himself before rendering a decision is called, in the cuneiform ritual tablets, *kussi da'ani* (cf. IS 1,9; 4,18); see ZIMMERN, *Beitr. zur Babyl. Religion*, p. 104, l. 122.
- (9) For the recurrence of the initial א in vv. 7-9 cf. p. 54, l. 31. — P. H.]
- (11) Instead of א פָּעִלוּ (so, too, א̄; according to BICK. it comes from 21,8) read 50 רָרְבוּ, with ט.
- (16) א נִקְרָיִם with the K^{thib}; the Q^{re} (so, too, א̄; ט is lacking for vv. 14-19) נִקְרָיִה comes from 27,13. 50

- 22 (17) Before **הַם** insert, with BICK., **לְאַמְרֵהֶי**, following **ὁ τὸν ἐμὸν λόγον**; **MS^C** **א**, but **ע** has **ברי (= בְּיָד)** before **הַם**.
א **רַבְרִי חַכְמִים**; **TOY**, **רָבִי**, without **חַכְמִים**. **Θ** reads: **Λόγοις σοφῶν παράβαλλε σὸν οὖς καὶ ἄκουε ἐμὸν λόγον, i. e. אֶמְרֵהֶי יְיָ וְיִשְׁמָע יְיָ חַכְמִים לְרַבְרִי נְהַכְמִים**. **TOY** considers this a doublet the second form of which apparently omits **חַכְמִים**.
Instead of the strange **א** **לְרַעְתִּי** (so, too, **ע**) read, with **DVS.**, **KAMPH.**, **לְרַעַת**, following **ὁ ἵνα γυνῶς ὅτι καλοὶ εἰσιν** and **ס**; join with this **כִּי נְעִימִים** from the beginning of v. 18 (so to be read for **א** **כִּי נְעִימִים**, cf. 23,8) where the words are out of place in sense and overburden the hemistich rhythmically (but **TOY**, **לְרַעַת מִיִּשְׂרָאֵל**).
- (19.20) Instead of **א** **הֲלֹא בְהִבְתִּי הֲלֹא אָהָה הַיּוֹם** (so, too, **ס** and **ע**, only in **ע** **בְּתַבְתִּי** is missing; 10 also **ὁ τὴν ὀδὸν σου: καὶ σὺ δὲ ἀπόγραψαι αὐτὰ** agrees with **א** **ס** in **הָהָה אָהָה**) read **אָהָה אָהָה אָהָה הַיּוֹם**, with BICK., CHEYNE, STRACK. **AV**, *I have made known to thee this day, even to thee*, but there is no reason for emphasizing the pronominal suffix (**GRS-KAUTZSCH** § 135, e) in this case; contrast **DELITZSCH ad loc.**
- (20) **א** **שָׁלֹשׁ** with the **K^{thib}**; the **Q^{rê}** reads mysteriously **שָׁלֹשִׁים** [cf. note on 1 K 9, 22]; 15 the current interpretation of this as *choice troops*, then, taken metaphorically for *choice speeches*, has absolutely no foundation; **ΘΣע** express *three-fold* or *for the third time*.
- (21) **א** **קָשָׁה** (cf. note on 30,6) according to **TOY** gloss of an Aramaic-speaking scribe. Instead of **א** **לְשִׁלְתִּיהָ** (so, too, **סע**) read, with **J. D. MICHAELIS**, **הִלְשִׁלְתִּיהָ**, following **ὁ τοῖς προβαλλομένοις σοι, i. e., according to ERNESTI** (see **LAG.**), = **τοῖς προβάλλουσί σοι** (**TOY** **שִׁלְתִּיהָ** sing.). [Cf. also **OORT**, *Em.*
א **אֲמַרִי אֲמַת**, in the first hemistich, and **א** **אֲמַרִים**, in the second, may be scribal expansions (cf. below, p. 59, l. 12). For **א** **מְשִׁיבֵי פַעַם** in 26, 16 and **אֲמַת** **הַתִּיב** **Dan. 2, 14.** — **P. H.**]
- (23) For **א** **וּקְבַע וְא** **קְבִיעֵהֶם** we must read, with **WELHAUSEN** (on **Mal. 3,8**) and **FRANK.**, **וְעַקְבֵּה וְעַקְבֵּהֶם** (*and He will cheat those who cheated them of their life*).
- (25) **א** **אֲרַחֲקֶי**, with the **Q^{rê}** and **ΘΣע**; **K^{thib}** **אֲרַחֲקֶהוּ**. 30
- (27) **א** **לִמְסָה** is unnecessary for the meaning and for the rhythm, and should be struck out, with **BICK.**, following **ΘΣע**; its origin was probably through dittography of **לֵם** in **לְשֵׁם** (**BICK.**). [In **Ecc. 5, 5** the case is different. — **P. H.**]
Instead of **א** **וְקָה** read, with **ΘΣע**, **וְקָהוּ**; [see, however, **Crit. Notes on Isaiah**, p. 121, l. 9 and above, p. 52, l. 44. 35
- (29) For the etymology of **מֵהִיר** and its connection with **הוֹרָה** (cf. above, p. 33, l. 24) see note 48 of the paper quoted above, p. 33, l. 43.
The second clause, **א** **לְפָנֵי מַלְכִים יִתְצַב** is a superfluous explanatory gloss. — **P. H.**]
- 23 (3) **BICK.** is justified in striking out this verse, though **ΘΣע** agree with **א** in supporting it; 3^a is a doublet to 6^b, 3^b belongs to 8^a, while 8^b is a gloss to 9^b (see below, p. 56, l. 25). 40
- (4) **א** **מִבִּינְתָהּ** (so, too, **ΘΣע**) is meaningless; **BICK.** **מִבִּינְתָהּ הָהֵת**. [**D. H. MÜLLER** in his *Textkritische Glossen zu den Proverben*, cc. 23.24 (vol. 14 of the **Vienna Oriental Journal**, p. 150) inserts 4^b between 9^a and 9^b, and adds 8^b as fourth hemistich. He reads: —
מִבִּינְתָהּ הָהֵת — **בְּאוֹנֵי כַסִּיל אֶל הַדָּבָר מְבִינְתְךָ הָרֵל** — **כִּי יִבֹּן לְשִׁבְלֵי פִלִּיךָ וְשִׁחַת רַבְרִיךְ הַנְּעִימִים:** [standing
Speak not to a fool, desist from imparting to him thy under-
For he will despise thy wise words, and thou wilt have wasted thy good advice. 50
But **מִבִּינְתָהּ הָרֵל** cannot mean *Deine Einsicht enthalte ihm vor. Withhold thy knowledge from him* would be **מִנְעַת מִנְעוּ בִּינְתָךְ** (or **בְּלֹא**), or **מִנְעַת אֹהֶו מְבִינְתָךְ**; cf. 1, 15; 3, 27; 23, 13; 30, 7.

- 21 neither *schwiegerelliches Haus* (DELITZSCH, *Assyr. Wörterb.*, p. 151, l. 15) nor *Haus der Verwandtschaft* (DEL., HW 82^a); *emûtu* means *union* and corresponds to עִמִּיתָ. It is not impossible that עִמִּיתָ, which we find exclusively in Levit. and in Zech. 13,7, is a Babylonian loan-word. Perhaps we should read in all passages עִמָּה instead of עִמִּיתָ; cf. below, p. 57, l. 18 and contrast Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 66, l. 53. As to נִבְרַעְמִיתָו Zech. 13,7, translated by WELLMANN, *Kl. Proph.*, p. 49: *mein Vertrauter*, cf. *ibid.* p. 195 (*intimus*), *I vir coherens mihi*, *سَحْبًا وَنَعْدًا*, עִ, שִׁלְטוֹנָא חֲבֵרִיָּה דְכֹנְתָה דְרֵמִי לִיָּה עִ, it might be well to add that Assyr. *emû* means not only *to be united*, but also *to be like*; see ZIMMERN, *Busspsalmen*, p. 69. (For NE 81,46 cf. now KB 6,1, p. 155.) — P. H.] 10
- (11) אֵל לִהְיֶה; טִשֵּׁעַ הָקָם; so HIRTZ., but probably in ט's text ל had dropped out (*haplography*) after the ל in וּבַהֲשִׁיבִיָּהּ which immediately precedes (PINKUSS). 10
- (19) מְרֻנִים, cf. note on v. 9.
- (20) אֵל יִשָּׁקֵן (so, too, טִשֵּׁעַ; ט read for it יִשָּׁקֵן) got into the verse, according to BICK., from v. 17 and is to be struck out as rhythmically overloading the verse. 15
- (21) אֵל צָדָקָה (so, too, טִשֵּׁעַ) is to be struck out, with ט, BICK., and OORT, *Em.*, as a repetition by mistake from 21^a.
- (26) Instead of אֵל חָזָה (so, too, טִשֵּׁעַ) there must of necessity have been a subject which formed the antithesis to צָדִיק; in ט ἀσεβής ἐπιθυμεῖ ὄλην τὴν ἡμέραν ἐπιθυμίας κακάς, beside תַּוֹּהוּ which had already forced its way into the text 20 [perhaps dittography of preceding התַּוֹּהוּ. — P. H.], the original reading רָע (or רָשָׁע? GRÄTZ) has plainly survived. [OORT, *Em.* suggests רָעָל. — P. H.]
- (27) For אֵל הוֹצֵבָה (so, too, טִשֵּׁעַ) read הוֹצֵבֶת יְהוָה, with DYS., following ט and 15,8.
- (28) אֵל וְאִישׁ שׁוֹמֵעַ לְנֹעַח דִּבְרֵי וְאִישׁ שׁוֹמֵעַ לְנֹעַח דִּבְרֵי and a man who hears will speak for ever is absolutely unintelligible; similarly טִשֵּׁעַ, only ט has φυλασσόμενος, *i. e.*, according to CAPPELLUS, *Em.*; S has سَمِعًا and עִ שְׂרִירָאִיהּ. HIRTZ. suggests לִנְצֹר דִּבְרֵי וְאִישׁ שׁוֹמֵעַ לְנֹעַח דִּבְרֵי. 25
- (29) וְכִין with the K^ethib and טִשֵּׁעַ; Q^erê and ט וְכִין; cf. above, p. 41, l. 5. 25
- וְכִין with the Q^erê and עִ; טִשֵּׁעַ and K^ethib וְכִין.
- 22 (3) וְנִסְתֶּר with the Q^erê; K^ethib וְנִסְתֶּר 30
- (4) [The recurrence of the initial ע in vv. 2-4 (cf. 11,9-12; 20,7-9,24-26) is accidental (cf. p. 53, l. 6); these verses form no *groups* (DRIVER, *Introd.*⁶, p. 395, n. †); cf. below, p. 53, l. 18. — P. H.]
- (5) אֵל צָנִים (so, too, טִשֵּׁעַ; ע passes over one of the two words, probably פְּתִים according to PINK.) is suspicious in that פְּתִים follows without a conjunction. Its meaning also is a question; elsewhere the word means *thorns*, *צָנִים* means *fish-hooks*. DYS.'s conjecture of צָפִנִים *hidden* (so, too, GRÄTZ) deserves consideration. FRANK. and TOY prefer to read צָמִים, following Job 18,9, where צָמִים stands in parallelism with זַה, but the text there is very doubtful.
- (8) אֵל וְכִלָּה; so all texts, but unintelligible. 40
- (10) אֵל וְיִשְׁבֶּת רֵין (so, too, טִשֵּׁעַ); ט read וְיִשְׁבֶּת בֵּית רֵין (or וְיִשְׁבֶּת). The text is evidently corrupt.
- (11) After אֵל, following ט Κύριος, טִשֵּׁעַ אֵלֵהָ, fill in יהוָה; which is absolutely required by both rhythm and sense. [OORT, *Em.* suggests יהוָה אֵלֵהָ. — P. H.] 45
- In אֵל the parallel hemistich to 11^a has dropped out; ט has δεκτοὶ δὲ αὐτῶν πάντες ἀμωμοί, *i. e.*, according to BICK., וְרֻצְנוּ כְּלִיתִמִּי רָדָד.
- In אֵל the remains of a second line of two hemistichs have been joined into one hemistich which, it is true, will bear explanation as antithesis to v. 11^a (*JHVH can be gained through a pure heart; the king, through graceful words*). The fact is, however, that only הָן has survived of the original third hemistich (BICK. restores הָן וְכִין וְכִין רָדָד), and in the fourth, instead of אֵל וְכִין (so, too, טִשֵּׁעַ), we must read, with BICK., רָעָה, following ט ποιμαίναί.

23 (29) [The interjection אָבוּי (ἀπ. λεγ.) seems to me doubtful; Ὁ θόρυβος; Ἦ *Cujus patri vae?* (?); Ἐ דוודא (*i. e. לְלוֹאִים*; DALMAN דְּוּדָא excitement, Ἦ לְלוֹאִים; Græc. Ven. τίμι αἰ, τίμι φεῦ; J. D. MICHAELIS (Gött. 1778) translated *Uhelkeit*; ZIEGLER (Lpz. 1791) *Ekel*, comparing اِلَاء (ubā) 'nausea'; KÖNIG, *Lehrgeb.* ii, 1, 339, derives אָבוּי from אָבַה *to desire*. In GESENIUS' *Thesaurus* אָבוּי was translated *paupertas, miseria* and considered to be an abstract form to אָבִין. Perhaps we should substitute אָהָה for אָהָה. In Assyrian the interjection a-a, i. e. ā = אָהָה is not unfrequently found alongside of ā'a = "א; see DELITZSCH in ZIMMERN, *Babyl. Busspsalmen*, p. 116, below; *Assyr. Wörterbuch*, p. 218; *Handwörterbuch*, p. 32^b; *Assyr. Gr.* § 54; ZIMMERN, *Beitr. zur babyl. Religion*, 1 (Lpz. '96), p. 23 below; 10 *cf. Crit. Notes on Ezekiel*, p. 87, l. 39. For the Assyr. ā = Heb. ā see ZA 2, 261, n. 3; contrast DELITZSCH, *Assyr. Wörterb.*, p. 215, n. 4. The Ancient Versions may have read מְדוּקָה (*cf.* 15, 16); although this is doubtful (אָאָתָא, Ἦ ἄφοβία, Ἦ insatiabiles, Ὁ ἀφοβία, corrected by LAG. to ἀσέβεια, but ἀφοβία may be used in the sense of ἀσέβεια). — P. H.] 15
מְדוּקָה or מְדוּקָה with the K^cthib; the Q^rê, as elsewhere, מְדוּקָה; see above, p. 50, l. 29.

(31) The K^cthib כָּוֶס (*purse*) is a manifest transcriptional error for the Q^rê כּוֹס.

(32) אֵל וּבְנָפְעָנִי יִפְרֵשׁ אֵל is evidently a doublet to אֵל בְּנַחַשׁ יִשְׁךְ אֵל.

(34) אֵל חֶבֶל אֵל; but the meaning is uncertain, and the whole phrase is peculiar. Nor is 20 אֵל חֶבֶל אֵל וּבְנָפְעָנִי יִפְרֵשׁ אֵל like a sailor asleep during a gale (so FRANK, following Ὁ; TOY pointing חֶבֶל instead of אֵל חֶבֶל is suggested by Ὁ ἄσπερ κυβερνήτης; but חֶבֶל does not mean *helmsman*, nor is it necessary to restrict its use to professional sailors: any passenger on a ship may be called חֶבֶל, just as we speak of a passenger who does not suffer from seasickness as being a *good sailor*. *Cf.* also *Sindbad the Sailor*, &c. For the etymology of חֶבֶל note حَبَلٌ سَجَلٌ sea-coast; *cf.* Zeph. 2, 5. 30

Thus the first hemistich refers to the nauseating effect of intemperance, the squeamishness of the stomach: excessive drinking turns the stomach of the wine-bibber; *cf.* Job 20, 14; —
 להחמי במעו נהפך מרור פתנים בקרבו
 (and the gloss *ibid.* v. 16). The second hemistich probably describes the last stage, the stupor caused by an overdose of intoxicating liquors; אֵל must be the 35 word for *poison* (*cf.* 32^a אֵל אֲהַרְיֵהוּ בְנַחַשׁ יִשְׁךְ 32, 33), and the last word of the verse, which was displaced by חֶבֶל, was perhaps מְרָה; *cf.* Matth. 27, 34 (σῖνος μετὰ χολῆς μεμιγμένως). The ב before ראש is the ב *instrumenti*. I would therefore restore this line as follows: —

וְהָיִיתָ יַכְחִיבֶל בְּלִבֵּי יָם וַיִּבְשָׁב בְּרֹאשׁ מְרָה; 40

And thou wilt be like a seafaring man in the midst of the sea

And like one fallen asleep after a draught of poisonous gall.

literally like one sleeping through the poison of gall. The rendering *Or as he that lieth upon the top of a mast* (so AV) is impossible: a man cannot lie or sleep upon the highest point of a mast. Nor is TOY's rendering much better: 45 *Thou wilt be like one who is sleeping at sea, like one asleep in a violent storm* (*cf.* above, l. 22; Ὁ ἐν πολλῶ κλύδωνι). *Sleeping at sea* is a perfectly normal condition, and even in a violent storm to be asleep is certainly more comfortable than to be awake. Besides, we must remember Matth. 8, 24.

P. S. — BUDDÉ (viii/2 '00) suggests יִכְחֵב for אֵל יִכְחֵב in the first hemistich. If 50 we adopt this reading, יִכְחֵב could be explained as a misplaced gloss on יִכְחֵב (*cf.* below p. 6, l. 21), or אֵל חֶבֶל might be connected with Arabic خُمَال which is used of deadly poison, سَمٌّ قَاتِلٌ; *cf.* Assyr. xabbilu 'pernicious' (IIW 267^a). Rakābu

- 23 (4.5) The first hemistich of v. 4 is combined by D. H. MÜLLER with the three hemistichs of v. 5 in the following manner: —

אל הניע להעשיר כי עשיר יעשה לו כנפים
 כנשר יעִיף השמים ההעִיף עיניך בו ואיננו

Toil not to make thyself rich, for riches makes itself wings,

Like an eagle it flies heavenward, if thou makest thine eyes fly after it, it is gone.

The ה before העיף would have to be omitted. D. H. MÜLLER's line can only mean *Lassesst du deinen Blick darauf hinliegen?* — *Fört ist es* (see DELITZSCH's Comm., p. 366), but never *Lassesst du deinen Blick dar auf hinliegen*, without ה, as a conditional clause, ה cannot be used as a conditional particle. — P. II.] 10

- (5) אל ההעִיף (so, too, 63C) is an unnecessary third clause; BICK. gets from ההעִיף a termination for v. 4^b and strikes out בי ואיננו as borrowed from Job 7,8. For ההעִיף (so K^{thib}; Q^{rc} הִעִיף *will thou cause to fly?*) 6 has ἐπιστήσῃς, 3 לִי, 5 תִּעִיף. [PAUL RUPEN, *Crit. Remarks on Some Passages of OT* (London, 1896), p. 4 (*ad* Is. 8,22) finds in העיף a stem עיף *to see*, from which he derives קעפִים, 15 pointing to the analogy of βλέφαρα from βλέπειν. He translates אל ההעִיף עיניך בו *if thou lookest at it with pleasure*. For ה = *if* see above, l. 10. — P. H.] Instead of אל קשה (so, too, 63C) read, with BICK., TOY, עֶשֶׂר, since an expressed subject is absolutely essential.

The K^{thib} ויעיף is evidently a transcriptional error for עיף (Q^{rc}).

- (7) אל כמו עֶשֶׂר כנפשו (similarly 63C) in the first hemistich is unintelligible. Of the second hemistich of this line only כָּרְהוּזוּ has survived.

- (8) On v. 3^b as continuation of v. 8^a see above in the note on v. 3; v. 8^b, although its present position in אל is supported by 63C, must be placed, with BICK., after v. 9. [It seems to be a gloss to 8^b. — P. II.] 25

- (10) Instead of אל עולֵם (so, too, 63C) read אֶלְמָנָה, with REUSS, DYS., BICK., WILD., TOY, and the parallelism.

- (17) ביראה אל; TOY אֶת־יָדָא אֶת־יָדָא, *fear JHVH*.

- (18) 6C presuppose the present אל and do not indicate any gap; but 6 has ἐὰν γὰρ τηρήσῃς αὐτά; following this, read either, with BICK., בִּי אִם תִּקְרָנָה, or, with 30 GRÄTZ, תִּשְׁמְרָנָה. [OORT, *Em.* inserts השמיה, and after אהריתיה, לך.

- (20) למו is a contraction of *luhumil* see WRIGHT-DE GOEJE, I, § 8), remark c; cf. Crit. Notes on Judges, p. 66, l. 1) and is therefore always plural (= לָהֶם), never singular (= לוֹ). The passages where למו seems to stand for לו (GES.-KAUTZSCH § 103, f, note 3) must be corrected accordingly. In Is. 44,15 CHEVRE reads לו 35 for אל; in ψ 11,7 WELIHAUSEN substitutes פניו for אל; in Job 27,23 SIEGFRIED corrects אל כפיטו to ישפִקו עליו כפיטו; in the same way he restores in Job 20,23 וימטר עליו for אל וימטר עליו; and in Job 22,2 he gives בי כי יסבן עליו משביל אל for יסבן עליו משביל אל.

- (22) In 22^b we have an *antiprolepsis*; cf. Crit. Notes on Ezra, p. 71, l. 31. — P. II.] 40

- (24) Instead of the unused forms גולֵל גִּיל (K^{thib}) read, with the Q^{rc}, גִּילֵל גִּיל. In the second hemistich read, with the Q^{rc}, וְיִלְךְ and יִשְׁמַח instead of אל K^{thib} וילך and ישמח. According to the K^{thib} וילך would be *casus pendens* and equivalent to a conditional clause (cf. above, on 17,21) with following *Ware apodosis*; cf. GES.-KAUTZSCH, § 143, d. 45

- (25) V. 25 stands before v. 24 as apodosis to v. 23. It is strange that the mother should be mentioned twice; TOY is probably right in omitting ואמך at the end of the first hemistich. [אמך may be a misplaced gloss (cf. above, p. 45, l. 35), with *Ware explicativum* (cf. Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 68, l. 53; Crit. Notes on Ezekiel, p. 116, l. 2), on וילדהך at the end of the second hemistich. — P. II.] 50

- (26) תִּקְרָנָה with the K^{thib}; Q^{rc} תִּקְרָנָה, so 63C and BICKELL.

- (27) For אל זונה (so, too, 63C) we should probably read, with GRÄTZ, following 6, זָנָה; in 2,16; 7,5 this stands parallel to זָנָה. [Cf. *זָנָה adulteress*, זָנָה = זָנָה.]

- 24 (17) Instead of the K^othib אִיִּיקָה follow Θ ΣΞ and read the Q^orê אִיִּיקָה; the change is required also by בַּכְּשֵׁלוֹ.
- (21) For עַם שְׁנֵיהֶם אֶל־הֶהָעֵבֶר FRANK., partly following Θ , reads שְׁנֵיהֶם אֶל־הֶהָעֵבֶר אֱלֵּי אֱלֵּי הַתְּעָרֹב אֱלֵּי. But would not this admonition be rather superfluous? 5
- (22) שְׁנֵיהֶם אֱלֵּי (so, too, Θ ΣΞ) cannot be satisfactorily explained; Ew. suggests שְׁנֵיהֶם אֱלֵּי (those who rise up against them, scil. JHVH and the king), BICK. שְׁנֵיהֶם. It is, perhaps, simpler to read, with DVS., שְׁנֵיהֶם as in the preceding line. 10
-
- (26) [אֵל דַּבְרִים makes the second hemistich too long and may be scribal expansion, cf. above, p. 55, l. 23. — P. H.]
- (27) Since the first two clauses form a complete line we must recognize the existence of a gap after אַחֲרַי; BICK. supplies לֶךָ אֶפְשָׁה. 15
אֵל דַּבְרִים must be explained as perf. consec. after a disconnected adverb of time: *afterwards, then thou mayest* &c. Cf. the illustrations given in GES.-KAUTZSCH § 112,00.
- (28) [For אֵל דַּבְרִים D. H. MÜLLER, *l. c.* prefers חָסֶם, following Ex. 23,1; Deut. 19,16; Pš 27,12; 35,11. — P. H.] 20
For אֵל דַּבְרִים read, with Ew., הֶפְתִּיתָ = Θ πλατύνου. אֵל דַּבְרִים could be explained only as P^of^ol of פָּתַח with the prefixed interrogative הֵ, but for an interrogative particle after ו there would hardly be any analogy, except perhaps in הֵלוא 2 S 15,35. A question, however, is out of place here, if only on account of the preceding prohibitive clause. 25
- (29) [The last clause of the verse, אֵל אַשְׁרֵי לֹאִישׁ כַּפְּעֹלוֹ seems to be an explanatory gloss. D. H. MÜLLER, *l. c.*, inserts the words after אַחֲרַי, making אַשְׁרֵי לֹאִישׁ כַּפְּעֹלוֹ לֵי כֹן אַעֲשֶׂה לוֹ the second hemistich. — P. H.]
- (31) אֵל דַּבְרִים with the majority of MSS (including Cod. Erfurt. 3, Jaman, and Petropol. a. 1010) as well as in accordance with the statement of SAMSON HANNAQDÂN (about 1240 A. D.) and according to the *editio princeps* (Naples, 1486, *Compl.*, BÄR, and GINSBURG. קָמֵשׁ corresponds to Arabic قَمَشٌ [قماش] *things thrown aside as of no use, تقمّشٌ to eat what one may chance to find, even if it be worthless*]. The spellings קָמֵשׁוֹנִים (so edd. Soncin. & Mant.) or קָמֵשׁוֹנִים and קָמֵשׁוֹנִים must be rejected. [Cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 167, l. 24. 35
עֲלֵה כָּלוֹ קָמֵשׁוֹנִים is an explanatory gloss on קָמֵשׁוֹנִים (cf. GES.-KAUTZSCH § 117,2, end). D. H. MÜLLER, *l. c.*, leaves אֵל דַּבְרִים in the text, as second hemistich to אֵל דַּבְרִים, and inserts after it as first hemistich to אֵל דַּבְרִים, following 15,19; Is. 5,5; Mic. 7,4; Hos. 2,8, *its hedge of thorns was removed*. In this way he arranges the five verses (30-34) in two stanzas, each consisting of three lines or six hemistichs. P. H.]
- (34) Instead of אֵל דַּבְרִים read, with DVS., ΤΟΥ ΟὐΡΤ, *Em.*, כְּהַהֲלֵךְ, following 6,11 and Θ . Instead of the inexplicable plural סָהֳסָרִיקָה of אֵל דַּבְרִים read the singular, סָהֳסָרִיקָה, as in 6,11, with Θ ΣΞ; [cf., however, above, p. 31, l. 31. — P. H.] 45

- 25 (4) אֵל דַּבְרִים אֵל דַּבְרִים; ἅ καθαρόν ἅπαν (according to DVS., WELD., ΤΟΥ = כָּלוֹ, FRANK. נְעַרָה כָּלוֹ, but S. מַלְאֵם מִן צָרְפָּא, אֵל דַּבְרִים). 50
Verse 5, whose structure is exactly the same, shows that we must read אֵל דַּבְרִים אֵל דַּבְרִים.

- 23 *elipha* = **רכב המרכב** is common in Assyrian (DEL., HW 619); **בלב ים** = Assyrian *ina libbi lâmdî* SCHÜRADER'S KB I, p. 166, l. 59; DELITZSCH, HW 698^a). As a rule, we find in Assyrian *ina qabal lâmdî* (HW 579^a) = **בהיך הים** Ezek. 26, 5; Neh. 9, 11, also *ina kirib tâmdî* (HW 591^b). For **היך** cf. **היכל** Ezra 4. 22.
- (35) For the brevity of the hemistich **מתי אקין** see above, note on 1, 10. The entire verse is probably a gloss of an 'anticeotaler,' who admits that intoxicating liquors may be poison, but a very palatable and comparatively harmless poison from which he does not propose to abstain in the future. The two verbs **הכני** and **הלמיני** represent conditional clauses: *If they have struck me* or *They may have struck me*. **מתי** is here conjunction, = **אם**, **אם**.
- 24 (1) Note the alliteration in v. 1: — **אֵל תִּקְנָא בְּאִנְשֵׁי רַעָה** וְאֵל תִּתְעֹרְוּ לְהוֹיֹת אֲהָם
and in v. 3: — **בְּחַכְמָה יִבְנֶה בַיִת** וּבְחַכְמָה יִתְכַוְּנוּ
In the 2 stanza, however, there is no trace of it; nor is the alphabetical device carried through. Cf. in 31, 2: — **מָה בְּרִי וְשָׁה בְּרִי בְּטַנִּי** וְשָׁה בְּרִי גִרְרִי
and in v. 11 of the last chapter: — **כִּטְחַב בָּהּ לֵב בְּעֵלָה**
ibid., v. 21: — **לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִסְּלָנִי** בִּי בֹל־בֵּיתָהּ לְכֶשׁ שִׁנִּים
In all these cases, however, this alliteration may be accidental; cf. above, p. 54, l. 31. — P. 11]
- (5) **אֵל תִּקְנָא בְּאִנְשֵׁי רַעָה** can only be made intelligible by adding a verb, such as **הגיד** following 31, 17. But evidently **מָה בְּרִי** is to be read, with HITZ., DYS., GRÄTZ, BICK., KAMPH., WILD., TOV, following **מָה בְּרִי**, and also **מָה בְּרִי** in 5^b (cf. Job 9, 4). Such comparisons are very common in the style of the Book of Proverbs (also in Ecclesiasticus): not only persons are compared with each other (cf. 16, 32; 19, 1; 27, 10; 28, 6) but also conditions and actions (15, 16f.; 16, 8, 19; 17, 1; 21, 9, 19; 25, 7, 24). Further, we have perhaps to add, with BICK., TOV **הכנס** after **מָה בְּרִי**. The suggestion of GRÄTZ that **מָה בְּרִי** may be a corruption of **מָה בְּרִי** (see above, p. 41, l. 40) breaks down on the alphabetical arrangement; [cf., however, above, l. 14.]
- (6) **אֵל תִּקְנָא**; DYS., following **אֵל תִּקְנָא** by the counselor's insight.
- (9) Instead of **אֵל תִּקְנָא** read **אֵל תִּקְנָא** (BICK. **אֵל תִּקְנָא**), with **אֵל תִּקְנָא**, **אֵל תִּקְנָא**.
- (10) The beginning of the first hemistich is lost; BICK. supplies **בְּיָמֶיךָ טָכַח**. [D. H. MÜLLER, *l.c.*, makes **התרפית ביום צרה** the first hemistich, and inserts a second **צרה** before **בְּיָמֶיךָ טָכַח**. He combines this line with the following two verses, and translates the passage as follows: — *If thou hast been slack in the time of trouble of others, thy strength may fail on the day of thy own trouble. Therefore deliver those* &c. If we adopt this explanation, it would be better to read, at the beginning of the second hemistich, **בְּיָמֶיךָ צָר לָךְ**; but the proposed restoration is hardly satisfactory. — P. 11.]
- (14) **רָעָה** should be read, with BICK., instead of **אֵל תִּקְנָא**; something, also, has fallen out after it. BICK. supplies **לְלִבְבְּךָ רָעָה**. **אֵל תִּקְנָא** is probably intended for **רָעָה** with mutation of Qâmeç to Seghöl under the influence of the following **ה** cf. **הַתְּרַשִּׁים** and **קָה** for **קָה** before gutturals; GES.-KAUFZSCH § 37, d'. The form **רָעָה** could be supported only by the doubtful analogy of **רָעָה** (Gen. 46, 3); of **רָעָה** we have, in addition to **רָעָה**, only **רָעָה** and **רָעָה**; cf. GES.-KAUFZSCH § 69, m. [**אֵל תִּקְנָא** = **רָעָה**, however, seems to be intended not as an infinitive but as an emphatic imperative like **הִנֵּה**, **לָקַח**, &c. — P. 11.]
The last two hemistichs of this verse, although **אֵל** is supported by **אֵל תִּקְנָא**, are struck out by BICK. as borrowings from 25, 16 and 23, 18.
- (15) **אֵל תִּקְנָא** mars the rhythm and is perhaps better omitted, following BICK. and TOV.

- 25 find **قَطَا** زيد in the same meaning, it would seem that all these various forms are subsequent modifications of **קָטַן**. LAGARDE's theory that **קָד** is shortened from **קָדַם** (cf. RECKENDORF, *Arab. Synt.* § 112) is not probable. The **ס** in **סָד** represents a partial assimilation to the **ס** (see *Beitr. z. Assyrl.* I, 264 below) and the **ט** in **קָטַט** a subsequent assimilation of the **ס** to the initial **ס** (cf. above, p. 42, l. 29). **קָטַט** is a word like **שָׁשׂוּ** present which is originally identical with **שָׁשׂוּ** sheep; see Crit. Notes on Isaiah, p. 204, l. 6.
- (18) For **מִפָּיִן** we must substitute **מַפָּיִן**, stem **מַפָּן** or **מַפֵּן**, Assyrl. *nafāṣu* 'to strike, to smash,' DEL., IIW 475^a. — P. H.]
- (19) Instead of **מִרְקָה**, which can only mean a pasturing (see below), not a crumb-ling tooth as it is commonly explained, deriving from **רָעַץ** = **רָעַץ**, read, with OORT (see below, l. 18; cf. *Em.*), **רָקָה**, following **κακοῦ**, and with similar meaning **סָט**. For **מִבְּקָה** read, with HITZ, &c., **מִבְּקָה**. How **מ**'s curious text arose from Haggadistic interpretation see indicated in the Introduction to *Ekha rabbathi* (p. 13 of WÜNSCHE's translation), and cf. M. T. HOUTSMA in ZAT '95, pp. 150f. **מִבְּקָה** is passed over by **ט**, nor is it contained in v. 20^a which is a doublet to v. 19^b. We must strike it out, with LAGARDE (he regarded it as = **מִבְּקָה** and originally a gloss on **מַפָּיִן** in v. 18^a) and with OORT (*Festbündel* . . . *aan Dr. P. J. Veth*, pp. 21f.). Yet this strangely shortens the second hemistich.
- (20) **מִבְּקָה** **מַעֲרָה** (so, too, **סָט** but not **ט**) is evidently, apart from **מַעֲרָה** for **מַעֲרָה** and **קָרָה** for **צָרָה**, a doublet of 19^b and therefore to be struck out, with HITZ., LAG., BICK., OORT, WILDEBOER. Instead of **מִבְּקָה** (so, too, **ט**; also in **סָט** **מִבְּקָה** is to be read for **מִבְּקָה**, see PINK.) the context requires some word meaning wound. **ט** ὡςπερ ὄζος ἔλκει ἄσύμφορον from **ἔλκος** sore, ulcer; hence GRÄTZ, OORT (see above, l. 18), **מִבְּקָה** Lev. 25 13, 30; BICK. guesses **מִבְּקָה** על **מַפָּיִן** על **מַפָּיִן**, [but it is more probable that something has dropped out before **מַפָּיִן** על **מַפָּיִן**, perhaps **מַפָּיִן** (contrast ἐπιχέων ἔλαιον, Luke 10, 34.) The emendation **מַפָּיִן** seems to be correct (contrast *TOY ad loc.*). **ט** has in Lev. 13, 30-37; 14, 54 θραῦσμα, for which it would be better to read τραῦμα, as in Lev. 13, 31 (**مسحاة**). The special meaning of **מַפָּיִן** in Lev. is *linea tonsurans* and *linea sycosis*. — P. H.]
- (21) Strike out, with BICK., following **ט**, **מִבְּקָה** and **מַפָּיִן** (so, too, **ט**) as explanatory glosses. [Cf. below, note on 31, 16.]
- (22) **חָתַת** can hardly denote *heap* or *snatch up and put upon* (**טוֹב**), but it may mean *to burn*; cf. Ethiopic **ጸጥጥ**: *xatūna* 'to be kindled, to burn,' **ጸጥጥ**: *xatūna* 'to kindle, to light,' **ጸጥጥ**: *māxtōt* 'lamp, candlestick, torch' (see *Johns Hopkins University Circulars*, March, 1884, p. 51^a and *GES., Thes.*, s. v. **חָתַת**). Nor is this meaning unsuitable in 6, 27 and Is. 30, 14. In **חָתַת** 52, 7 must be derived from **חָתַת** (cf. WELLSHAUSEN, *Skizzen und Vorarbeiten*, part 6, p. 175; so, too, GRÄTZ, *Comm.*). Jerome in his *Psalterium juxta Hebræos* renders *terrebit* or rather *torrebit* (cf. NESTLE, *Psalterium Tetraglottom*, Tüb., 1879); **Α**, **πτοή-σει** **σε** (= **חָתַת**). Nor does post-Biblical **חָתַת** (Aram. **חַתַּת**) mean *scharren*, *schüren* (DALMAN's *Wörterbuch* s. v.). Assyrl. *xatū*, which BROWN-DRIVER-BRIGGS' Lexicon compares, has no connection with this stem, but corresponds to Arab. **انكسر من حزن او فزع او مرض فتخشع = ختا ياختو**. Cf. Assyrl. *xatū ša murši* (DEL., IIW 295^b below), *xatū* NE 51, 9, *xatū* 'overthrow.' — P. H.]
- (27) Instead of the meaningless **מִבְּקָה** of **ט** (**τ** **μῆν** **δὲ** **χρῆ** **λόγους** **ἐνδόξους**; **סָט** **מִבְּקָה** **מִבְּקָה** **מִבְּקָה** **מִבְּקָה**) it is perhaps, on the whole, best to read **מִבְּקָה**, with DEL., DYS., BICK., following Ex. 18, 18; yet both the masculine plur. and the parallelism make this reading somewhat dubious. FRANK., following **ט** (see above, l. 47) reads **מִבְּקָה** **מִבְּקָה** **מִבְּקָה** **מִבְּקָה** therefore use thy compliments (lit., words of praise) sparingly (cf. v. 17; Is. 13, 12). [**מִבְּקָה** = Assyrl. *usāqir*, see *Zeitschrift für Keilschriftforschung*, vol. 2, p. 269 DEL., IIW 240^a. — P. H.]

- 25 (7) אֶשֶׁר רָאוּ עֵינֶיהָ אֵל (so, too, ט; also טז but with the addition λέγε) is taken by BICKELL, FRANK. with v. 8^a, where we should have then to read, with BICK., אֶל־תֵּצֵא (not תּוֹצֵיא, FRANK.).
- (8) אֵל; FRANK., TOY, כִּי (for how will thou fare in the end &c.), but the following clause, מִהַ תַּעֲשֶׂה אַחֲרֶיהָ, is the first hemistich of a second line, and the second 5 hemistich of the first line, except כִּי, is lost.
- (11) For אֵל תִּפְתִּי FRANK., TOY prefer תִּפְתִּי, goldene Gravüren auf silbernen Bildstücken [sic!], which is supposed to mean like golden gravings on carved figures of silver; TOY: Like graved work of gold and carved work of silver (scil. just as indelible). But what are goldene Gravüren or golden gravings? And are those 10 engraved on stones more easily effaced?

[LUTHER's rendering *Guldene Apfel in silbernen Schalen* (AV, *apples of gold in pictures of silver*) cannot be justified, but is certainly better than the translations suggested by modern commentators. I believe that אֵל במשכיות is a corruption of בשוכות (Syr. حَصَّةٌ) on branches, plural to שוכת עצים (ט κλάδος ἔβλου) 15 Jud. 9,48. There may have been even a collective noun Gezzeiç so that we might read במשוכת כסף. Also טז נגורא appears to mean branch, rod; the l'ael ננר to whip may be denominative. (P. S. — I have since noticed that HITZ. translated *Goldene Apfel an silbernen Zweigen*, reading מִשְׁכֵּי־אֵל for אֵל במשכיות.)

It is not impossible that the unintelligible עֶל־אֶפְנֵי of אֵל, at the end of the line, 20 is a misplaced and corrupted gloss on במשוכת or בשוכות, for עֶל־עַפְאִי; cf. ψ 104, 12 (מבין עַפְאִים יִהְיוּ קוֹל); Dan. 4,9.11.18. At any rate this conjecture is better than the traditional combination of אֵל עֶל־אֶפְנֵי with אֶפְנֵי (إِقْبَان) or عَفَان = عَلَى عَفَانِهِ (Prov. 15,23; so ABULWALID) or with עֶל־אֶפְנֵי = وَجِبَةٌ = in his way, 25 so IBN EZRA); cf. DELITZSCH's Commentary, p. 404, l. 4 and GES.-BUHL³ s. v.

However that may be, so much seems to me certain that we have here a mythological reminiscence, just as in the case of עֵץ חַיִּים and פֶּקֶד חַיִּים (cf. above, p. 36, l. 30), viz. an allusion to the Semitic prototype of the golden fruit of the Hesperides; cf. the אֱלֹהִים נֵן in Ezek. 28, 12ff. (see TOY's notes in our new English translation of Ezekiel, p. 155, l. 9) and the description of the garden of the gods 30 in the Babylonian Nimrod Epic (ed. HAUPT, p. 63, ll. 48-51), where the trees of the gods (iççe şa ilâni) bear pearls (sându; see my article *Wo lag das Paradies?* in *Über Land und Meer*, 1894/95, No. 15) as fruit (inbu), the branches (xunmatu) hanging full of them, pleasant to the sight (ana dagâli lâbat; Gen. 3,6 תִּצְוֶה הוּא 35 תִּצְוֶה הוּא); cf. below, l. 39; in Dan. 4,9.17 הוֹנָה שִׁפּוֹר, see Crit. Notes on Daniel, p. 24, l. 42), while the foliage (xaçxaltu = xaçxatu; cf. خوص, Syr. 40 ܫܥܢܐ, foliage, esp. palm leaves; DELITZSCH, Krone = פֶּאֶרֶה, Is. 10,33) consisted of lapis lazuli (uknû; see Johns Hopkins University Circulars, July '94, p. 111); the fruit it bore was beautiful to behold (ana amâri çâ'âx; cf. DEL., HW 566^a. 284^{a,b}; see also SCHRADER's KB 6,1, p. 208, ll. 47-51. I would therefore restore 40 v. 11 as follows: — (2) עַל עַפְאִי וְזֶה בְּשׁוֹכוֹת־כֶּסֶף דְּבַר דְּבַר יִבְעַתֶּהּ: Like apples of gold on branches of silver is a word spoken in due season.

It is a legendary reminiscence just as we speak of the Golden Age, the Philosopher's stone, the Holy Grail, &c. Contrast ZAT 21,80. — P. H.]

- (12) Instead of אֵל מוֹכִיחַ read, with HITZ., אֵל מוֹכִיחַ, following ὁ λόγος; טז מְחַסְּמֵהוּ 45 (= תּוֹבַחַת? GRÄTZ); BICK. דְּבַר.
- (13) אֵל וְנִפְשׁ אֲדָנָיו וְשִׁיב אֵל (so, too, טז; but ט ψυχὰς δὲ τῶν αὐτῶ χρωμένων ἀπελεῖ) is a superfluous element in the verse, and is probably only an addition to the comparison completely expressed in the preceding two clauses.
- (15) For אֵל קָצֵן FRANK. suggests קָצֵף an angry one; TOY אֵל קָצֵף anger is appeased. 50
- (16) [רִי is not a secondary formation derived from כִּי but כִּי is a compound of כִּי and רִי (cf. e. g. Lev. 25,26). Syr. כִּי means both enough and already, just as 45 قد (e. g. زيدٌ قَدْ زِيدٌ what is enough for Zeid and وكان قد مضى سنة). As we

- 26 earthenware (דֶּהֶן בְּרִסָּה), not to covering vessels of base metal with silver. — P. H.]
 All דֶּהֶן (so, too, S^C) is usually, but artificially, explained as *fervent lips*, i. e. overflowing with assurances of friendship; read, rather, with BICK., דֶּהֶן, following ὁ λεία, cf. Gen. 27, 11 &c. where λείος = דֶּהֶן; GRÄTZ prefers דֶּהֶן. 5
- (24) All בְּשִׁפְתָיו with the Q^ré and ὁ S^C; K^ethib: בְּשִׁפְתָיו.
- (26) All leaves the suffix in רָעוּהוּ unexplained; read בְּכֶסֶה, with ὁ δὲ κρύπτω, S^C *مخفيا*, ὁ מְכַסֵּה; [so, too, OORT, *Em.*]. HITZ. read בְּכֶסֶה, and BICK. כֶּסֶה.
- (28) All cf. on this reading, to which witness is expressly borne by QIMHI and others, BÄR, *Liber Proverbiorum*, p. 49; GINSBURG, דֶּהֶן. Further, ὁ ἀλήθειαν, S^C *מהמלא*, ὁ אֲרָחָהּ רְקוּטָא, can hardly have read otherwise. REISSKE, EW., HITZ., אֲרָחָהּ; TOY בְּדִלְיוֹ (*befools its possessor*).

- 27 (6) All בְּנִצְתָרוֹת, but unintelligible; DYS. conjectures בְּנִצְתָרוֹת; read, with BICK., בְּנִצְתָר, following ὁ ἀκούσια. S^C read בְּנִצְתָרוֹת, but ὁ וְבִישׁוֹ. 15
- (9) All בְּרֵעָהוּ פִּעֲצָה; so, too, S^C, but unintelligible; read, with HITZ., BICK., בְּרֵעָהוּ פִּעֲצָה, following ὁ καταρήγνυται δὲ ὑπὸ συμπτωμάτων ψυχῆ. KAMPH. renders quite differently: *but a friend is sweeter to a man than fragrant woods* (= מְעֻצֵי נֶפֶשׁ; for נֶפֶשׁ cf. Is. 3, 20, but contrast Crit. Notes on Isaiah, p. 82, l. 10). For KAMPH.'s rendering it would be better to read with DYS. רֵעָה for רֵעָהוּ. [OORT, *Em.* reads רֵעָה and בְּעֵצָה. — P. 11.] 20

- (10) All with the Q^ré; ὁ K^ethib.
 All אֲחִיקָהּ (so, too, ὁ S^C) has arisen from taking the proverb in a sense originally foreign to it; read, with BICK., אֲחִיקָהּ and omit אֶל, which is better both in rhythm and meaning. 25

- (12) For All נִסְתָּר we should perhaps read, with TOY, נִסְתָּר.
- (13) For All נִבְרָה (so, too, S^C, which could only refer to a harlot (cf. 5, 20; 6, 24, &c.)), read, with REISS, STRACK, נִבְרָה, following ὁ τὰ ἀλλότρια, (which VOGEL regards, but probably wrongly, as a translation of נִבְרָה), and 20. 16 K^ethib.

- (14) [The first hemistich seems too long; בקול נודול and בבקר may be scribal expansions. — P. H.] 30

- (15) For All בְּשִׁתְּהָ, which could be nothing but Nif. of שָׁה with abnormal transposition of ה and ו (cf. GES.-KAUTZSCH, § 75, x), read בְּשִׁתְּהָ, with OLSHAUSEN, STADE, BICK., TOY. [For שָׁה cf. note 107 of the paper cited above, p. 33, l. 43. — P. 11.]

- (16) All אֶל יָקָרָהּ is hopelessly corrupt. ὁ βορέας ἀσκληρὸς ἄνεμος, 35 δνόματι δὲ ἐπιδείσιος καλεῖται; so, too, S^C. BICK. אֶל יָקָרָהּ אֶת הַרוּחַ הַצֵּפִנִּי; WILD. אֶת הַרוּחַ הַצֵּפִנִּי אֶת הַצֵּפִנִּי הַצֵּפִנִּי; *the Northern region hides wind*, but a masculine predicate after a preceding feminine subject is impossible.

[TOY calls all the readings that have been suggested for this line, *desperate expedients*. ὁ's rendering is intelligible but incorrect. It is possible that the author 40 of this אֶל meant to allude to the fact that the North (more accurately North west) wind is indeed cold and rough in winter (cf. 25, 23, but pleasant and refreshing during the summer months, while the South (or more accurately the Southeast) wind is called *favorable* (דִּמְיִן), although it is, especially during the summer months, just as unbearable as the *sirocco* (cf. BENZINGER's *Heb. Arch.*, p. 30 and *ibid.*, p. 31, 4, also BÄDEKER's *Palestina*, p. xlvii, and Luke 12, 55: ὅταν [ἴδετε] νότον πνεῦμα, λέγετε ὅτι καύσων ἔσται).

In view of the numerous etymologies in J we can safely believe that the author of this line was conscious of the connection between הַצֵּפִנִּי and דִּמְיִן; nor need we doubt the fact that דִּמְיִן meant *favorable, propitious* in Hebrew (cf. בְּדִמְיִן Gen. 35, 18) just as in Arabic. Assyr. *limnu* 'evil' is probably a compound of *li-imnu* (cf. above, p. 51, l. 10) 'not right, inauspicious' (see *Beitr. z. Assyrl.*, 1, 467); cf. Assyr. *li-hanitu* 'sin,' ZIMMERN, *Busspatmen*, p. 37, n. 2. 50

26 (2) [In the cuneiform incantations we find: *May the disease of the head* Assy. *murru qaqqudi*, that is, perhaps, *erysipelas*, *St. Anthony's fire*; see ZA 8, 182) *fly away like a bird* Assy. *kima iqquri littapras*; DEL., HW 545^b; cf. al-o ZIMMERN, *Busspsalmen*, p. 101; DEL., HW (50^a s. v. שֶׁהָם. — P. 11.]

לא Kethib with טִרְרָה; Q^cré הָ; cf. above, p. 52, l. 5.

5

(5) [V. 5 may be a corrective interpolation; cf. my note on the corrective interpolations in Eccl. (*Johns Hopkins University Circulars*, June 1891, p. 115, n. 5) and above, p. 45, l. 42; also p. 58, l. 6; p. 65, l. 28. Possibly v. 8, which interrupts the connection between vv. 7 and 9, should be inserted after v. 4. — P. 11.]

(6) מִן מַקְצָה רְגֵלָם is unintelligible; ὁ ἐκ τῶν ἑαυτοῦ ὀδῶν (read ποδῶν, similarly 10 טִרְרָה. Ew. conjectures רְגֵלָם מַקְצָה; HITZ. מַקְצָה רְ; BICK. מַקְצָה (without רְ).

(7) מִן רְגֵלָם is grammatically impossible and probably to be emended, with DYS., to הָלֵי *they hang down* since רְגֵלָם could hardly stand out of pause. DEL., BICK., KAMPH., WILD., STRACK, רְגֵלָם (*hanging down*); HITZ. רְגֵלָם. ὁ ἀφελού; טִרְרָה וְ. 11. 1.

(8) Instead of מִן בַּעֲרָרָה (so, too, Ḳ and BICK.; טִרְרָה) read, with DYS., GRÄTZ, TOY, 15 בַּעֲרָרָה; ὁ ὅς ἀποδεδουεῖται.

(10) עֲבָרִים, which is unintelligible at the end of the verse, is to be put, with BICK. and OORT, *Em.*, after בָּל.

The second מִן שָׂכַר of מִן is probably due to the misplacing of עֲבָרִים; read, with BICK., וְשָׂכַר. טִרְרָה also (cf. PINK.) read the end of the verse מִן עֲבָרִים. 20

(17) For מִן מִן מִן Ḳ's reading κέρκου = בִּגְבֹהַּ JÄG.) deserves consideration. [Ḳ's reading *tail* instead of *ears* is perhaps preferable: if you take a snappish cur by the ears he will hardly be able to bite, but if you take hold of his tail the case is different. — P. 11.]

מִן עֲבָרָה is either to be struck out, with Ḳ, as a false addition (so TOY) to מתעבר, 25 besides being rhythmically superfluous, or to be attached to the first hemistich, as is done by DEL., NOW., DYS., BICK., KAMPH., WILD. [It would seem to be more natural to read, with I *commiscetur rixe alterius* and טִרְרָה בָּל, *intermeddling* (so, too, TOY) instead of מִן מתעבר, Ḳ מתעבר (contrast DELITZSCH's *Commentary*, p. 427, below). For טִרְרָה, we must substitute, with 30

HITZ., *שֶׁחֶלְלָה*. ὁ προσετώς ἀλλοτρίας κρίσεως *who takes up the quarrel of another man*. In the Arabic Version, ed. LAG., *كلمت من يمسك ذنب كلب*. Κρίσις, however, does not mean here *but* *תִּתְחַנֵּק*; cf. Herod. 5, 5. The transposition of

the two consonants in מִן מתעבר was, of course, influenced by the preceding עֲבָרָה 35

at the end of the first hemistich.⁷ We have here an intentional paronomasia, cf. I. M. CASANOWICZ, *Paronomasia* (Boston, 1894), p. 68, No. 291. The preposition על does not militate against the correctness of the reading מתעבר. In

the first place, we may read על = ל 20, 19; furthermore, על may have the meaning *in addition to* (GLS.-BULL. 3 609^b, 7); cf. על, גִּלְיָה על, &c. — P. 11.] 40

(18) Some qualification of בַּמְתַּלְחֵלָה can hardly be dispensed with; BICK. supplies בְּמִתָּה which, changed into זְמִתָּה, has found its way to the end of the verse.

The removal of זְמִתָּה compels us to add ו before מִן הַצִּיָּם.

(21) For מִן פָּתָה WILD., following PERLES' *Analekten*, p. 90, suggests בְּפָתָה *beltoes*; but the parallelism is in favor of the Received Text. 45

(23) [מִן מִן makes the first hemistich too long and should be omitted (cf. above, p. 44, l. 11); the בָּתָה used for glazing pottery (Sir. 38, 30^c) was, of course, not בָּתָה צִיָּה but בָּתָה, i. e. *litharge* (λιθάρχηρος) or *lead monoxide*. The *tertium comparationis* is the smooth superficial covering. As הַרְשָׁה is always *crocker* in distinction from vessels of metal (cf. Lev. 6, 21), צִיָּה must refer to the process of glazing 50

†††††

^a [ZIEGLER remarks in his translation of Proverbs (Leipzig, 1791) that עֲבָרָה belongs to בָּל; so, too, DATHE (1789). — P. 11.]

- 28 For **א** נָסוּ DYS., GRÄTZ read נָס; they regard the ו as due to dittography of the ו that follows.
- (2) **ס** follow **א**; **ט** δι' ἀμαρτίας ἀσεβῶν κρίσεις (= רבים JÄG.) ἀνὴρ δὲ πανούργος κατασβέσει (= ידעך Ew., HITZ.) αὐτάς. GRÄTZ ירעבו; BICK. מִבֵּן יִרְעֵבוּן; 5 Unless we are ready to adopt BICK.'s emendation we must omit מִבֵּן an explanatory gloss to ידעך (cf. Neh. 10, 29); otherwise the hemistich would be too long.
- (3) For **א** הָיָה (so, too, **ס**) read רָשָׁע (TOY, נָבִיר רָשָׁע עֵשָׂק, **ט**) as in v. 15. **ט** ἐν ἀσεβείαις points to the same reading. HITZ. takes רש = ראש; [so, too OORT, Em.].
- (4) **א** רָשָׁע; **ט** **ס** read רָשָׁע.
- (6) For **א** הַרְבִּים, the basis of which must be some artificial interpretation, read 10 הַרְבִּים, with **ט** **ס**, STRACK (following IBN EZRA), KAMPH., TOY; GRÄTZ prefers הַרְבִּי. [The idea underlying the dual is the *double life* the עֵשָׂק leads. Cf. Sir. 2, 12; Prov. 20, 10, 23; Deut. 25, 13 ואבן אבן ואבן (AV, *divers weights*; see GES-KAUTZSCH § 123, f); 1 Chr. 12, 33 בלא לב ולב (AV, *not of a double heart*; ψ 12, 3 בלב ולב ידברו (AV, *with a double heart do they speak* and our *double-dealing, double-* 15 *eyed, double-faced, double-handed, double-hearted, double-tongued* (German *doppeltzungig*) &c. The *two ways* do not refer to the good way and the bad way between which the man has to choose (TOY) but to the two parts the עֵשָׂק acts, one secretly, and the other openly, the evil way which he pursues and the good way which he pretends to follow (so FLEISCHER in DELITZSCH's Comm. and 20 WILDEBOER). — P. II.]
- (8) **ו** וּבְתַרְבִּית with the K'thib and **ס**; Q'rê and **ט** וּתְרַבִּית, and so BICK. [וּבְתַרְבִּית, however, may be a scribal expansion, suggested by Lev. 25, 36; Ez. 18, 8. 13. 17; 22, 12. — P. II.]
- (10) The unnecessary third hemistich of **א** is found also in **ס**; it exists, too, in **ט**, 25 but there, by the addition of another hemistich, it has been developed into an independent verse of quite different context; BICK. וְרָשָׁעִים לֹא תִסִּימִים יִנְחִלוּ מִן הַרְשָׁעִים לֹא. The hemistich is doubtless to be struck out as an antithetic scribal expansion. [Cf. p. 68, l. 36 and Crit. Notes on Isaiah, p. 164, l. 12.]
- (12) For **א** הִפֵּשׂ we must read הִפֵּשׂ, from הִפֵּשׂ = חִבַּשׁ to *imprison*, Syr. حَبَسَ, Arab. حَبَسَ; cf. Job 40, 13 פְּנֵיהֶם חִבַּשׁ בְּחַמּוֹן, which is rightly translated by GEO. HOFFMANN (*Hiob*, Kiel '91): *Kerkere ein ihren Trotz in der Unterwelt*. In the cuneiform incantatory legend of the Descent of Istar^a to Hades (Obv., l. 38) the same expression is used: *uppišši-ma* (= *huppišš + ši*; cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 115, l. 45; DEL., HW 116^b).^β The *š* in Assy. חִבַּשׁ as well as in הִפֵּשׂ 35 in our passage is due to partial assimilation of the original ב to the following ש; cf. Mandaic חִבַּשׂ = חִבַּשׂ honey, Assy. *dišpu* (for *dipšu, dibšu* cf. Assy. *ušpēlu* for אֲשַׁבְעַל, *ipūšī* for יִבַּשׁ, DEL., HW 514 s. v. פֶּאֶל, 188^a below); see Crit. Notes on Isaiah, p. 84, l. 45 and Notes on Ezekiel, p. 67, l. 13; cf. ZA 4, 268. The form הִפֵּשׂ may have been preferred in order to distinguish it from הִפֵּשׂ 40 *to be bound up, bandaged, dressed* (Is. 1, 6; Ez. 30, 21). **ט**'s rendering of **א** הִפֵּשׂ אֲרָם, ἀλίσκονται ἀνθρώποι is quite correct; ἀλίσκονται, however, does not mean here they *perish* (الناس يفتنون) and *the ruins of humankind* (cf. **ט**'s *ruina hominum*) but they are *caught, captured* (حَبَسَ, سَبَى, اسْر). It is by no means necessary to suppose, with JÄGER, that **ט** read הִפֵּשׂ (cf. UMBRETT's Commentary, Heidelberg, 1826, p. 381) 45 or הִפֵּשׂ (LAG., p. 88); nor need we emend to הִפֵּשׂ or יִפֵּשׂ (DYS.) or הִפֵּשׂ (PERLES; cf. WILD.) or יִפֵּשׂ (TOY). **א**'s reading הִפֵּשׂ is supported by **ט** מַבְצֵי בַר נִשָּׂא and **ס** מַבְצֵי בַר נִשָּׂא, as we must read instead of the received מַבְצֵי בַר נִשָּׂא (ZAT 14, 211). — P. II.]

——*—*

^a [Cf. the reference in SIEGFRIED-STADE's Lexicon, p. 184^b, above.]

^β In SCHRADER's KB 6, 1, p. 82 *uppišši* is translated *treat her*, but this rendering is marked as doubtful. — P. II.]

- 27 I would therefore propose, with due reserve, the following restoration of the text: — וְיִסְּפוּן יִסְּפוּן שְׁמֵהּ-[]: וְיִסְּפוּן יִסְּפוּן שְׁמֵהּ-[]².
 For רוּחַ קָשָׁה = ἄνεμος σκληρός cf. Is. 27,8 where אֵל בְּרוּחַ הַקָּשָׁה = ἃ ἐν πνεύματι τῷ σκληρῷ, and for צָפוֹן and הַיָּסוֹן see Cant. 4,16. It is evident that תִּיפֹן might easily have dropped out before יִסְּפוּן, and it is curious that we have in אֵל, instead of two derivatives of יִסְּפוּן at the beginning of the second hemistich, two derivatives of צָפוֹן at the beginning of the first hemistich.
- (17) For אֵל יִהְיֶה we must read, with אֵל, יִהְיֶה, impf. Hof. of חָרַד, and for אֵל יִהְיֶה, in the second hemistich, with יִהְיֶה, or יִהְיֶה, impf. Hif. OORT, *Em.* reads יִהְיֶה and יִהְיֶה. — P. II.] אֵל פִּנִּי is perhaps to be struck out, following טוֹב. 5
- (18) [אֵל should be pronounced תְּאֵנָה; see above, p. 34, l. 44. — P. II.] After יִכְבְּדֵנוּ we should perhaps add בּוּ, with DYSERINCK. 10
- (19) Instead of אֵל מִיָּמִים the parallelism would lead us to expect a noun governing הַפְּנִינִים in the genitive; ἃ ὡς περὶ οὐχ ἄμωια (=?), so, too, אֵל. HITZ. conjectures בְּמִסָּה; VOGEL, BICK., FRANK., TOV, OORT, *Em.*, following אֵל, בְּמִסָּה. 15
- (20) אֵל with the Kthib; it is, perhaps, only a miswriting of אֵבְרוֹן which occurs everywhere else [cf., however, שְׁלֵמָה = سليمان, (gent. שְׁלוֹמִי) = سيلون, patron. of שְׁלֵמָה, נְלָה (gent. נְלָמִי); see GES.-KÄUTZSCH § 19, l. — P. II.]. Q^{re} אֵבְרוֹן, but according to others, אֵבְרוֹן.
- (21) Instead of אֵל מִתְּלֵלוֹ we should, perhaps, read, with DYS., מִתְּלֵלוֹ, following אֵל אֵל; 20 GRÄTZ מִתְּלֵלוֹ.
- (22) The first hemistich is evidently overburdened; אֵל, followed by אֵל, reads בְּמִכְתָּשׁ, a reading which was probably due, in the first instance, to הַכְּתוּשׁ; BICK. strikes it out, following אֵל. NESTLE (*Expository Times* 8,6, p. 287) thinks that the הַרְיִפוֹת (probably to be read, with CHEYNE, הַרְיִפוֹת, ה to be taken as a radical on account of 2 S 17, 19) is a mistake for some form derived from צָרָה with the meaning *crucible*, and that the same word lies behind בְּעֵלִי (notice, before ל), as in ψ 12,7 (cf. WELLHAUSEN *ad loc.*). On the other hand, CHEYNE (*loc. cit.* 8,7, pp. 335 f.) reminds us that בְּתוֹךְ הַרְפוֹת is supported by אֵל, except that אֵל read הַרְפוֹת in the midst of insults and paraphrased its reading ἐν μέσῳ σκεδερῶν ἀτυμῶν. The word עֵלִי, which belongs to the language of the Mishnah, CHEYNE further holds, is only a variant of מִכְתָּשׁ, and this again is only an example of the explanatory additions which transcribers delight in. 25
- אֵל מִתְּלֵלוֹ (so, too, אֵל) is to be struck out, with BICK., following אֵל אֵל.
- (23) For אֵל עֲרָרִים we should perhaps read, with אֵל, עֲרָרִיהָ. 35
- (24) Instead of אֵל וְאֵל read וְאֵל, with DYS., following אֵל οὐδέ and אֵל. The final ך appears in אֵל as the first consonant of the following word. Under אֵל גִּזְרֵי some expression parallel to גִּזְרֵי must lie concealed; GRÄTZ suggests אֵל עֲשָׂרָה (?), אֵל אֲנִי אֵל. אֵל παραδιδωστω, אֵל מעבר, אֵל שלם do not help. BICK. conjectures תֵּל before גִּזְרֵי. 40
- גִּזְרֵי גִזְרֵי with the Kthib; Q^{re}, unnecessarily, גִּזְרֵי גִזְרֵי.
- (25) [For אֵל גִּלְהָ we should perhaps read גִּלְהָ, although, in OT, גִּלְהָ is used exclusively of the shaving of the hair, but cf. رعى = جلع. אֵל does not mean *aftergrowth* (TOV: but *fresh verdure, shoots from the seed*, comprising all plants in their incipient stage. In Gen. 1,11 רִשָּׁא denotes shoots from the seeds both of עֵשֶׂב and of עֵץ. — P. II.)] 45
- (27) אֵל לִלְהַבֵּךְ (so, too, אֵל) is to be struck out, with BICK., TOV, following אֵל; it is a gloss on לִלְהַבֵּךְ, and overburdens the hemistich. For אֵל וְחַיִּים (so, too, אֵל) GRÄTZ most suitably conjectures וְחַק on the analogy of 31,15. 50

28 (1) For אֵל רִשָּׁעִים read רִשָּׁעִים and, reversed, for אֵל צְדִיקִים read צְדִיק [so, too, OORT, *Em.*]; אֵל has the singular in both hemistichs while אֵל אֵל have the plural.

- 30 אַל וְאֶבְרָהָם לְאִיתִי וְאֶלְיָשָׁבֵת לְאִיתִי (so, too, ㊄; ㊄ τοῖς πιστεύουσιν θεῷ καὶ παύομαι; ㊄ has only אַבְרָהָם וְאִשְׁתּוֹ) cannot be proper names, in spite of Neh. 11,7. Long ago J. D. MICHAELIS conjectured אֶלְיָשָׁבֵת וְאֶבְרָהָם, and so most modern commentators read, except that instead of אֶבְרָהָם (Ez. 43,8) the Qal אֶבְרָהָם should evidently be read, with DAHLER [contrast Crit. Notes on Isaiah, p. 196, l. 11; note 5 אֶבְרָהָם Prov. 8,30, וְאִשְׁתּוֹ 24,32, &c. — P. H.]. EWALD's view *With me is God* (reading אֶל אִתִּי like אֶל עִמָּנוּ) and *I prevail* (reading אַל וְאֶבְרָהָם) has been defended by SMEND in his *Religionsgesch.*¹, p. 480 (second ed.). [UORT, *Em.*, אֶבְרָהָם.]
- (3) For אַל לִמְדָתִי אֵל we should perhaps use, with GRATZ, SMEND, the reading of ㊄ θεὸς δεδιδάχεν με = אֶל לִמְדָתִי (JAG.); in that case we should have to translate the 10 second hemistich: *and I have learned the knowledge of the Holy One.*
- (4) Instead of the meaningless תְּקִים of אַל (so, too, ㊄㊄) read תְּקִים, with ㊄ ἐκράτησεν. For אַל כִּלְאֶפְסִי (so, too ㊄; ㊄ כִּלְאֶפְסִי) read אֶפְסִי, with ㊄. [For the brief hemistichs אֵל שְׁמוֹ בָּנוּ and מִה שְׁמוֹ בָּנוּ see above, p. 34, l. 13. — P. H.] אַל כִּי תִרְעֵנִי (so, too, ㊄㊄) is rhythmically superfluous and should be struck out, 15 with ㊄, as a gloss from Job 38,5.
- (5) For אֶלֶיךָ in all probability יְהוָה stood originally; cf. ψ 18,31.
- (6) [The form תְּקִים (cf. Ges.-Kautzsch²⁶ §§ 28,d; 75,q) indicates the correct pronunciation of apocopated imperfect forms. Even forms like תְּקִים or תְּקִים, strictly speaking, not dissyllabic. It is a mistake to pronounce תְּקִים, יְהוָה, יְהוָה, &c. 20 as dissyllabic forms, *ihhad* &c. They are all monosyllables and should be sounded as though they were written יְהוָה, יְהוָה; the *a* in יְהוָה and תְּקִים is merely an auxiliary vowel as in תְּקִים which does not differ in pronunciation from תְּקִים; יְהוָה is simply *ibn*, the initial *i* being pronounced without a preceding *s*, while the final *n* is simply a sonant nasal as in English *listen*, which is 25 not dissyllabic but practically *lišn*. Cf. *Beitr. z. Assyrl.* 1,294,328.
- (8) I believe that 8^c is a subsequent addition just as the final hemistich of the chapter, 33^c, and v. 20; but it seems to me that not only 8^c, 20, and 33^c but also 10.15^a.17.32 are out of place and must be relegated to the margin. I do not mean to say that vv. 10.17.32 are glosses, they may be genuine תְּקִים, and may 30 have belonged to the collection, but they are not in their proper place in this section of *numerical* proverbs and should be inserted elsewhere. — P. H.]
- (10) אֶרְוִנוּ with the Q^rc; K^rthib אֶרְוִנוּ.
- (13) [I can hardly believe that מִה רַבּוֹ עֵינַי represents an exclamative clause;² it is not taken as an exclamation in the Versions: ㊄ (SWEITE, p. 464) has κακόν (κακόν) 35 ὀφθαλμούς ὀφθαλμούς ἔχει in the Arabic Version: الولد الردي له عينان هائلتان, *generatio cujus excelsi sunt oculi*; ㊄ also has a relative clause, *דְּרָא דְרַמּוֹ עֵינַי*, and the original reading of ㊄ may have been *بعض عينيه*; the *מ* we find before ; in the Received Text may be a subsequent insertion; it is hardly probable that the conditional-temporal ; *מ* (NÖLD.² § 258³) is a correction of the 40 exclamative *מ* (NÖLD.² § 232, A, 3). The *מ* may be the enclitic emphatic *-ma*, which is so frequent in Assyrian and in Arabic. In a great many cases in Arabic where *ما* is said to be indefinite we have this emphatic particle, *e. g.* in cases like *بعضي ما لأريتك* &c. Cf. my remarks on the particle *ما* in the *Johns Hopkins University Circulars*, No. 114, p. 109 (cited in Ges.-Kautzsch²⁶ § 105, 45 n. 3); see also RECKENDORF, *Die syntact. Verhältnisse des Arabischen*, Leyden 1895-98, pp. 165 & 425. The emphatic *-ma* appears in Hebrew in three forms: — (1) as *מ* (cf. above, l. 44); — (2) as *מ* in *כמו* &c. (Assyr. *ki-ma* &c.; cf. my *Akkad. und Sumer. Keilschrifttexte*, Leipzig, 1881, p. 195; — (3) *מ*. Nor can אַל וְגַם בּוֹאֵת לֹא שָׂבַעְתָּ: מִה אִמְלָה לְבַתְּךָ in Ezek. 16,30 be an exclamative 50

² [In 15, 23^b the case is different. — P. H.]

- 28 (16) TOY omits **א** **נ** **ג** **ד** as a gloss. [This improves the rhythm. — P. II.]
For **א** **נ** **ג** **ד** read **ג** **ד**, with REUSS, BICK., FRANK., TOY, following **ט** **צ**.
ט's reading **ה** **ב** **ו** **ז** for **א** **נ** **ג** **ד** deserves consideration; it is accepted by EW., GRÄTZ, KAMPIL, WILDEBOER.
Instead of the K^rthib **ש** **נ** **א** **י** read the Q^rrê **ש** **נ** **א**, with **ט** **צ** and BICK. (TOY, **ש** **נ** **א**). 5
- (18) **ה** **ד** **ק** **י** for **א** **נ** **ג** **ד** as in v. 6^b.
Instead of **א** **נ** **ג** **ד**, which cannot mean *all at once*, read **ה** **ד** **ק** **י** or **ה** **ד** **ק** **י**, with LAG., GRÄTZ, BICK., KAMPIL, STRACK, OORT, *Em.*, following § and perhaps also **ט** (see PINK.); **ט** **א**. TOY omits **ב** **א** **ח** as a gloss.
- (23) For **א** **נ** **ג** **ד**, which gives no meaning in this place and is rhythmically superfluous, read **א** **נ** **ג** **ד**, with BICK., at the end of the verse. This reading, it is true, has not the support of the Versions; **ט** **δ** **δ** **ο** **υ** **ς** (= **א** **נ** **ג** **ד**); LAG. **ו** **ב** **א** **ח** **ו**; **ט** **ק** **ר** **ט** **י**; **ט** **א**. The meaning *afterwards, at last* (STRACK in his Commentary: *schliesslich*) is uncertain; the reading of **א** seems to be influenced by dogmatic considerations, to make God the speaker (therefore the accentuation **א** **נ** **ג** **ד**, with **מ** **נ** **ג** **ד** 15 instead of the disjunctive **ר** **ב** **י** **ע** **ב** **נ** **ג** **ר** as attested by WICKES); [*cf.* p. 41, l. 36]. TOY cancels **א** **ח** **ר** **י** as gloss or dittogram. [OORT, *Em.* reads **נ** **ח** **ר** **י**.]
- (24) **א** **נ** **ג** **ד** (so, too, **ט** **צ**) is rhythmically superfluous and should be struck out, with DYS., BICK., as a scribal expansion. 20
- 29 (2) **א** **נ** **ג** **ד**; but **ב** **ר** **נ** **ו** **ת** **י** **ק** **י** **ם** **ו**; but **ב** **ר** **נ** **ו** **ת** **י** **ק** **י** **ם** **ו** *when the righteous rule*, as suggested by TOY, would better suit the parallelism.
- (6) For **א** **נ** **ג** **ד** (so, too, **ט** **צ**), probably following 12, 13), which gives no satisfactory sense, read, with PINSKER (see DEL. *in loc.*), **ב** **נ** **ש** **ע** *in the step* (*cf.* 1 S 20, 3), or, with MANDELKERN (oral communication), **ב** **נ** **ש** **ע** *in stepping*. 25
- (10) For **א** **נ** **ג** **ד** (so, too, **ט** **צ**) read, with PINSKER, BICK., OORT, *Em.*, **י** **ר** **ו** **ן** (DYS. **י** **ר** **ו** **ן**).
(10) For **א** **נ** **ג** **ד** (so, too, **ט** **צ**); **ס** **נ** **ש** **מ** **ע** is evidently only a guess on the basis of the parallelism), which could only mean *they seek his life* (Ex. 4, 19; 1 S 20, 3), read **י** **ר** **ו** **ן** **נ** **פ** **ש** **ו**, with DYS., KAMPIL, following Ez. 34, 11f. TOY prefers **ר** **ש** **ע** **י** **ם** for **א** **נ** **ג** **ד** (so, too, OORT, *Em.*, *cf.*, however, **ב** **ק** **ש** in Ez. 34, 4, 16; Eccl. 3, 6; see 30 Crit. Notes on Ezekiel, p. 94, l. 46.
- (16) For **א** **נ** **ג** **ד** TOY (*cf.* above, l. 21) prefers **ב** **ר** **נ** **ו** **ת**.
- (19) For **א** **נ** **ג** **ד** *respond* see above, p. 48, l. 44. — P. II.]
- (21) **א** **נ** **ג** **ד**; **ט** **δ** **δ** **ο** **υ** **τ** **η** **σ** **η** **ρ** **η** **σ** **α** **ι**; **ט** **מ** **ל** **נ** **ס**; **ט** **נ** **ס** **ח** (*i. e.* **נ** **ס** **ח** *is torn away*, PINK.). Read **י** **ר** **ו** **ן**, with BERTHEAU, STRACK. [OORT, *Em.* suggests **י** **ר** **ו** **ן**.] 35
- (24) For **א** **נ** **ג** **ד** *cf.* Jud. 17, 2; Lev. 5, 1 which must be translated: *If a person, in spite of his having heard the adjuration of the judge, sin by not giving testimony when he is a witness, no matter whether he have seen the thing or only heard of it, and thus incur guilt &c.* The apodosis to the four coordinated conditional clauses begins in v. 6, not in v. 5. *Cf.* the translation in *Johns Hopkins University Circulars*, July '94, p. 114^a and contrast BÄNTSCH *ad loc.* — P. II.] 40

- 30 For the section 30-31, 9 see MÜHLAU's dissertation quoted above, p. 32, l. 1. 45
For e. 30 *cf.* *Iepheli ben-Eli Karaita in Proverbiorum Solomonis caput XXX Commentarius* ed. ZACHARIAS AUERBACH, Bonnæ, 1866. See also E. J. DILLON, *The Sceptics of the OT* (London, 1895) pp. 133-156; 269-272.
- (1) **א** **נ** **ג** **ד** may mean *hired slave*; *cf.* Arab. **ا** **ج** **ي** **ر**, Assy. *agru, agarru* (DEL., IIW 17^b), or *thinker*, *cf.* Assy. *egirru* (DEL., IIW 18^a); the etymology is, of course, very uncertain. — P. II.]
For **א** **נ** **ג** **ד**, which probably means *the oracle or prophetic utterance* [*cf.* note on Num. 23, 7] we must read, with DYS., either **ה** **פ** **ש** **ע** **א** or **ה** **פ** **ש** **ע**.

- 31 τωσαν; S **שמעו** **מלמהל** **בגלב** **עבד**; both S and C begin the verse with an imperative, *Beware*.
 אָ with the Q^ré; אָ with the K^chib. KAMPH. suggests אָל [so, too, OORT, *Em.*, i. e. *Textus Hebraici Emendationes quibus in Vetere Testamento Neerlandice vertendo usi sunt* A. KUENEN, I. HOOVKAAS, W. H. KOSTERS, H. OORT, *edidit* 5
 H. OORT. Lugduni Batavorum, typis E. J. Brill, MCM]; but see KÖNIG, *Lehrgebäude*, vol. 2, p. 245, note 2.
 (8) הלוף אָ; but perhaps the ה is due to dittography (the following verse begins with פָּתָה) and we must read, with DYS., טוֹי (*all who suffer*), הָלִי.

10

- (11) For the alliteration in the first hemistich see above, note on 24, 1.
 (15) According to TOY אָחזק לנערותיה אָחזק is a gloss, a repetition or explanation of the second hemistich. 15
 (16) נָטָעָה with the Q^ré and SC; K^chib נָטַע (= נָטַע DYS.; נָטַע GRÄTZ). [I should prefer to read נָטַע, omitting כָּרַם which spoils the rhythm; כָּרַם is a subsequent explanatory addition just as מִים and לֶחֶם in 25, 21 or אַבְנִים in Eccl. 3, 5. — P. 11.]
 (18) בָּלִיל with the K^chib; Q^ré בָּלִילָה.
 (21) For the alliteration in this verse see note on 24, 1. 20
 For אָחזק we should, perhaps, read אָחזק, with LUTHER &c., following ὁμοσῶς which, however, ὁ takes with v. 22.
 (25) אָחזק אָחזק, perhaps better אָחזק אָחזק for the same reasons as in 30, 25 ff. Cf. above, p. 68, l. 26.
 (27) K^chib הִלְבוֹת is transcriptional error for הַלְבוֹת; so Q^ré. 25

30

clause; perhaps we should read, with enclitic, emphatic מָה : — ולא שבעת ומה אכלה — לִקְרֹתָךְ *verzehrend war deine Gluth* (شروتك وشعفتك) — לִקְרֹתָךְ = לִקְרֹתָךְ; cf. Ex. 3, 2. Note also cases like מִשְׁמַעֲהֶם for שָׁמְעָה , Jer. 3, 13 &c. For the emphatic *ma* in Arab. *Allāhümma* (see Crit. Notes on Numbers, p. 48, l. 45) cf. also Arab. *halümma*, Heb. הָלֵם; see also WRIGHT-DE GOEJE³ 2, 343, l. 10.

In Ezek. 19, 2, on the other hand, the מָה after אֲמַרְתָּ seems to correspond to the Assy. *mā* 'thus, as follows,' introducing *oratio directa* (cf. DEL., *Ass. Gr.* § 78; HW 387^b): מָה may be combined with the preceding אֲמַרְתָּ so that the קִינָה begins with אָמַרְתָּ like the second allegory in v. 10.

The matter deserves further investigation.

The prefixed ל in לֹא־בָל is perhaps the emphatic particle (= Assy. *li ikkal*, cf. above, p. 52, l. 11 and below, p. 86, l. 28); otherwise we should have no apodosis.

(15) Cf. CHEVNE, PSBA 23, 143. — P. H.]

(16) מִן עֶצֶר (so, too, סע) is struck out by BICKELL. Ὁ ἄρως γυναικός probably read only ὄρη .

(17) For מִן לִקְרֹתָךְ (cf. GES.-KAUTZSCH § 24, c) we should perhaps read, with FRANK., וְקָנָה ; cf. 23, 22^b.

(18) וְאָרְבָּעָה with the Q^crè; וְאַרְבַּע K^cthib.

(20) Both the subject-matter and the prosaic form of this verse prove it to be a later addition (cf. above, p. 67, l. 28); so DATHE, HITZ., DEL., FRANKENBERG.

(24) [Omission of the הַכַּמִּים in the second hemistich would improve the rhythm; it is probably a gloss on the מִתְקַבְּצִים . OORT, *Em.* reads מִתְקַבְּצִים . — P. H.]

(25) וְיָבִינֵנוּ , impf. consec. (in the same way v. 26: וְיִשְׁמָנוּ , v. 27: וְיִצְעָה) might be explained as indicating *facts* known by experience; according to KÖNIG, *Synt.* § 369, f the emphatic copulative connection may be used instead of other coordinating conjunctions. But we should probably point וְיָבִינֵנוּ &c. as simple *modus rei repetitæ*, just as we have the simple impf. in a negative clause in v. 30.

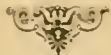
(28) For מִן תִּתְפַּשׂ we should perhaps read, with MÜHLAU, DYS., following $\text{Ὁ εὐάλωτος ὤν, τῆψα}$ [so, too, OORT, *Em.*

(29) The first hemistich would gain by omitting הַמָּה . — P. H.]

(31) The text is hopeless; DYS. conjectures ingeniously $\text{וְהָיָה מִתְנַשֵּׂא וְהָיָה}$.

For $\text{מִן אֲלֵקִים עֲמוֹ}$ Ὁ has $\text{δημηγορῶν ἐν ἔθνει}$; so, too, $\text{مَصَلًا مَصَلًا مَصَلًا}$, and $\text{עָמִיּוֹת בֵּית וַטְלִיל בֵּית עַמִּיּוֹת}$. HITZ. conjectured עֲמִיּוֹת , DYS. אַלְפִים עֲמוֹ , BICK. קָם לְעֲמוֹ .

(33) The third clause of v. 33 may be the complement to a lost hemistich; but it is probably nothing but scribal expansion added by some one who felt called upon to append a moral. [Cf. p. 65, l. 29; p. 62, l. 8. — P. H.]

31

(2) The addition $\text{מִן לְמוֹאֵל בְּכֹזֵר אָמַר אֲלֵיךְ בְּרִי}$ is preserved in ט ; its omission in מ and סע is probably due to *homoteleuton* of בְּרִי . [The second בְּרִי , however, is better omitted. OORT, *Em.* inserts אָמַר after מ . — P. H.]

(3) Instead of the curious וְהָיָה רִיבֵךְ of מ we should perhaps read, with DYS., KAMPH., WILD., וְהָיָה רִיבֵךְ ; cf. Cant. 7, 13 and above, p. 38, l. 22. TOY suggests וְהָיָה רִיבֵךְ .

For מִן לְמַחֲזֹת GESENIUS conjectured לְמַחֲזֹת (so also DEL., WILD., STRACK, TOY, OORT, *Em.*); MÜHLAU better לְמַחֲזֹת , *those who enervate*. $\text{Ὁ εἰς ὑπεροβουλίαν, ὁ ἄδανδός, ὁ ἄδανδός}$.

(4) מִן לְמַחֲזֹת , אל למלבים למואל (similarly סע ; but ט has $\text{μετὰ βουλῆς πάντα ποίει}$), is rhythmically superfluous and evidently only a dittogram of the words which follow, with the addition of לְמוֹאֵל .

The evident gap after וְהָיָה רִיבֵךְ should probably be filled with לְשָׂא or some such expression; ט ends the verse with $\text{οἱ δυνασταὶ θυμώδεις εἰσὶν, οἶνον δὲ μὴ πινέ-$

40

45

50

After 24,22 **A** and **G** differ also in the arrangement of the text: after the *Collection of Aphorisms* in 22,17-24,22 **G** has the first half of the *Sayings of Agur ben-Jakoh* (30,1-14), preceded by five proverbs not found in **A** (see below, p. 82, l. 32); then follows the conclusion of c. 24, *viz.* vv. 23-34, containing the additional small collection of *Aphorisms of the Sages* (גַּם אֵלֶּה אִפְרוֹרִיִּים), and there- 5
after comes the second half of the *Sayings of Agur ben-Jakoh* (30,15-33), con-
taining the *Numerical Proverbs* (see above, p. 67, l. 32) and followed by the
Sayings of Lemuel in 31,1-9.

In the final chapters 25-31 the arrangement is practically the same in both recensions except that, as stated above (ll. 2.6), the *Sayings of Agur and Lemuel* 10
(30-31,9) precede in **G** cc. 25-29, the first section (30,1-14) being inserted be-
tween vv. 22 and 23 of c. 24, and the final section (30,15-31,9) after the last
verse of c. 24: thus cc. 25-29 are inserted, in **G**, between vv. 9 and 10 of c. 31;
and the section 24,23-34 (גַּם אֵלֶּה אִפְרוֹרִיִּים) is interposed between vv. 14 and 15 of
c. 30. This arrangement of **G** (22,17-24,22; 30,1-14; 24,23-34; 30,15-33; 31,1-9; 15
25-29; 31,10-31) is manifestly inferior to that of **A**. — P. 11.

- I (7) Between 7^a and 7^b of **A** two additional hemistichs are inserted in **G**:— 20
 σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιούσιν αὐτήν·
 εὐσέβεια δὲ εἰς θεὸν ἀρχὴ αἰσθήσεως,
 The first of these is derived from ψ 110 (**A** 111), 10, where, also, it is preceded
 by ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου; the other is evidently a second translation of 7^a
 (so, too, ΓΟΥ). 25
- (12) Instead of 12^b **G** reads καὶ ἄρωμιεν αὐτοῦ τὴν μνήμην ἐκ γῆς, which is probably
 derived from ψ 33 (**A** 34), 17 τοῦ ἐξολεθρευσοῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.
 It may be a substitute for some illegible passage in the Hebrew original (so
 LAG.); cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 80, l. 6; p. 86, l. 15; p. 138, l. 28; p. 152, l. 3, &c.
- (14) In **G** 14^b has a double translation:— 30
 κοινὸν δὲ βαλλάντιον κτησώμεθα πάντες
 καὶ μαρσίπιον ἐν γεννηθῆτω ἡμῖν.
 The first and freer rendering is to be regarded, with JÄG., LAG., and BAUMG.,
 as the original; the second is lacking in Cod. 23 of HOLMES and PARSONS.
- (18) **G** adds a third clause ἡ δὲ καταστροφή ἀνδρῶν παρανόμων κακὴ for the end (or 35
destruction) of the godless is evil, (Heb. עַר שַׁר אַנְשֵׁי דַרְרַן (Dei.)). This brings to
 mind **G**'s version of Job 8,19: ὅτι καταστροφή ἄσεβοῦς τοιαύτη, but is probably
 nothing but an explanatory gloss to the preceding θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς κακά.
- (21) Between 21^a and ^b **G** inserts ἐπι δὲ πύλαις δυναστῶν παρεδρεύει and she sits at 40
 the door of the mighty, which is evidently derived from 8,3 where παρά γὰρ
 πύλαις δυναστῶν παρεδρεύει is an inaccurate translation of **A** קַרַת יְפִי שַׁרְעִים לִי.
- (27) **G** (but not **G**^P) adds a fourth clause ἡ ὕταν ἐρχεται ὑμῖν ὄλεθρος, an evident 45
 doublet to 27^c, καὶ ὕταν ἐρχεται ὑμῖν θλίψις καὶ πολιορκία, which was sub-
 sequently added and connected by means of ἡ. According to LAG., this fourth
 clause 27^d was rather a second translation of 27^a καὶ ὡς ἂν ἀφίκηται ὑμῖν ἄψω
 θόρυβος, which was moved down here because a parallel was required for 27^c.
- 2 (2) **G** gives two translations of 2^b: — καὶ παραβαλεῖς καρδίαν σου εἰς σύνεσιν and παρα-
 βαλεῖς δὲ αὐτήν ἐπὶ νοουθήτησιν (**G**^P νοουθεσίαν) τῷ υἱῷ σου. The first rendering
 is, without doubt, a correction of the second and more original one, which pre- 50
 supposes as Hebrew original: הַנְּבִיחַ לְבַבְךָ אֵלֶּיךָ. It is probably connected with the
 reading אֵלֶּיךָ in 3^a which is attested by **G**.
- (16) It is useless to attempt to trace **G** τοῦ μακράν σε ποιῆσαι ἀπὸ ὕδου εὐθείας καὶ

Appendix

Additional Lines and Hemistichs

found in the

SEPTUAGINTAL VERSION OF THE BOOK

and

Lines wanting in that Version.

THE SEPTUAGINTAL VERSION of the Book of Proverbs contains a number of משלים and hemistichs not found in the received Hebrew text (cf. 1, 7, 14, 18, 21, 27; 2, 2, 19, 21; 3, 15, 16, 22, 28; 4, 10, 27; 5, 3, 23; 6, 8, 11, 25; 7, 1; 8, 21; 9, 6, 10, 12, 18; 10, 4; 11, 16; 12, 11, 13, 26; 13, 9, 11, 13, 15; 14, 22; 15, 1, 18; 16, 1-3, 5, 17, 26, 30; 17, 5, 6, 21; 18, 22; 19, 7; 22, 8, 9, 14; 24, 22; 25, 10, 20; 26, 11; 27, 20, 21; 28, 10, 17; 29, 25). On the other hand, a number of hemistichs of \mathfrak{H} are not represented in \mathfrak{G} (cf. 7, 25; 8, 29; 11, 3^b, 4, 10^a, 11^b; 13, 6; 15, 31; 16, 1-3; 18, 23-19, 2; 20, 14-19; 21, 5, 18; 23, 23; 25, 9), and it is impossible to attribute all the clauses wanting in \mathfrak{G} to subsequent scribal 10 expansions of the Hebrew text. Some of the additional proverbs in \mathfrak{G} , however, may be mere *variants* or *versional doublets* (cf. 1, 14, 27; 2, 2, 19, 21; 3, 15; 4, 10; 5, 23; 6, 25; 9, 6; 14, 22; 15, 1, 18; 22, 8, 9; 28, 17; 29, 7, 25) or *illustrative quotations* (cf. 1, 7; 3, 16, 28; 9, 12; 12, 11; 13, 13; 26, 11) and *explanatory glosses* (cf. 1, 18; 4, 27; 13, 15; 22, 14) or *corrective interpolations* (cf. 4, 27; 7, 1 and \mathfrak{G} 's 15 omission of 11, 3^b, 4; see also above, p. 62, l. 6) which afterwards crept from the margin into the text; others may have been found by the Greek translators, as subsequent expansions of Hebrew scribes, in their Egyptian recension of the Hebrew text (cf. 7, 1; 8, 21; 9, 12, 18; 10, 4; 12, 11, 13; 13, 13; 16, 1-3, 17; 17, 5, 21; 19, 7; 22, 11, 14; 24, 22; 25, 10, 20; 27, 20, 21); but we can 20 hardly suppose that all of the additional lines in \mathfrak{G} are based on a Hebrew original (cf. 4, 27; 5, 3; 6, 8, 11; 14, 23; 17, 6). The cases in which \mathfrak{G} seems to have preserved some משלים which formed part of the original Hebrew text of the Book of Proverbs (cf. 11, 16; 27, 20, 21) are exceptional. Some of the additional proverbs of \mathfrak{G} are not given in \mathfrak{J} . A Hebrew version of the additional 25 lines found in \mathfrak{G} is appended to FRANZ DELITZSCH's commentary on *Das salomonische Spruchbuch* (Leipzig, 1873) pp. 543-547.

- 4 and on p. 543 he renders more literally:—

דרבי ימין יודע יהוה ודרבי שמאל נעקשו:
הוא יישר מעגלותיך ומצעדיך בשלום יבנים:

According to EWALD (*Sprüche Salomo's*², p. 94) the Hebrew text read as follows:—

כי דרך מימין לך יהוה והצבות הם משמאלך:
הוא יישר מעגליך והליכותיך בשלום יבנים:

We doubt, however, whether these two verses are derived from a Hebrew original: the first contains a gloss on **Al** 27^a in which *right and left* is interpreted ethically and made to apply to the right and to the crooked ways; the second, on the other hand, is a dogmatic correction (*cf.* above, p. 70, l. 16) of **Al** 26 where man is commanded to *remove his foot from evil*, and consequently looked upon as capable of molding aright his own ways. LAG.'s suggestion deserves consideration that it was a Greek speaking Christian who, having in mind the much discussed doctrine of the *two ways*, first added these words.

- 5 (3) **G** prefixes μη πρόσεχε φαύλη γυναικί *heed not an evil woman*. This is evidently not based on a Hebrew original but is an imitation of v. 1, σὺ εἶ, ἐμὴ σοφία πρόσεχε, freely expanded in order to bridge the chasm between vv. 2 and 3 of **Al**.
(23) **G** has two translations of v. 23^a. The first, οὗτος τελευτᾷ μετὰ ἀπαιδευτων, which is probably the original rendering, takes **z** in the sense *among* and **ץ** as paraphrase of a personal adjective, *dissolute* (*cf.* GES.-KAUTZSCH, § 152, u). The second, καὶ (evidently substituted for the original οὗτος in order to obtain a better connection) ἀπώλετο δι' ἀφροσύνην, is a later correction which was subsequently inserted after 23^b.

- 6 (8) After v. 8 **G** has a long addition which may perhaps be divided, with SWETE, into seven hemistichs:—
ἡ πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν
καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστίν,
τὴν τε ἐργασίαν ὡς σεμνὴν ποιεῖται·
ἣς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγείαν προσ-
ποθεινὴ δέ ἐστιν πᾶσιν κοῖ ἐπίδοξος· [φέρονται,
καίπερ οὖσα τῇ ῥιῶνι ἀσθενής,
τὴν σοφίαν τιμήσασα προήχθη.

Or go to the bee, | and learn how diligent she is, | and how nobly she does her work. | Kings and people use her labors for their health, | and with all she is honored and beloved. | Although weak in strength, she is highly esteemed, | because she honors wisdom. There can be no question of a Hebrew original for this addition (HITZ., LAG., TOV). It originated with some Greek who thought that the bee was at least as well suited as the ant to be an example of diligence and prudence; but to the Hebrew OT such a view of the bee, as BAUMG. rightly points out, is quite foreign.

- (11) After a somewhat arbitrary translation of this verse **G** adds:—

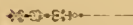
ἐάν δέ ἄοκνος ἦς, ἵξει ὡσπερ πηγὴ ὁ ἀμητός σου,
ἣ δὲ ἔνδεια ὡσπερ κακὸς ὄρομεύς ἀπαιτομολήσει.

*But if thou art unwearyed, thy harvest-wealth will come as a fountain,
And want will desert thee like a bad runner.*

These words are evidently an antithesis to v. 11 of **Al**, but in all probability were balanced against **G** in its present form. It is therefore useless, with LAG. and others, to labor over a supposed Hebrew original and its possible origin. The reference to harvest is derived from v. 8, and the comparison of it to a richly streaming fountain may have been suggested by such passages as Amos 5, 24.

- (25) **G** renders 25^b in a double form: first, by μηδὲ ἀγρευθῆς σοὶς ὀφθαλμοῖς which is the original translation; it presupposes **צ**עצצע instead of **Al** צעצע, but

- 2 ἀλλότριον τῆς δικαίας γνώμης. υἱέ, μὴ σε καταλάβῃ κακὴ βουλή to a different Hebrew original. TOY's judgment (p. 51 of his Commentary) is correct: — "This is not a scribal heterogram of the particular words of ΑΙ, but an independent, allegorizing reading of the schools. The next section also is taken as a description of moral folly and is introduced by the words υἱέ, μὴ κ. τ. λ." 5
- (19) Θ gives two translations of 19^b: οὐδὲ μὴ καταλάβωσιν τρίβους εὐθείας (certainly only a free rendering of ΑΙ חַיִּים תִּהְיֶה and not another reading) and οὐ γάρ καταλαμβάνονται ὑπὸ ἐνιαυτῶν ζωῆς (= 'ח תִּנְשֵׁב וְנַשֵּׂב). The first, and more exact, translation must again be considered, with LAG. (against BAUMG.), to be a correction of the second and somewhat strange rendering. The variant ὑπὸ ἐνιαυτῶν ζ. has probably arisen under the influence of 3, 2 (so TOY), although Θ there renders חַיִּים תִּנְשֵׁב with ζτη ζωῆς. 10
- (21) In Θ we find two translations of this verse. One, rendering it χρηστοὶ ἔσονται οἰκήτορες γῆς, ἀκακοὶ δὲ (Θ^{S*} καὶ ὄσιοι) ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ, is found in Θ^{S.c.a.A} and (along with the other form), in *Compl., Ald.* This is regarded by LAG. and 15 BAUMG. as the more original. The second rendering, ὅτι εὐθεὶς κατασκηνώσουσι γῆν, καὶ ὄσιοι ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ, is the text of Θ^V and, according to TOY, appears to show the hand of an Alexandrian reviser.
- 3 (15) Between 15^a and ^b Θ has two doublets: — οὐκ ἀντιτάσσεται (Θ^{S.c.a.A} ἀντιτάσεται) 20 αὐτῇ οὐδὲν πονηρὸν (read, with JÄG., GRABE, BAUMG., ποθητόν) and εὐγνωστός ἐστὶν πᾶσιν τοῖς ἐγγίζουσιν αὐτῇ. The latter would probably run in Hebrew קָלִיל אֵלֶּיךָ וְכִבְיָוֶהוּ לְכָל הַיֹּדְעִים, and thus varies absolutely from ΑΙ. According to LAG. these two hemistichs, but in reversed order, represent the original translation, while 15^{a-d} is the work of a reviser. 25
- (16) After v. 16 Θ has two additional hemistichs. One of these (ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐκπορεύεται δικαιοσύνη) is almost word for word from Is. 45, 23 (changing αὐτῆς to μου, as the utterance is from the mouth of God) and the other (νόμον δὲ καὶ ἔλεον ἐπὶ γλώσσης φορεῖ) is a rough rendering of ΑΙ מִנְשֵׁב לְעַלְמֵי הַדָּוָה in Prov. 31, 26. 30
- (22) After this verse Θ repeats v. 8 with slight variants.
- (28) Θ adds οὐ γάρ οἶδας τί τέξεται ἢ ἐπιούσα from 27, 1, only writing οἶδας instead of γινώσκεις.
- 4 (10) Θ gives two translations of 10^b: — καὶ πληθυνθήσεται (Θ^{S.c.a.A} † σοι) ζτη ζωῆς σου 35 and ἵνα σοὶ γένωνται πολλὰ ὄδοι βίου. The latter departs much more from ΑΙ but is no doubt more original (Jäg., LAG., BAUMG.). The strange ὄδοί does not point to a different reading (τοחת for תִּנְשֵׁב, LAG.) but is only a transcriptional error induced by ὁδοῦς in v. 11 (so TOY).
- (27) After this verse Θ³, but not Θ², add four lines:— 40
- ὁδοὺς γὰρ τὰς ἐκ δεξιῶν οἶδεν ὁ θεός,
 διεστραμμένοι δὲ εἰσὶν αἱ ἐξ ἀριστερίων·
 αὐτὸς δὲ ὕρθας ποιήσει τὰς τροχιάς σου,
 τὰς δὲ πορείας σου ἐν εἰρήνῃ προῶξει.
*For God knows the ways of the right hand,
 But the ways of the left are crooked.
 Thy paths He Himself will straighten
 And lead forward thy ways in peace.* 45
- On p. 39 of his commentary DEL. has the following very neat rendering into Hebrew:— 50
- : כי דרני פְּמִינִים ידע יהוה ועקשֵׁים דרני מִשְׁמָאלִים:
 : הוא יפְּלֵם פְּעֻלוֹתַיךְ ארחותיך בשלום יצליח:

* The asterisk in Θ^{S*} &c. denotes corrections by the original scribe.

9

διαπορεύεται δὲ δι' ἀνύδρου ἐρήμου
καὶ γῆν διατεταγμένην ἐν διψώδεσιν,
συνάξει δὲ χερσὶν ἀκαρπίαν.

Who props himself on lies hunts the wind, | he pursues fluttering birds; | for he abandoned the ways of his vineyard | and wandered from the paths of his farmland; | he strays through waterless wastes | and a land in regions of thirst; | and he gathers with his hands unfruitfulness. According to Ew. (p. 125) the Hebrew original ran:—

נשען על שקר רעה רוחות והוא ירדף צפרת כנף:
כי עוב רדני כרמו ומעגלי שנהו תעה:
ויעבר בישמון בלי מים וארץ לשממת ציים:
ואסף בידיו גלסור

DEL., on the other hand, rendered it:—

הנשען בשקר רעה רוח והוא ירדף צפרים צפות:
כי עוב שבולי כרמו והועה בנתיבות שקהו:
ועובר מדבר אין מים וארץ יסודה לצמאין:
ואסף בידו שנהו

Here, too, the possibility of a Hebrew original cannot be denied. In form and content these verses have real life and weight. But they are certainly not the original sequel of 9 v. 12. They appear to have been added (perhaps as an illustrative quotation) by a later sage in order to warn the disciples of that true wisdom, which springs from the fear of JHWH (cf. v. 10), to keep aloof from false and lying wisdom (above all, probably, from heathen philosophy), which promises satisfaction but brings only sad disappointment.

(18) 6 adds four double hemistichs:—

ἀλλὰ ἀποπήδησον, μὴ χρονίσης ἐν τῷ τόπῳ,^α
μηδὲ ἐπιστήσης τὸ σὸν ὄμμα^β πρὸς αὐτήν·
οὕτως γὰρ διαβήσῃ ὕδωρ ἀλλότριον
καὶ ὑπερβήσῃ ποταμὸν ἀλλότριον·^γ
ἀπὸ δὲ ὕδατος ἀλλοτρίου ἀπόσχου,
καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίης,
ἵνα πολὺν Ζήσης χρόνον,
προστεθῇ δὲ σοι ἔτη ζωῆς.

(α) 6^{S.c.a} + αὐτήν. — (β) So all except 6^V which reads ὄμαξ. — (γ) This hemistich in 6^{S.c.a.A}; 6^V.

But flee, linger not in the place, | nor let thine eye dwell on her; | for so passest thou through strange water | and over a strange river. | From strange water abide thou far | and from a strange fountain drink not, | that much time thou mayest live | and that years of life may be added to thee. The Hebrew original ran according to Ew. (p. 126):—

כי אם נד אל תאחר במקמה ואל תשית עיניך בה:
כי כן תעבר בנהר זר ותפסח על מים נכרים:
ומים זרים הנצל מהם ומפען נברי אל תשת:
למען תהיה ימים רבים ויוסיפו לך שנות תיים:

DEL. renders (p. 543):—

אך סוד מפנה ואל תאחר במקומה ואל תשא עיניך אליה:
כי כן תעבר מים זרים ותקניא ממים זרים:
למען תהיה ימים רבים ויוסיפו לך שנות חיים:

The last line agrees exactly with Ew.'s translation.

That these lines are based on a Hebrew original must be admitted. But they are certainly the addition of some one who missed an express statement of how dangerous the counsel of Folly in v. 17 must be. Advice is therefore first given in four hemistichs how the danger of being led astray by the adulteress may be

6 μηδὲ ἄγρ. is only a free rendering of **A** and does not presuppose **ⲡⲪⲗ**, as BAUMG. thinks. The second rendering, μηδὲ συναρπασθῆς ἀπὸ τῶν αὐτῆς βλεφάρων, which subsequently pushed its way into the text, is later and more exact.

7 (1) Between vv. 1 and 2 **Ⲭ** adds:— **5**
 οὐκ ἔστιν ἐν τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου
 πλὴν δὲ αὐτοῦ μὴ φοβοῦ ἄλλον.

DEL. (p. 543) renders this:— **בְּנֵי כְבוֹד אֱתֵי הַיְהוָה וְאַל תִּירָא מִיָּד אֲחֵרִים**
 This verse has undeniably a Hebrew flavor, and EW. held that its original ran:—

בְּנֵי כְבוֹד אֱתֵי הַיְהוָה וְאַל תִּירָא:

He was inclined to insert this after v. 3 on account of its breaking the connection **10** so badly between vv. 1 and 2. More probably this verse is a protest on the part of some reader, Hebrew or Greek, against the overemphasis upon a human command as opposed to the fear of God which should alone be considered.

(25) The second hemistich in this verse, which is lacking in **ⲬV**, is supplied by **ⲬScaA** &c. in the form καὶ μὴ πλανηθῆς ἐν ἀτράποις αὐτῆς from **Ⲯ**; cf. MIDDELDORP, **15**
Cod. Syr. Hexapl., p. 576.

8 (21) **Ⲭ** adds:— **20**
 ἐὰν ἀναγγεῖλω ὑμῖν τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα,
 μνημονεύσω τὰ ἕξ αἰῶνος ἀριθμησάμην.
 If I declare to you what takes place from day to day,
 I must remember to recount the things that have been from eternity.

This may be based on a Hebrew original. According to EWALD (p. 122) it ran:— **אִם אֲנִיד לְכַתֹּב לָכֶם אֲשֶׁר לְיוֹם יוֹם**
 while DEL. (p. 543) renders it:—

כִּי אֲנִיד לְכַתֹּב אֶת אֲשֶׁר יִקְרֶה יוֹם יוֹם **25**

But it is certainly only an addition for the purpose of facilitating the transition from the section which described τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα (vv. 1-21) to that on τὰ ἕξ αἰῶνος (vv. 22ff.); so BAUMGARTNER.

(29) The omission of v. 29^a in **Ⲭ** can be due to accident only. The insertion in **ⲬScaA** **30**
 ἐν τῷ τιθέναι τῇ θαλάσῃ ἀκριβασμὸν αὐτοῦ καὶ ὕδατα οὐ παρέλεύονται στόμα-
 τος αὐτοῦ is derived from **Ⲯ**.

9 (6) **Ⲭ** renders v. 6^a ἀπολείπετε ἀφροσύνην (reading **ⲛⲉⲧ** with all other Versions, and apparently rightly, instead of **ⲡⲪⲗⲓⲁⲛⲟⲩ**) ἵνα εἰς τὸν αἰῶνα βασιλεύσητε (a free rendering of **ⲡⲪⲗ** **ⲛⲉⲧ**, influenced by Wisd. 6,20 ἐπιθυμία ἄρα σοφίας ἀνάγει ἐπὶ **35**
 βασιλείαν). The further addition καὶ ζητήσατε φρόνησιν and seek after insight may be explained on the supposition that to the above free rendering, as so often, a correction καὶ ζήσετε was added. From this arose by error ζητήσατε, and then the necessary object was added in the form of φρόνησιν. This hypo-
 thesis would seem to be simpler than LAG.'s that φρόνησιν, originally a gloss to **40**
 σύνεσιν in the third hemistich, had come to stand after ζήσετε, and that ζήσετε had then, for the sake of sense, been changed by a reviser to ζητήσατε.

(10) The addition in **Ⲭ** τὸ γὰρ γινῶναι νόμον διανοίας ἐστὶν ἀγαθῆς for to know the **45**
Law is (the test of) true knowledge (according to DEL., p. 543. = **לְרֵעַת תּוֹרָה שְׂבִבַּ**
ⲛⲟⲩ) cannot be regarded as a second, and still less, with LAG., BAUMG., as the authentic translation of **ⲡⲪⲗ** 10^b. It is rather the gloss of some transcriber for whom all wisdom and knowledge of God was comprised in the study and know-
 ledge of the Law.

(12) Between vv. 12 and 13 **Ⲭ** adds:— **50**
 ὃς ἐρείδεται ἐπὶ ψεύδεσιν, οὗτος ποιμαίνει ἀνέμους,
 ὁ δ' αὐτὸς διώξετα ὄρνεα πετόμενα·
 ἀπέλιπεν γὰρ ὁδοὺς τοῦ ἑαυτοῦ ἀπελῶνος,
 τοὺς δὲ ἄζοντας τοῦ ἰδίου γεωργίου πεπλάνηται·

12 (26) After v. 26^a Ⲭ^A &c. (but not Ⲭ^V) add:—

αἱ δὲ γυνῶμαι τῶν ἀσεβῶν ἀνεπιεικεῖς *but the plans of the godless are unfair.*
LAG. sees in this, no doubt rightly, the original translation of v. 10^b. Then follows in Ⲭ^{AV} and, in brackets, also in Ⲭ^{Sa,c}: — ἀμαρτάνοντας (Ⲭ^V + δέ) καταδιώζεται κακά. That this hemistich comes from 13,21^a is certified by the fact that in Ⲭ^S and some minuscules 13,21^b is further added. 5

13 (6) The omission of this verse in Ⲭ^V can only be accidental, Ⲭ^A &c. read δικαιοσύνη φυλάσσει ἀκάκους ὁδῶ, τοὺς δὲ ἀσεβεῖς φαύλους ποιεῖ ἀμαρτία. The second hemistich here takes **ⲡⲌⲖⲞ** erroneously as subject; nevertheless it may be the work of the first translator (so LAG.). 10

(9) After this verse Ⲭ^{AV} (Ⲓ after v. 13) add:—

ψυχὰι δόλιαι πλανῶνται ἐν ἀμαρτίαις, ———— Ⲁⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ
δίκαιοι δὲ οἰκτεῖρουσιν καὶ ἐλεῷσιν.^a (2) Ⲭ^A ἐπισημαίνει.

For the second hemistich cf., with LAG., ψ 37 (Ⲭ 36), 21^b: — ὁ δὲ δίκαιος οἰκτεῖρει καὶ διδοῖ. Ew. (p. 148) translates this addition:—

נפש מרמה תועה בחטא וצדיק חונן ומלך
נפש רמיה השנה בקרָא וצדיק חנן ומלך:

A connection with vv. 9 or 10 cannot be established, TOY remarks, The couplet is not improbably a combination of glosses. 20

(11) Ⲭ reads as a third clause in the verse: δίκαιος οἰκτεῖρει καὶ κυχρῶ = **ⲙⲘⲗⲏ** וְחַנּוּן מַלְךְ, evidently only a misplaced variant to 9^a (see above), following ψ 112 (Ⲭ 111), 5:—
χρηστός ἀνήρ ὁ οἰκτιρῶν καὶ κυχρῶν.

(13) After v. 13 Ⲭ^S add three hemistichs:—

ὠψὲ δολίῳ οὐδὲν ἔσται ἀγαθόν·
οἰκέτη δὲ σοφῶ εὐδοοὶ ἔσονται πράξεις,
καὶ κατευθυνθήσεται ἡ ὁδὸς αὐτοῦ. 25

Ew. (p. 149) translates: — ועבר משכיל יצליח ררכו: בן מרמה אין לו טוב
and DEL.:— ויעבר חכם יצליחו מעשיו ויאשר ררכו: בן מרמה אין לו טוב
The content suggests 17,2 (Ew.), and a Hebrew original is very probable. TOY says, This is apparently a scribal addition, taken, perhaps, from some current collection of proverbs. 30

(15) Between 15^a and ^c Ⲭ reads τὸ δὲ γινῶναι νόμον διανοίας ἐστὶν ἀγαθῆς, word for word the addition in 9,10. The addition here is intended to explain what is meant by σύνεσις ἀγαθῆ in 15^a. 35

14 (22) All MSS offer a double translation. First, a younger:—

πλανῶμενοι τεκταίνουσι κακά,
ἔλεον δὲ καὶ ἀλήθειαν τεκταίνουσιν ἀγαθοί·

then:— οὐκ ἐπίστανται ἔλεον καὶ πίστιν τέκτονες κακῶν,
ἐλεημοσύνη δὲ καὶ πίστις παρὰ τέκτοσιν ἀγαθοῖς. 40

which can be recognized again as the older by its deviating further from **ⲌⲚ**. In this second case the translator probably read:—

לא ידעו הרשי רע חסר ואמת וחסר ואמת להרשי טוב:

Can we regard this as the original text, or is it merely due to dittography of **ⲌⲚ** חסר ואמת? The latter view is the more probable one, unless חסר ואמת were arbitrarily supplied from the second hemistich in order to provide an object for ידעו. On the other hand, הרשי להרשי may possibly be original (cf. above, p. 47, l. 42).

(23) Instead of 23^b Ⲭ gives an antithesis to 23^a (LAG.), reading **ⲢⲢⲫ** for **ⲢⲢⲫ** (HITZ.). According to LAG. this antithesis, ὁ δὲ ἡδύς καὶ ἀνάληγτος ἐν ἐνδείᾳ ἔσται, was due to a Christian who had in mind Luke 16,19-31; 10,42. For ἐν ἐνδείᾳ LAG. conjectured ἐν ὀδύνῃ; it may have come from the lost second hemistich (למחסור). That ἡδύς καὶ ἀνάληγτος is a free translation of **ⲙⲙⲗⲏ** רַבֵּר שִׁפְתַיִם (so TOY), is impossible. 50

- 9 best escaped, and thereafter (perhaps by another hand) a positive admonition is added on the model of 5, 15ff., strengthened with the promise of 9, 11.
- 10 (4) After 10,4 (but in Cod. 23 of 11-1^a and in some minuscules before the addition to 9, 12) Θ adds:— 5
 υἱὸς πεπαιδευμένος σοφὸς ἔσται,
 τῷ δὲ ἄφρονι διακόνῳ χρησεται.
A well trained son will be wise, and the fool will he use as a servant. According to EW. the Hebrew original ran perhaps as follows:—
 בן מוסר חכם יהיה ואיל כעבר בידו
 The connection of this של with v. 4 is loose, but it probably had a Hebrew original which was added by some transcriber on the margin.
- 11 (3) VV. 3^b and 4 are lacking in Θ ; in their place v. 10^b is inserted (JAC., LAC.); in most MSS (Θ^{AS} &c.) the gap is filled by an insertion after v. 2 (in some before v. 5) from Θ . Since אל צדקה , according to the parallelism, seems to mean *alms* (so LAC.) the omission of v. 4 may be regarded, with HEIDENH. and BAUMG., as a protest against the doctrine of merit from good works; cf. above, p. 41, l. 36.
- (15) For the omission of vv. 10^a and 11^b in Θ (10^b was inserted in the place of v. 4; see above l. 13) and the filling of the gap from Θ , cf. above p. 44, ll. 44ff.
- (16) The *plus* in Θ between אל 16^a and ^b has been accepted in our text; see p. 9, 20 ll. 39 and 41 and cf. p. 44, ll. 50ff. BAUMG., however, explains it as an addition by the translator who, not recognizing the parallelism between 16^a and ^b in אל , tried to help it out. TOV also doubts the originality of Θ 's text on the ground that *throne* is used nowhere else of a person. In this, however, he has not taken account of Is. 22, 23 (כסא נבר) which was probably in the mind of the author of 16^{b,c}. 25
- 12 (11) After v. 11 Θ adds:— $\delta\varsigma$ ἔστιν ἡδύς ἐν οἴνων διατριβαῖς,
 ἐν ταῖς ἑωυτοῦ ὀχυριμασιν καταλείψει ἀτιμίαν.
 I renders this literally, *qui suavis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquat contumeliam.* According to EW. (p. 141) the Hebrew original was perhaps:—
 מתענג במשתי יין בצאתו יעזב קלון:
 DEL. (p. 543) renders:— יעזב קלון במצורתי:
 The strangeness of the Greek expressions point to a Hebrew original, i. e. to an illustrative quotation on the margin of the MS from which the Greek was translated. This was not, however, an exemplifying gloss on v. 11^b but stood in some relation or other to v. 12. BAUMG. rightly finds it noteworthy that ἐν ὀχυριμασιν occurs again in v. 12^b, and DEL. is certainly on the right track in presupposing במצורתי (cf. מצור in v. 12) as its Hebrew equivalent. But whether Θ 11^{c,d} is an attempt to restore v. 12 in אל after it had become illegible and unintelligible (cf. above, p. 71, l. 28), or is simply a gloss caused by מצור, we cannot venture to decide. 40
- (13) After v. 13 Θ adds:— οὐ βλέπων λεῖα ἐληθήσεται,
 ὃ δὲ συναντῶν ἐν πύλαις ἐκθλίψει ψυχάς.
 According to EW. (p. 143) the Hebrew original was:—
 רך עין ירחם ומקדם בשערים יציל נפשות:
He who is kind hearted, will find compassion; he who is helpful in the gates, will deliver souls. But the rendering of ἐκθλίψει by יציל is very arbitrary, and we should rather expect an antithesis. DEL.'s rendering is certainly better, which runs:—
 טוב עין ירחם ונגש בשערים יכבא נפש:
 Here DEL. takes ונגש בשערים in the sense *he who carries on a law suit* and regards נפשו (*crushes himself*) as possible in place of נפש. The proverb is most probably based on a Hebrew original, but how it came into its present context is inexplicable. 45

16

ראשית היטב עשות צדק נבחר ליהוה מנבחר;
מבקשי יהוה ימצאו רעת ומישרי לבקש שלום;

DEL.'s rendering of the three last משלים is:—

בל מעשי עניו נלוים לפני יהוה והרשעים ביום רעה יאבדו;
ראשית דרך הטוב עשות צדק ונבחר לאלהים מנבחר ובה;
דרש יהוה ימצא רעת בצדקה ודרשיו בישר ימצאו שלום;

5

[For 17^a preferable see above, p. 44, l. 16. — P. H.]

(17) After 17^a G adds three hemistichs:—

μηκος δὲ βίου ὁδοὶ δικαιοσύνης.
ὁ δεχόμενος παιδείαν ἐν ἀγαθοῖς ἔσται,
ὁ δὲ φυλάσσων ἐλέγχους σοφισθήσεται.
and ways of righteousness bring long life.
He who accepts chastisement will be happy,
and he who heeds rebukes will become wise.

10

Ew. regarded this as the original text, out of which the present text was shortened 15
by 17^{b,c,d} being dropped because the combination of the first and the last hemi-
stichs (17^a and ^c) formed a suitable משל. That the intervening lines in G are based
on a Hebrew original can hardly be doubted. DEL. raised the objection against
their genuineness in the present context that all the ideas in the additional 20
hemistichs had already occurred, but this argument would apply to many passages
in H. A more valid objection might be found in the fact that we have in G a
double translation of H 17^b. Consequently G's arrangement of v. 17 in three
double hemistichs could only be made when the double translation of 17^b
was already in existence; otherwise one hemistich would have been lacking. Ac-
cording to Ew. (p. 167) the Hebrew original of G 17^{b,c,d} was:— 25

וארך ימים דרך צדקה
לקח מוסר יהיה בטוב ונצח הוכחות יחכם

Similarly DEL.:— ארך ימים דרך צדק לקח מוסר יהיה בטוב ולשמע הוכחת יחכם

The original translation of 17^b was, as LAG. recognized, the hemistich standing 30
second in all texts (17^b in G): — ἀγαπῶν δὲ ζωὴν αὐτοῦ φείσεται στόματος
αὐτοῦ, (for στόματος αὐτοῦ = דרכו = דרכו cf. Sir. 14, 1). The immediately
preceding, more exact translation certainly read originally δὲ before φυλάσσει,
but this had to be struck out when the three preceding hemistichs had been in-
serted after 17^a so that δὲ φυλάσσει came to stand at the beginning of the first
hemistich of a משל (BAUMG.). 35

(26) In place of 26^b G has two hemistichs, the first of which, καὶ ἐκβιάζεται ἑαυτοῦ 40
τῆν ἀπώλειαν *i. e.*, as was pointed out by HITZIG, פירו instead of H (פיהו), is to
be regarded as the translation of H. According to LAG. the following hemistich
(ὁ μέντοι σκολιὸς ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ στόματι φορεῖ τῆν ἀπώλειαν) also emanated from
the first translator, "who, in the fashion of a midrash, developed statement and 40
contradiction out of the hemistich." But there is no contradiction in the exact
sense in this case; besides, the same translator, after having read פירו for H
פיהו in 26^b, could not read פיהו in 26^c. This third hemistich can, therefore, only be
the gloss of some one who intended to give a more exact translation of 26^b,
based on the reading פיהו. 45

(30) The superfluous third hemistich, οὗτος κἀμινός ἐστιν κακίας (= דבר הרעה), originally 50
belonged, it may be supposed, to v. 27^a, where it was superseded by ὁρῶσται
ἑαυτῷ κακί, *i. e.* כרה רעה (JÄG., LAG.).

17 (5) After v. 5^b G reads a third hemistich:— οὐ δὲ ἐπιπλαχνιζόμενος ἐλεηθήσεται. 50
In this case the addition of an antithesis after the fashion of a midrash is con-
ceivable (see above, l. 40), and it may even, perhaps, have stood already in the
Hebrew text of the translator (according to DEL. = ונתקם עליו ירהם).

- 15 (1) The beginning of this verse in Ⲭ, ὀργή ἀπόλλυσιν καὶ φρονίμους, is, in reality, a parallel translation of 14,35^b (LAG.); only the translator read מִן מְבִי instead of מִבֵּי מְבִי (JĀG.). DELITZSCII, on the other hand, presupposes as the Hebrew original: — מִן מְבִי נִסְחָרְךָ נִבְיָיִךָ.
- (6) Ⲭ read originally: ἐν πλεοναζούσῃ δικαιοσύνῃ ἰσχὺς πολλή, οἱ δὲ ἀσεβεῖς οὐλόριζοι ἐκ γῆς (לִבְרָכָה, LAG.) ἀπολοῦνται, *i. e.*, according to JĀG., רָבַעַב, the translator confusing עָבַר with רָבַע *uproot, pluck up* (Eccl. 3,2), or תִּבְרָבַב, which TOY also holds to have been the original reading. The younger and more exact version, which is not yet in ⲬS, reads: — οἴκοι δικαίων ἰσχὺς πολλή,
καρποὶ δὲ ἀσεβῶν ἀπολοῦνται. 5 10
- (18) Of the two translations in Ⲭ of this verse the first, by its greater exactness, shows itself to be the younger which was subsequently added by a reviser. The second μακρόθυμος ἀνὴρ κατασβέσει κρίσεις,
ὁ δὲ ἀσεβῆς ἐρείρει μᾶλλον. 10
- transposes the two hemistichs. BAUMG. holds that this was done first by a 15 clumsy compiler; but if this conjecture were correct this verse would have a different form. Further, the second translation read מִבְּרָה for מִן. For ἀσέβεια = מִן *cf.* ψ 72 (Ⲙ 73), 6; Jer. 6,7; Ez. 12,19; Hab. 2,17.
- (31) This verse was originally lacking in Ⲭ, but a reason for its omission cannot be discovered. In Cod. 23 of H-P and in a number of minuscules it is inserted according to the rendering of the other Greek translators: — οὓς ἀκούον ἐλέγχουσ (תְּהִתְּבַר, not תְּהִתְּבַר as LAG. supposes) ζωῆς ἐν μέσῳ σοφῶν αὐλοσθήσεται. 20

- 16 (1) In place of the first three verses of this chapter Ⲭ reads in some MSS after 15,33: — ὄσω μέγας εἶ, τοσοῦτον ταπεινοῦ σεαυτόν·
καὶ ἔναντι Κυρίου [τοῦ Θεοῦ] εὐρήσεις χάριν. 25

Then in all MSS: — πάντα τὰ ἔργα τοῦ ταπεινοῦ φανερά παρὰ τῷ Θεῷ,
οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐν ἡμέρᾳ κακῇ ὑλοῦνται. 25

Finally after v. 5 (which however, according to LAG., is a subsequent addition 30 in Ⲭ, put together from 11,20^a and 21^a): —

ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς τὸ ποιεῖν τὰ δίκαια,
δεκτὰ δὲ παρὰ Θεῷ μᾶλλον ἢ θύειν θυσίας.
ὁ ζητῶν τὸν Κύριον εὐρήσει γνώσιν μετὰ δικαιοσύνης,
οἱ δὲ ὀρθῶς ζητοῦντες αὐτὸν εὐρήσουσιν εἰρήνην. 35

*The greater thou art, the more do thou humble thyself;
then wilt thou find grace before JHVH.*
*All the works of the humble are open before God,
but the godless will perish on an evil day.*
*The beginning of the good way is the doing of that which is right;
this is better pleasing to God than slaughtering of sacrifices.*
*He who seeks JHVH, will find knowledge and justice,
and they who seek Him uprightly, will find peace.* 40

The substitution for Ⲙ 16,1-3,5 of four entirely different משלים was evidently due to the confusion which must have existed in the Hebrew text from which Ⲭ 45 was translated. In Ⲭ these verses are arranged as follows (but with several variations in different MSS): — 15,27; 16,6; 15,28; 16,7; 15,29; 16,8,9; 15,30; 32,33; then the two first of the above משלים; then 16,5 and thereafter the two other משלים. Nevertheless we cannot doubt that these four משלים are based on a Hebrew original, though it may have been somewhat younger than Ⲙ 16,1-3. 50

According to EW. this Hebrew text may have run as follows:—

ולפני יהוה תמצא חן; כְּנִדְלֵךְ עִנְהָ נַפְשְׁךָ
ורשעים ביום רעה יאבדו; כֹּל דַרְכֵי עֵוָה לֵבַח יִהְיֶה

19 The first משל forms an independent whole which no doubt goes back to a Hebrew original. EW's restoration of that original (p. 183) runs:—

רעה טוב ליוזע תקרב ואיש תבונה ימצאנה:

DEL's rendering probably comes nearer the original text:—

שכל טוב יקרב ליוזעיו ואיש תבונה ימצאנו:

5

The second משל is very difficult, and the above translation is only an attempt. The text is evidently very corrupt. Only one thing seems certain, namely that the last hemistich is intended to correspond to the superfluous third hemistich in **A** v. 7, although the corruption of לא ימלט into לא המה can hardly be explained. But the principal difficulty lies in the fact that this last hemistich contains 10 neither a sequel nor an antithesis to the preceding, probably owing to the corruption of the latter. EW. (p. 184) conjectured that the original ran:—

רעה רבים ירוע ומרבה אמרים לא ימלט:

He who has too many friends has much evil;

and he who pursues words will not be saved.

15

i. e., *he who pursues the empty words of hypocritical friends.* But this interpretation is artificial and forced in the highest degree. Nor is DEL's restoration, proposed on p. 14 of the introduction to his Commentary, any better:—

מרע רבים ישלם רע מרבה אמרים לא ימלט

He who is the friend of many will be rewarded with evil;

he who pursues words will not be saved.

20

On p. 307 of DEL's Commentary this last hemistich is explained to mean that courting the friendship of as many as possible is a pursuit of words which mean nothing and lead to nothing. On p. 545 DEL. gives as a literal translation of the last but one hemistich:— 25

20 (14) VV. 14-19 are lacking in **G**; in Cod. 23 of H-P and some minuscules (*cf.* above, p. 80, l. 41) they are added from **Θ**. The omission of these verses is probably due to the insertion of vv. 20-22 in **G** after v. 9 (so TOV).

30

21 (5) V. 5 is lacking in **G** for no apparent reason; the addition in Cod. 23 of H-P and 6 minuscules is taken again from **Θ** (*cf.* above, l. 28).

(18) V. 18^b **G**; the addition in Cod. 23 of H-P and some minuscules καὶ ἀντὶ ἐσθῆτων ἀσύνθετος (*alii* ἀσύνθετος or παράνομος), which corresponds exactly to **A**, is according to LAG. due to a later hand. 35

22 (6) V. 6, **G**, is added again from **Θ** in Cod. 23 of H-P and some minuscules.

(8) After v. 8 **G** adds two hemistichs:—

ἄνδρα λαρόν καὶ δότην ἐδλογεῖ ὁ θεός,

ματαιότητα δὲ ἔργων αὐτοῦ συντελέσει.

40

The first hemistich is a more exact (and therefore probably later) though not entirely literal translation of v. 9^a, i. e., a doublet of the freer translation which follows. The second hemistich, on the other hand, is a doublet of the translation of v. 8^b, the only difference being that the translator read, and rendered by ματαιότητα, some other word than **A** שבת. LAG. conjectured that he read הקט, 45 which, however, is unknown to the OT; BAUMG. thought that it was הקל, which is graphically difficult; EW. was probably right in supposing that it was שוא; *cf.* ψ 25 (**A** 26), 4 &c.

(9) After v. 9 **G** again has two additional hemistichs:—

νίκην καὶ τιμὴν περιποιεῖται ὁ δῶρα δούς,

τὴν μέντοι ψυχὴν ἀφαιρεῖται τῶν κεκτημένων.

50

The first hemistich, according to EW. (p. 201), ran in the original: נצה וכבוד יקנה נתן מתן *He who gives gifts, gains honor and glory.* DEL. (p. 354) presupposed

- 17 (6) After v. 6 Θ^V &c. (in Θ^A &c. after v. 4) adds this double hemistich:—

τοῦ πιστοῦ ὅλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων,
τοῦ δὲ ἀπίστου οὐδὲ ὀβολός.

*To the faithful belongs the whole world of treasures;
but to the unfaithful not an obolos.*

5

LAG. considers this distich to be a transformation of v. 7; it was read:—

לא נרה לנבל אף כי לנריב שקעת יתרה

and in translating it the order of the hemistichs was inverted. But this hypothesis is so artificial that it has rightly met with no acceptance. It is another question whether this verse ever had a Hebrew original. EW. (p. 171) thought it 10 had, and translated back (reading ἀπλήστου for ἀπίστου, following 28, 25):—

יֵאִישׁ אַמוֹנִים כָּל תְּקִינַת הוֹן וְלִרְחֵב נַפֶּשׁ אֵין נְרָה

DEL., on the other hand, rendered:—

למאמין כל אוצרות עולם ולאשר אינני מאמין אף לא אנוהה:

But both translations cover up the strangeness of the expression ὁ κόσμος τῶν 15 χρημάτων, EW. rendering κόσμος by the obscure הנגיה [cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 85, l. 39. — P. 11.], while DEL. arbitrarily inverts *nomen regens* and *nomen rectum*. TOV may be right in maintaining that the form is Greek. A reason for the addition cannot be discovered, unless it be that πιστά re-occurs in v. 7.

- (21) Θ reads, as a third hemistich, ὑλός δὲ φρόνιμος εὐφραίνει μητέρα αὐτοῦ. Regarding 20 this antithesis to 21^b, our opinion is the same as in the case of the addition to 17,5 (see above p. 79, l. 52). In Hebrew this hemistich would run:—

וּבֶן חָכִים יִשְׂמַח אָבוֹ (cf. 10, 1).

- 18 (8) Instead of v. 8 Θ has, as JÄG. recognized, a variant to the translation of 19, 15. 25 The thought is akin to that of \mathfrak{M} 18,9 but not to 18,9 in Θ . The anticipation of 19,15 in this passage is, therefore, just as inexplicable as the omission of 18,8; this latter verse joins well to 18,7 and can hardly be a later addition.

- (22) After v. 22 Θ adds the following double hemistich:—

ὃς ἐκβάλλει γυναῖκα ἀγαθὴν ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ,
ὃ δὲ κατέχων μοιχαλίδα ἄφρων καὶ ἄσεβης.

*He who casts off a good wife casts off good,
and he who retains an adulteress is foolish and godless.*

LAG. rightly considers this משל to be a transformation of v. 22, which was added 35 to the Hebrew text. \mathfrak{M} מצא אשה טובה מצא טוב suggested to the glossator the word-play טוב מוציא טובה מוציא טוב; and, as TOV remarks, ^b is the natural antithesis. Quite uncalled for is EW.'s hypothesis that this verse was added by a later hand in order to reduce the apparently too great praise of wives. DEL. recognized that the glossator was led by \mathfrak{M} מצא אשה טובה, nevertheless he translated:—

מְנַרְשׁ אִשָּׁה טוֹבָה מְנַרְשׁ טוֹבָתוֹ וּבַחֲוִיק בְּנֶאֱפֵת קָל הוּא וְרִשָּׁע 40

- (23 ff.) VV. 18,23-19,2 are lacking in Θ ; in Cod. 23 of 11-P and some minuscules they have been added from Θ .

- 19 (7) After v. 7^{a,b} Θ adds two משלים:—

ἐννοια ἀγαθὴ τοῖς εἰδόσιν αὐτὴν ἐγγεῖ,
ἀνὴρ δὲ φρόνιμος εὐρήσει αὐτήν.

ὃ πολλὰ κακοποιῶν τελεσιουργεῖ κακίαν,
ὃς δὲ ἔρεθίζει λόγους οὐ σωθήσεται.

Good consideration is near to those who understand it, (or, who care for it; cf. Gen. 39,6); | and an intelligent man will find it. || He who works much evil, | finally consummates evil, | and he who irritates to violent words (or rather, irritates with words, following, with DEL., BAUMG., the reading of Θ Compl., λόγους) will not escape.

- 24 Several indications, like $\sigma\lambda\acute{o}\varsigma$ in the first hemistich and $\omega\sigma\pi\epsilon\rho$ $\phi\lambda\acute{o}\xi$ = כָּאֵשׁ in the tenth, point to a Hebrew original, which is restored by DEL., beginning from the third hemistich, as follows:—

כל לשון אל תאמר שקר למלך	ומלשינו אל יצא כל שקר:	
חרב לשון מלך ולא בשר	ובל אשר נתן בידה ישכר:	5
אם יקרה אפו	יאכל אדם עם נדיהם	
ויגרם עצמותיהם	ויקרה כשלהבת	
עד כי יהיו מאכל לבני נשר:		

But the last line here says the opposite of the Greek text; we should probably render: *לבתי היות*.

In his *Jahrbücher für Bibl. Wiss.*, 11 (1863) pp. 18 ff., Ew. regarded these verses as an original element in Proverbs, adding a retranslation into Hebrew; but in the second edition of his *Salomonische Schriften* (Göttingen, 1867) there is not a word about them, so he seems to have himself given up all belief in their originality. Certainly, both the structure, with its lack of exact parallelism 15 or clean cut antithesis, and the thought, with its wild and in part absurd exaggerations in the sixth hemistich, are at variance with the spirit of the Hebrew Book of Proverbs. BAUMG. finds additional arguments against the originality of this section in the prolix development of the same thought and in the fact that these verses are omitted in the other Versions. 20

- 25 (9) The omission of ρ^a in Ⲙ is to be explained by *homoteleuton*: the translator passed over from רעך at the end of v. 8 to רעך at the end of v. 9.

- (10) Ⲙ adds after 10^b, *The hostility and enmity to thee will not pass away*, four hemistichs:—

$\acute{\alpha}\lambda\lambda'$ ἔσται σοὶ ἴση θανάτω.	25
χάρις καὶ φιλία ἐλευθεροῖ,	
ἃς τήρησον σεαυτῷ, ἵνα μὴ ἐπονεΐδιστος γένη,	
ἀλλὰ φύλαξον τὰς ὁδοὺς σου εὐσυναλλάκτως,	
<i>but will be to thee like unto death.</i>	

Favor and friendship make free; 30

preserve them for thyself, that thou mayest not incur reproaches.

Guard thy ways rather, easy of intercourse.

Ew. thinks from the bad Greek of these verses that they have been translated from Hebrew, but attempts no retranslation. According to DEL. the original ran as follows:—

כי תהיה לך כמות:	25
ותנצנצם פן תבלם:	
תן ורעות יעשו חורים	
אך שמר דרכיך כבְּרבות נפש:	

- (20) After v. 20 Ⲙ adds this משל:—

$\omega\sigma\pi\epsilon\rho$ σῆς ἐν ἱματίῳ καὶ σκιάληξ ἐξύλη,	
οὕτως λύπη ἀνδρὸς βλάπτει καρδίαν.	40
<i>As the moth in a garment and the worm in wood,</i>	
<i>so grief eats out the heart of man.</i>	

It can hardly be doubted that this משל is based on a Hebrew original, though it may have been added later on account of its affinity in thought with v. 20.

EWALD (p. 224) translates:— *כִּם בַּנְדָר יִקָּב בַּעַן* ותגת איש כבת לבו 45
and DELITZSCH:— *כַּף בַּנְדָר וְכִרְקַב לַעַן* כן תגת איש כבלה לבו

- 26 (11) After v. 11 Ⲙ adds a משל which was recognized by JÄG. to be identical with Sir. 4,21 (in Sir., however, these lines are joined to v. 20 with ἔστιν γαρ):—

ἔστιν αἰσχὺνη ἐπάγουσα ἁμαρτίαν,	50
καὶ ἔστιν αἰσχὺνη, δόξα καὶ χάρις.	

There is a shame which brings sin,
and there is a shame which leads to honor and favor.

22 as Hebrew original: — הוֹר הַקָּרֵן לְאִישׁ מִתֵּן, but considered this hemistich a variant translation of v. 19^b; BAUMG., on the other hand, thinks it is a gloss to 18,16. Following HITZ, the second hemistich has been generally regarded as a variant translation of 1,19 (אִתּוֹ נִפְשׁ בְּעָלָיו חָקָה). But this cannot possibly mean *and conquers the soul of him who receives the gift* (Ew.); it can only mean *but* (μέντοι) 5 *it snatches away the life of its possessor* (Θ wrongly takes בעָלָיו as a real plural; see, however, above, p. 34, l. 31). In 1,19 this is at once plain, for there the seeking of illegal gain is the grammatical subject; בעָלָיו refers to him who is guilty of this striving after unjust lucre. In this passage, on the other hand, it must refer to him who seeks to give bribes and thus endangers his life, viz., if he 10 is caught by a just judge. It cannot refer to him who receives bribes; cf. above, Ew.'s translation (p. 81, l. 52) and 3 *animam autem aufert accipientium*. It cannot be denied that this interpretation is somewhat artificial; nevertheless it is far more probable than to supply, with DEL., as subject to ἀφαιρείται, *covetousness* in opposition to munificence. 15

(11) For the hemistich missing in A after v. 11^a cf. above, p. 54, ll. 44 ff.

(14) After v. 14 all texts of Θ read the following addition:—

εἶσιν ὁδοὶ κακαὶ ἐνώπιον ἀνδρός,

καὶ οὐκ ἄγαπᾷ τοῦ ἀποστρέψαι ἀπ' αὐτῶν·

ἀποστρέφειν δὲ δεῖ ἀπὸ ὁδοῦ σκολιᾶς καὶ κακῆς.

20 *There are evil ways before a man | and he hates to turn from them; | but from a crooked and evil way one ought to turn.* Form and thought show that we have here no verse but a prosaic gloss (to v. 14?). Nevertheless it is probable, especially on account of ἐνώπιον ἀνδρός, that the gloss lay before Θ in a Hebrew garb. According to DEL. the Hebrew original ran: — 25

ישׁ רבנים רעים לפני אישׁ וְלֹא יִחַפֵּז לִפְנֵי מַדְבַּר תַּבְּרָךְ וְרַעִי.

23 (23) V. 23 is lacking in Θ. Its originality, at least in the present context, is certainly dubious, since it breaks the connection between vv. 22 and 23 ff. In Θ^{Compl.} &c. this verse is added as usually from Θ. 30

24 (22) After v. 22 Θ adds several hemistichs, ten to eleven in number according as the verse is divided:—

λύγον φυλασσόμενος υἱὸς ἀπιουλείας ἐκτός ἔσται,

δεχόμενος δὲ ἐδέξατο αὐτόν.

μηδὲν ψεύδος ἀπὸ γλώσσης βασιλεῖ λεγέσθω,

καὶ οὐδὲν ψεύδος αὐτοῦ ἀπὸ γλώσσης μὴ ἐξέλθῃ.

μάχαιρα γλώσσα βασιλέως καὶ οὐ σαρκίνη·

ὅς δ' ἂν παραδοθῇ, συντριβήσεται.

ἐὰν γὰρ ὀξύθυγ ὁ θυμὸς αὐτοῦ,

σὺν νεύροις ἀνθρίππους ἀναλίσκει,

καὶ ὅσα ἀνθρώπων κατατρώγει,

καὶ συγκαίει ὡσπερ φλόξ,

ὥστε ἄβρωτα εἶναι νεοσσοῖς ἕτεῶν.

A son who keeps the word of God will be kept from destruction.

..... (beyond translation)

By no tongue shall a lie be said to the king,

and no manner of lie shall pass his tongue.

The king's tongue is a sword and not of flesh,

and whoever is given over to it will be shattered.

For when his wrath is violently excited,

it consumes men and their sinews.

And gnaws in pieces the bones of men,

and burns them up as with fire,

so that they are uneatable for young eagles.

5

10

15

20

25

30

35

40

45

50

- 29 (7) \mathcal{G} translates \mathbb{A} 7^b twice (JÄG.): the second translation καὶ πτωχῷ οὐχ ὑπάρχει νοῦς ἐπιγνώμων and *a beggar has no judicious understanding* presupposes \mathcal{B} in the beginning for \mathbb{A} רשע. This change, however, must not be considered, with JÄG., as a transcriptional error, but, with LAG., as an intentional alteration (*cf.* 5 above, p. 70, l. 16). It is an example of the frequent playing with texts on the formula, *Read not this but that*, and does not involve any real textual variant. We may therefore pass over BAUMG.'s remark that \mathcal{B} may be a misunderstanding of the abbreviation רש for רשע, and that the second rendering is in accordance with the translator's usual method rather than the first.
- (25) The third and fourth hemistichs in \mathcal{G} : 10

ἀσέβεια ἀνδρὶ δίδωσιν σφάλμα,
ὃς δὲ πέποιθεν ἐπὶ τῷ δεσπότῃ σωθήσεται.

are evidently a parallel to v. 25^{a,b}:

φοβηθέντες καὶ αἰσχυρθέντες ἀνθρώπους ὑπεσκελίσθησαν·
ὁ δὲ πεποιθὼς ἐπὶ Κυρίῳ εὐφρανθήσεται.

15

According to LAGARDE both translations are by the first translator who, after having joined 25^a to 25^b, translated the whole v. 25 a second time. But it is difficult to see what led him to do anything of the kind. It is much more natural to suppose that the object of the second translation, *i. e.* \mathcal{G} 25^{c,d}, was a more exact rendering of \mathbb{A} . LAG. himself admits that ἀσέβεια is intended to render 20 ארם כרתת *fear of man* as opposed to θεοσέβεια.

- 26 In the recently found Hebrew fragments of Sir. these words run as follows:—
 בִּי יֵשׁ בִּשְׁתַּ מְשָׁאָה עֵוֹן וְיֵשׁ בִּשְׁתַּ כְּבוֹד וְחַן
 SCHECHTER and TAYLOR, *The Wisdom of Ben Sira* (Cambridge, 1899) print on p. 4 of their Hebrew text: — בִּי יֵשׁ בִּשְׁאָה וְנִי. In the original manuscript the א is crossed out and not simply marked as *delendum* by a superimposed dot (cf. Crit. Notes on the Psalms, p. 80, l. 33). This א is, of course, nothing but a transcriptional error due to the א in the following מִשְׁאָה. I would therefore read simply בִּשְׁתַּ. The two dots above the ש and כ in the original are placed a little more toward the left; they represent, of course, the הולם of the initial ב and the diacritical point of the ש (contrast GES.-KAUTZSCH, § 8, g). Both dots as well as the 10 לול under the ש were added by a later hand to avoid all possible misunderstanding. SCHECHTER and TAYLOR translate this מִשְׁל on p. xviii:—
*For there is a shame (?) that ladeth with iniquity;
 and there is a shame that is honor and grace.*
 For מְשָׁאָה עֵוֹן they refer (on p. xviii) to Lev. 22, 16: וְהִשְׂאוּ אוֹתָם עֵוֹן אֲשֶׁמָּה and 15 to Zeph. 3, 18: מְשָׁאָה עֲלֶיהָ הַרְפָּה [מְשָׁאָה, or rather מִשְׁאָה (cf. above, p. 34, l. 44) is fem. part. Hif. of נָשָׂא to pronounce (cf. Crit. Notes on Numbers, p. 57, l. 8) for מְשָׁאָה = *mansī'tu, mansī'(a)tu*; cf. GES.-KAUTZSCH, § 53, o. — P. H.] In the Notes on the Text (p. 41) SCHECHTER and TAYLOR remark on בִּשְׁאָה: "The dot indicates that the letter is to be canceled. For כְּבוֹד וְחַן, cf. פ 84, 12." Cf. also RYSSSEL in 20 *Theol. Studien und Kritiken*, 1900, p. 375. We cannot explain why this quotation was introduced in this passage; TOV suggests that it may be due to a Christian scribe.
- 27 (20) After v. 20, and in very loose connection with it, G adds:— 25
 βδέλυγμα Κυρίῳ στηρίζων ὀφθαλμόν,
 καὶ οἱ ἀπαιδευτοὶ ἀκρατεῖς γλώσση.
*He who stares with his eye is an abomination to JHVH;
 and fools are of impudent tongue.*
 Ew. (p. 235) and DEL. agree in retranslating (cf. 16, 30):— 30
 תִּיעֲבַת יְהוָה לְעֵצָה עֵינָיו וּבְסוֹלִים עֵי לִשָּׁן
 Here and in v. 21, if anywhere, we may have some original lines of Proverbs which have been lost in H.
 (21) After v. 21 G adds:— 35
 καρδιά ἀνόμου ἐκζητεῖ κακά,
 καρδιά δὲ εὐθύς ζητεῖ γνῶσιν.
*The heart of the wicked seeks evil;
 but an honest heart seeks after knowledge.*
 Ew. (p. 236) retranslates these lines as follows:—
 לֵב רָשָׁע יִבְקֵשׁ רָעוֹת וְלֵב יִשְׂרָאֵל יִדְרֵשׁ דַּעַת:
 while DELITZSCH renders:— 40
 לֵב רָשָׁע מִבְּקֵשׁ רָע וְלֵב יִשְׂרָאֵל מִבְּקֵשׁ דַּעַת:
 On the probable genuineness of this מִשְׁל cf. above on v. 20 (l. 32).
- 28 (10) On the fourth hemistich which G adds, καὶ οὐκ ἐισελέουσιν εἰς αὐτὰ, cf. above, p. 65, ll. 25 ff. So much is certain that this hemistich is not "a third corruption 45 of H 10^c" but an expansion of v. 10^c into a מִשְׁל, which may be even original.
 (17) After v. 17 G adds a variant of 29, 17 and 18^a. But the difference between the third hemistich in the addition here (28, 17^c) and 29, 18^a is so great that it is doubtful whether they are renderings of the same original. In G^v 28, 17^c runs as follows:— οὐ μὴ ὑπακούσης (G^{sca} ὑπακούσει, which DEL. translates: לֹא יִשְׁמַע 50 עַם פְּרִיעֵי עַם) ἔθνεϊ παρανόμῳ *listen not to godless people*. On the other hand 29, 18^a runs: οὐ μὴ ὑπάρξῃ (G^a ὑπάρξει) ἑξηγητῆς ἔθνεϊ παρανόμῳ *give thyself not away as a leader for godless people*.

The Polychrome Bible

in English

EDITED BY

Paul Haupt.

Now ready:

- The Book of Leviticus.** Translated by The Rev. S. R. DRIVER, D. D., Regius Professor of Hebrew, and Canon of Christ Church, Oxford. viii and 107 pages, printed in three colors (55 pages of Translation and 52 pages of Notes). With four full-page illustrations (one of them in colors) and four illustrations in the Notes. Cloth, (*ℳ* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of Joshua.** Translated by The Rev. W. H. BENNETT, M. A., Professor of Old Testament Languages and Literature at Hackney and New Colleges, London, formerly Fellow of St. John's College, Cambridge. viii and 94 pages, printed in nine colors (43 pages of Translation and 51 pages of Notes, including an illustrated Excursus on the el-Amarna Tablets and an Alphabetical List of Geographical Names). With eleven full-page illustrations (one of them in colors) and 25 illustrations in the Notes. Cloth, (*ℳ* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of Judges.** Translated by The Rev. G. F. MOORE, D. D., Professor of Hebrew, Andover Theological Seminary. xii and 99 pages, printed in seven colors (42 pages of Translation and 57 pages of Notes). With seven full-page illustrations (including a Map of the Twelve Tribes, in colors) and 21 illustrations in the Notes. Cloth, (*ℳ* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of the Prophet Isaiah.** Translated by The Rev. T. K. CHEYNE, D. D., Oriel Professor of the Interpretation of Holy Scripture at Oxford, and Canon of Rochester. xii and 216 pages, printed in seven colors (128 pages of Translation, 88 pages of Notes). With nine full-page illustrations and 28 illustrations in the Notes. Cloth, (*ℳ* 10.00; 10/6; \$ 2.50 *net.*)
- The Book of the Prophet Ezekiel.** Translated by Prof. C. H. TOY, D. D., LL. D., Professor of Hebrew and other Oriental Languages, and Lecturer on Biblical Literature in Harvard University. viii and 208 pages (89 pages of Translation and 119 pages of Notes). With nine full page illustrations (including a Map of Western Asia, time of Nebuchadnezzar) and 102 illustrations in the Notes. Cloth, (*ℳ* 10.00; 10/6; \$ 2.50 *net.*)
- The Book of Psalms.** Translated by Prof. JULIUS WELHAUSEN, D. D., Professor of Hebrew and other Oriental Languages, University of Göttingen, and Dr. HORACE HOWARD FURNESS, Philadelphia. xii and 238 pages (161 pages of Translation and 77 pages of Notes, including an Illustrated Appendix on the Music of the Ancient Hebrews). With eight full-page illustrations (one of them in colors) and 58 illustrations in the Notes. Cloth, (*ℳ* 10.00 *net.*)

Each in a substantial and attractive cloth binding in uniform style.

PUBLISHED BY

DEUTSCHE VERLAGS-ANSTALT

Stuttgart.

JAMES CLARKE & CO.

13 & 14 FLEET STREET

London, E. C.

DODD, MEAD, & CO.

372 FIFTH AVENUE

New York.

Addenda.

PP. I.L. CC. VV.

31, 36

[Add:—] J. D. MICHAELIS, *Lesarten der Consonanten sowohl als der Punkte, welche er in der deutschen Übersetzung dem gedruckten Text vorgezogen hat oder gleich schätzt* in *Neue orientalische und exegetische Bibliothek*, Part 7, pp. 168ff. — P. H.] 5

32, 26 (1, 1)

On the strophic division of the Prologue to Proverbs *cf.* the views of D. H. MÜLLER in his *Strophenbau in den Proverbien* (Vienna, 1901) pp. ii ff. He divides 1, 8-19 into a two line introduction and two five line stanzas, substituting for אל תבא in 10^b [אמר] אה from 10^c. It is true that אל תבא is an awkward anticipation as it is not stated to what end the sinners try to mislead us. This warning is not introduced before the beginning of the second stanza (vv. 15 ff.).

Ibid., pp. 4 ff. c. 5 is divided into three seven line stanzas and 15 one final three line stanza, the introduction (vv. 1, 2) being considered a part of the first stanza.

Ibid., pp. vii ff. c. 8 is divided into three double stanzas and one final single stanza, each of five lines. To obtain this he omits v. 11 (as the gloss of a reader from 3, 14f.), 13^a (so, 100, BICKELL), 29^a, 30^b (ואהיה שעש), 33^b (ואליהו), 33^a follows 32^a, then 34^a and 32^b, then 34^{b,c} &c.

33, 13 (6)

[Contrast my paper *The Beginning of the Babylonian Nimrod Epic* in vol. 22 of the *Journal of the American Oriental Society* (New Haven, 1901). 25

40 (8)

Cf. DUHM's commentary on Jeremiah (Tübingen, 1901) p. 365.

35, 22 (2, 7)

See Dr. K. J. GRIMM's paper on הושיה in 38, 21 (5, 18) *Cf.* p. 75, l. 36. JAOS 22.

52, 15 (19, 8)

Cf. also Hos. 12, 3 יעקב כרכבו על יעקב ולבקר על ישראל. ורוב ליהוה עם ישראל ולבקר על יעקב כרכבו; see Dr. K. J. GRIMM's dissertation *Euphemistic Liturgical Appendixes* 30 in the OT (Baltimore, 1901) p. 76; *cf.* also GES.-KAUTZSCH, § 114, p.

62, 16 (26, 8)

GEO. BEER in his review of TOV's Commentary on Proverbs (*Theol. Literaturzeitung* 26, 287 (May 25 '01) suggests מרנלאת, מרנלאת = μαρμαρίδης *pearl* for מרנלאת (he who honors a fool is like a man who mixes up pearls with stones). He raises the question whether 35 μαρμαρίδης is not a Semitic loanword.

48 (23)

The Syriac term for *litharge* is ܠܝܬܪܓܝܬܐ. — P. H.]

PRINTING BY W · DRUGULIN

PAPER FROM FERD · FLINSCH

Leipzig

{All rights reserved}

The Polychrome Bible

in Hebrew

EDITED BY

Paul Haupt.

Now ready:

1. *Genesis*, by C. J. BALL, Oxford. 120 pp. in eight colors, 1896. . . . *ℳ* 7.50
3. *Leviticus*, by S. R. DRIVER, Oxford. 32 pp. in three colors, 1894. . . . *ℳ* 2.50
4. *Numbers*, by J. A. PATERSON, Edinburgh. 67 pp. in 8 colors, 1900 *ℳ* 5.50
6. *Joshua*, by W. H. BENNETT, London. 32 pp. in eight colors, 1895 *ℳ* 3.00
7. *Judges*, by Geo. F. MOORE, Andover. 72 pp. in seven colors, 1900 *ℳ* 6.00
8. *Samuel*, by K. BUDDE, Marburg. 100 pp. in nine colors, 1894. . . . *ℳ* 6.50
10. *Isaiah*, by T. K. CHEYNE, Oxford. 208 pp. in seven colors, 1899. . . . *ℳ* 12.50
11. *Jeremiah*, by C. H. CORNILL, Breslau. 80 pp. in black and red, 1895 *ℳ* 5.00
12. *Ezekiel*, by C. H. TOY, Cambridge, Mass. 118 pp., 1899. . . . *ℳ* 7.50
14. *Psalms*, by J. WELLSHAUSEN, Göttingen. 96 pp. in black and red, 1895 *ℳ* 6.00
15. *Proverbs*, by E. KAUTZSCH, Halle. 86 pp. in black and red, 1901 *ℳ* 5.50
17. *Job*, by C. SIEGFRIED, Jena. 50 pp. in four colors, 1893. . . . *ℳ* 3.50
18. *Daniel*, by A. KAMPHAUSEN, Bonn. 43 pp. in black and red, 1896 *ℳ* 3.00
19. *Ezra-Nehemiah*, by H. GUTHE, Leipzig. 72 pp. in ten colors, 1901 *ℳ* 6.00
20. *Chronicles*, by R. KITTEL, Leipzig. 82 pp. in five colors, 1895. . . . *ℳ* 6.00

In press:

5. *Deuteronomy*, by GEORGE ADAM SMITH, Glasgow.
9. *Kings*, by B. STADE and F. SCHWALLY, Giessen.

These volumes may also be had in substantial and attractive cloth bindings, in uniform style, with gilt tops. The price of these bindings is *ℳ* 1.50 *net*.

Edition de luxe.

In compliance with a desire expressed by several distinguished bibliophiles, an *édition de luxe* has been prepared, printed on the most costly heavy plate paper, in folio, with broad margins, limited to 120 copies signed and numbered by the General Editor. Special prospectus of this large-paper edition with sample pages will be sent free on application. The prices of the *édition de luxe* are *ℳ* 20 per volume for *Leviticus*, *Numbers*, *Joshua*, *Judges*, *Jeremiah*, *Proverbs*, *Daniel*, and *Ezra-Nehemiah*; *ℳ* 30 for *Psalms* and *Chronicles*; *ℳ* 40 for *Genesis*, *Samuel*, and *Ezekiel*; and *ℳ* 60 for *Isaiah*.

Of *Jeremiah*, *Ezekiel*, *Psalms*, and *Daniel* there is also a large-paper edition, limited to 50 copies, printed on *hand-made paper*. The prices of these copies on hand-made paper are the same as the prices of the copies on plate paper.

Subscriptions for the *édition de luxe*, at the special price of *ℳ* 400 for the entire work, may be left with any bookseller at home and abroad.

PUBLISHED BY

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

Leipzig

THE JOHNS HOPKINS PRESS
Baltimore

DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE
London, W. C.

— List of Contributors —

- Genesis: C. J. BALL (Oxford).
Exodus: H. E. RYLE (Cambridge).
Leviticus: S. R. DRIVER and H. A. WHITE² (Oxford).
Numbers: J. A. PATERSON (Edinburgh).
5 Deuteronomy: Geo. A. SMITH (Glasgow).
Joshua: W. H. BENNETT (London).
Judges: Geo. F. MOORE (Andover).
Samuel: K. BUDE (Marburg).
Kings: BERNHARD STADE (Giessen) and F. SCHWALLY (Strassburg).
10 Isaiah: T. K. CHEVNE (Oxford).
Jeremiah: C. H. CORNILL (Breslau).
Ezekiel: C. H. TOY (Cambridge, Mass.).
Hosea: ALBERT SOCIN³ (Leipzig) and KARL MARTI (Bern).
Joel: FRANCIS BROWN (New York).
15 Amos: JOHN TAYLOR (Winchcombe).
Obadiah: A. HARPER (Melbourne, Australia).
Jonah: FRIEDRICH DELITZSCH (Berlin).
Micah: J. F. McCURDY (Toronto).
Nahum: ALFRED JEREMIAS (Leipzig).
20 Habakkuk: W. H. WARD (New York).
Zephaniah: E. L. CURTIS (New Haven).
Haggai: G. A. COOKE (Oxford).
Zechariah: W. R. HARPER (Chicago).
Malachi: CLAUDE G. MONTEFIORE and I. ABRAHAMS (London).
25 Psalms: J. WELLHAUSEN (Göttingen).
Proverbs: AUGUST MÜLLER⁴ and EMIL KAUTZSCH (Halle).
Job: C. SIEGFRIED (Jena).
Song of Songs: R. MARTINEAU⁵ (London) and J. P. PETERS (New York).
Ruth: C. A. BRIGGS (New York).
30 Lamentations: MORRIS JASTROW, Jr. (Philadelphia).⁶
Ecclesiastes: PAUL HAUP (Baltimore).
Esther: T. K. ABOFF (Dublin).
Daniel: A. KAMPHAUSEN (Bonn).
Ezra-Nehemiah: H. GUTHIE (Leipzig) and L. W. BATTEN (New York).
35 Chronicles: R. KITTEL (Leipzig).

² Died vii/30 '98. • ³ Died vi, 24 '99. • ⁴ Died ix, 12 '92. • ⁵ Died xii, 14 '98.

⁶ Professor A. KUENEN who had agreed to do the Book died xii, 10 '91.

1 1012 00007 1649